

**T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI**

**ALEVİ-BEKTAŞİ KÜLTÜRÜNDE OCAK SİSTEMİ: SEYYİD
CEMAL SULTAN OCAĞI ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

FİLİZ KÜÇÜK

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Telli KORKMAZ

Nevşehir
Haziran 2017

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

"Alevi-Bektaşî Kültüründe Ocak Sistemi: Seyyid Cemal Sultan Ocağı Örneği"
adlı yüksek lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü Lisansüstü Tez Kılavuzu'na uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Filiz KÜÇÜK

Filiz Küçük

Tezi Hazırlayan

Filiz KÜÇÜK

Filiz Küçük

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Telli KORKMAZ

Tezin Anonim Dahi Başkanı

Prof. Dr. İlyas GÜKÇAN

TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK

“Alevi-Bektaşî Kültüründe Ocak Sistemi: Seyyid Cemal Sultan Ocağı Örneği”
adlı yüksek lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü Lisansüstü Tez Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

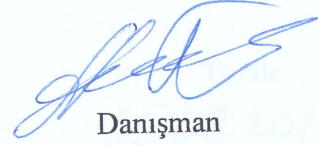
Tezi Hazırlayan

Filiz KÜÇÜK

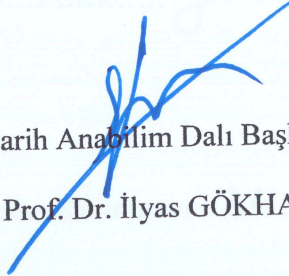
Danışman

Yrd. Doç. Dr. Telli KORKMAZ

Tarih Anabilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. İlyas GÖKHAN

KABUL VE ONAY SAYFASI

Yrd. Doç. Dr. Telli KORKMAZ danışmanlığında Filiz KÜÇÜK tarafından hazırlanan “ Alevi- Bektaşî Kültüründe Ocak Sistemi: Seyyid Cemal Sultan Ocağı Örneği” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tarih

23.08.2017

JÜRİ

İMZA

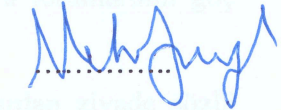
Danışman :Yrd.Doç. Dr. Telli KORKMAZ

Üye : Doç. Dr. Özcan Güneş

Üye : Doç. Dr. Metin Uya Wss

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun ..21.. / ..09.. / 2017 tarih ve 2017.44, 739 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

21/09/2017

Yrd. Doç. Dr. Vedat ARTEPE
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Müdürü

ALEVİ-BEKTAŞI KÜLTÜRÜNDE OCAK SİSTEMİ: SEYYİD CEMAL SULTAN OCAĞI ÖRNEĞİ

Filiz KÜÇÜK

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans, Ağustos 2017

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Telli KORKMAZ

ÖZET

Alevi-Bektaşî kültüründe ocaklar, büyük önem arz etmektedir. Ocaklar hakkında elde edilen veriler, Alevi inancını açıkça ortaya koymaktadır.

Alevi-Bektaşî kültürüyle ilgili önemli veriler barındıran ocaklardan birkaç tanesi Tunceli’de, bulunmaktadır. Tunceli, coğrafi olarak dışarıya kapalı, kendine has bir kültüre sahiptir. Bu sebepten dolayı bölgenin Alevi Kültürünü anlamak için yazılı belgelerin yanında sözlü kültüre de başvurulmuştur.

Ocak Alevilikte dedenin mensup olduğu soyu ifade eder. Bir dede öldüğünde yerine oğlu geçer. Bu olgu Alevilerde ocak şeklinde adlandırılır.

Ocakların kutsal temellere dayandığına inanılır. Ocağa mensup “Dede” ya da “Pir” dediğimiz kişiler, inanç öğretisi görevini üstlenerek Alevi inancını en iyi şekilde temsil ederler. Alevi inancını kuşaktan kuşağa aktarma görevini üstlenen Dedeler örnek bir kişi durumundadırlar. Dedenin yol gösterici olması, güzel ahlakı ve iyi-kötü ayırımını insanlara öğretmesi gibi işlevleri vardır.

Alevi kültürüne mahsus ocaklardan biri de Seyyid Cemal Sultan Ocağıdır. Bu ocağın ilk türbesi Afyon Döğler kasabasında bulunmaktadır. Daha sonra torunlarının göç etmesi sebebiyle Erzincan ve Tunceli çevresinde yayılmıştır.

Seyyid Cemal Sultan Ocağı hakkında yazılı belge ve kaynaklardan ziyade sözlü kaynaklar mevcuttur. Yazılı olarak elimizde sadece ferman ve soy şeceresi vardır.

Padişahın çıkardıkları fermanın Seyyid Cemal Sultan Ocağı mensuplarının vergilerden muaf tutulduğu soy şeceresinden de Âdem’den günümüze ocak silsilesi hakkında bilgiler bulunmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Alevi-Bektaşî, Ocak, Dede, Seyyid Cemal Sultan.

**THE QUARRY SYSTEM IN ALEVIS-BEKTASHI CULTURE: SEYYİD
CEMAL SULTAN’S QUARRY EXAMPLE**

FİLİZ KÜÇÜK

**NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ UNIVERSITY , THE DEPARTMENT
OF HISTORY OF SOCIAL SCIENCES INSTITUTE, THE POST
GRADUATE , AUGUST 2017**

CONSULTANT: THE ASSISTANT PROFESSOR TELLİ KORKMAZ

ABSTRACT

In Alevis- Bektashi culture , quarries are vitally important. The data obtained about the quarries clearly reveals the Alevis belief.

A few of the quarries that contain important data about Alevis- Bektashi culture are located in Tunceli. Tunceli has its own unique culture , geographically closed to the outside. For this reason, the region has been referred to the oral culture as well as the written documents to understand the Alevism cultural heritage.

The quarry refers to the descendants of ‘‘ Dede’’ in Alevism. After Dede dies, his son passes instead of him. This phenomenon is called as quarry in Alevis.

It is believed that the quarries are based on sacred basics. Those of us who call the ‘‘ Dede’’ or ‘‘Pir’’ represent the Alevis faith in the best way, assuming the duty of faith teaching. Dedes who assume the task of transferring the belief in Alevis, is a pioneer person. Dede has characteristic features such as the teaching of good morals and good-bad distinction to people.

One of the quarries in the Alevis culture is Seyyid Cemal Sultan’s Quarry. The first tomb of this quarry is located in the town of Afyon Döğer. Alevism was later spread around Erzincan and Tunceli due to the migration of their grandchildren.

Seyyid Cemal Sultan’s quarry has oral sources instead of written documents and resources. There is only the edict and the genealogy in the written form. There have been informations about quarry lineage from Adam to our day , being exempted from taxes the members of Seyyid Cemal Sultan Quarry, padishah’s edicts.

Keywords:Alevis-Bektashi, Quarry, Dede, Seyyid Cemal Sultan

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca ilminden faydalandığım, bilimsel anlamda hiçbir fedakârlıktan kaçınmayan, tezimin ortaya çıkmasında, olgunlaşmasında ve sonuçlanmasında her türlü desteği sunan, hoşgörüsü ve sabrını esirgemeyen danışman hocam Sayın Yard. Doç. Dr. Telli KORKMAZ'a minnet ve teşekkürlerimi sunmak isterim.

Yine bu süreçte çeşitli aşamalarda yardımlarını esirgemeyen, Sayın Doç. Dr. Metin Ziya KÖSE hocamıza, Yüksel ÇETİN ve Ramazan SUNA abimize, arkadaşım Vedat İÇEN'E, Seyyid Cemal Sultan Ocağı dedelerinden Abdullah TAYYAROĞULLARI, Cafer DÜZGÜNOĞULLARI, Doğan GEYİK ve Hayri ŞAYLI dedemize bizimle paylaştıkları değerli bilgiler için teşekkürlerimi sunarım. Hazırladığım anket çalışmasına değerli zamanlarından vakit ayıran Ovacık halkına teşekkürü borç bilirim.

Eğitim ve öğretim hayatım boyunca bana sundukları maddi ve manevi destekleri için aileme ve ayrıca çalışmalarım sırasında benden desteklerini esirgemeyen arkadaş ve dostlarıma da teşekkürlerimi sunarım.

Filiz KÜÇÜK

Ağustos 2017

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	ii
TEZ YAZIM KLAVUZUNA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY SAYFASI	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
TEŞEKKÜR	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL HATLARIYLA ALEVİLİKTE DEDELİK KURUMU VE CEMEVI

1.1. Alevilik Kavramının Anlamı	
1.2. Dede kavramının Menşei	
1.2.1 Alevilikte Dedelik Kurumu	
1.2.2. Dedelerin Nitelikleri	
1.2.3. Günümüzde Dedelik Kurumu	
1.3. Cemevi Kavramının Manası	
1.3.1. Alevilerde Cemevi	
1.3.2. Cemevlerinde Uyulması Gereken Kurallar	

İKİNCİ BÖLÜM

ALEVİ-BEKTAŞİ KÜLTÜRÜNDE OCAKLARIN ÖNEMİ

2.1. Alevi-Bektaşî Kültüründe Ocaklar	
2.2. Tunceli'deki Alevi Ocakları	
2.2.1. Ağuışen Ocağı	
2.2.2. Baba Mansur Ocağı	
2.2.2.1. Seyyid Mahmud-i Hayrani ve Baba Mansur	
2.2. 3. Kureşan(Seyyid Mahmut Hayrani) Ocağı	
2.2.3.1. Seyyid Mahmud-i Hayrani ile Şah Haydar(Düzgün Baba) ..	
2.2.4. Sarı Saltık Ocağı	
2.2.5. Delil Bircan(Berhucan) Ocağı	

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TARİHİ SÜREÇ İÇİNDE SEYYİD CEMAL SULTAN(DERVİŞ
CEMAL) OCAĞI

- 3.1.Seyyid Cemal Sultan (Derviş Cemal) Ocağı.....
- 3.1.1. Seyyid Cemal Sultan'ın Menkıbevi Hayatı.....
- 3.2. Seyyid Cemal Sultan'ın Torunu Derviş Cemal'in Hayatı.....
- 3.2.1.Derviş Cemal'in Kerameti.....
- 3.3. Seyyid Cemal Sultan ve Evlatlarının Kerametleri.....
- 3.4. Seyyid Cemal Sultan Ocağına Bağlı Kişiler Hakkında Çıkan
Fermanlar.....
- 3.4.1. IV.Mehmet (Avcı Mehmet) Fermanı
- 3.4.2. III. Selim Fermanı
- 3.5. Seyyid Cemal Sultan Ocağı ve Soy Şeceresi
- 3.6.Günümüzde Seyyid Cemal Sultan Ocağı Anket Çalışması.....
- 3.6.1. Anket Hakkında Genel Bilgi.....
- 3.6.2. Anket Bulguları ve Anketin Değerlendirilmesi

SONUÇ	
KAYNAKÇA.....	
EKLER.....	
ÖZGEÇMİŞ	

KISALTMALAR

AABF: Almanya Alevi Birlikleri Federasyonu

AAD: Alevilik Araştırmaları Dergisi

Çev.:Çeviren

Ed.: Editör

Haz.:Hazırlayan

Hız.:Hazreti

H.: Hicri

İSAM: İslâm Araştırmaları Merkezi

M.:Miladi

M.E.B.:Milli Eğitim Bakanlığı

TDVY: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

TTK: Türk Tarih Kurumu

Vb.: Ve benzeri

Yy.: Yüzyıl

GİRİŞ

Alevi-Bektaşi inancında önemli bir yer teşkil eden ocaklar, geniş bir coğrafi bölgeye yayılmıştır. Bu da Alevi Ocaklarının araştırılmasını güçleştirmiştir.

Günümüzde popüler bir konu haline gelen Alevi-Bektaşi Ocaklarıyla alakalı kitap, tez, makale gibi bilimsel yayınlar arasında iyi niyetle gerçeğe ulaşmaya çaba sarf edenler olduğu gibi tarihsel gerçekleri çarpıtanların varlığı da üzücüdür. Bundan dolayı Alevi- Bektaşi Ocaklarının, örnek bir ocak üzerinde aydınlatılmasına karar verilmiştir.

Seyyid Cemal Sultan hakkında şüana kadar geliş güzel araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalar bilimsellikten uzak olduğu için bu konunun çalışılmasına karar verilmiştir. Araştırma, Seyyid Cemal Sultan'ın doğumu(1280) ile başlayıp, günümüze kadar getirilmiştir. Seyyid Cemal Sultan'ın soy şeceresi araştırmamıza ayna tutmuştur. Ayrıca Osmanlı Devleti'nde padişahların seyyidlere büyük saygı gösterdikleri ve onlara bazı ayrıcalıklar tanıdıklarını fermanlarla gün yüzüne çıkarmaya çalışacağız.

Tezin ana konusu, Alevi- Bektaşi ocaklarını Seyyid Cemal Sultan Ocağı örneği ile açıklanmasıdır.

Tezin amacı; Alevi Ocaklarını ve Ortaçağdan günümüze kadar Alevi toplumunda önemli bir şahsiyet arz eden Seyyid Cemal Sultan ve ocağının taşıdığı önemi ortaya koymaktır.

Alevi inancı için önem arz eden Tunceli, Alevi Ocakları bakımından da zengin bir il olmuştur.

Ele alınacak çalışma, Alevi-Bektaşî kültürü için önemli bilgileri ortaya koyacaktır.

Çalışmanın ilk safhasında, konuyla ilgili kaynak taraması yapılmıştır. Bu aşamada Alevi-Bektaşî tarihi ile ilgili yazılmış olan kitaplar, tezler ve makaleler toplanarak, bunlardan Alevilik-Bektaşîlik ve araştırılan ocakla ilgili okumalar yapılarak incelenmiştir. Bu incelemeden sonra Tunceli de bulunulan Türbeler ziyaret edilerek hakkında fotoğraf ve bilgi toplanmıştır.

Asıl konumuz olan Seyyid Cemal Sultan Ocağı hakkında bilgi toplamak için Afyon'a (Döğer kasabasına) gidilmiştir. Orada yapılan araştırma-inceleme sonrasında, Seyyid Cemal Sultan'ın torunu Derviş Cemal'in yerleştiği Tunceli(Hozat) ye gelinerek Derviş Cemal Köyü'ne gidilmiştir. Kaynak tespiti ve temininden sonra Seyyid Cemal Sultan Ocağına mensup dedelerden Abdullah Tayyaroğulları, Doğan Geyik, Cafer Düzgünoğulları ile görüşme yapıldı. Bu görüşme kayıt altına alındı ve sonrasında yazıya geçirildi. Konuyla ilgili yapılan okuma ve araştırmalar belirli bir metot doğrultusunda fişlendi. Konuyla ilgili fişler tasnif edilerek hangi başlık altında hangi verinin kullanılacağı belirlenmiştir. Araştırmada önemli bir yer tutan anket çalışması yapılarak, anket bulguları tablolandırılmıştır.

Tezimiz üç bölümden oluşmuştur:

Birinci Bölüm: Genel hatlarıyla Alevilikte dedelik kurumu değerlendirilmiştir.

İkinci Bölüm: Alevi-Bektaşî kültüründe ocakların önemi üzerinde durulmuştur. Alevi inancı bakımından zengin bir il olan Tunceli'deki ocaklar hakkında bilgi verilmiştir.

Üçüncü Bölüm: Ortaçağda yaşayan Seyyid Cemal Sultan ocağı ve torunları hakkında değerlendirme bu bölümde yer almıştır.

Çalışmanın ekler bölümü, belge örnekleri, türbelerle ilgili fotoğraflar gibi verilerden oluşmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL HATLARIYLA ALEVİLİK VE DEDELİK KURUMU

1.1. Alevilik Kavramının Anlamı

Arapça bir sözcük olan Alevi, sözlükte “*Ali’ye mensup, Ali taraftarı, Âliyi seven, sayan ve ona bağlı olan, Ali’ye ait ve Ali’nin soyundan gelen*” gibi çeşitli anlamlar barındırmaktadır.¹ Çoğul şekli Aleviyyee ve Aleviyyûn’dur. Hz. Ali soyundan oğulları Hasan, Hüseyin, Muhammed b. Hanefiyye, Ömer ve Abbas vasıtasıyla gelenlere Alevi denilmiştir. Hz. Ali soyundan gelenlere şerif ve seyyid, emir gibi lakaplar kullanılmıştır.²

Alevi adı, çok genel anlamda, Şia ile eş anlamında kullanılmaktadır.

Buna göre Alevi, Hz. Ali’nin Hz. Muhammed’den sonra devlet başkanlığına Allah ve Hz. Peygamber tarafından tayin edildiğine inanan ve imametini kıyamete kadar Fatıma’dan olan soyunda olduğunu savunan toplulukların müşterek adı olmuştur. Zamanla Hz. Ali’yi sevme ve ona saygı göstermenin ötesinde onun adı veya soyu etrafındaki siyasi-dini zümreleşmelerin genel ismi olmuştur.³

Kuran’da peygamberin ehl-i beytin’e karşı sevgi istemesinin emredilişi buna karşılık Hz. Muhammed’in Nimetleriyle sizi beslediği için Allah’ı sevin, beni de Allah sevgisi için sevin, ehl-i beytimi de benim sevgim için sevin şeklindeki hadisiyle başta Hz. Ali olmak üzere ehl-i beyte karşı duyulan sevgi kutsallık kazanmıştır.

¹ Sönmez Kutlu, **Alevilik-Bektaşilik Yazıları Aleviliğin Yazılı Kaynakları Buyruk, Tezkire-i Şeyh Safi**, İkinci Basım, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2008,15.

² Sayın Dalkıran, **Alevi Kimliği ve Anadolu Aleviliği Üzerine Bir Deneme, Ekev Akademi Dergisi**, sayı 10, 2002, 96-97.

³ Kutlu,15-16.

Alevilik sözel bir kültürle günümüze taşındığı için ve yeteri kadar yazılı kaynaklara sahip olmadığı için kesin bilgilere sahip değildir.⁴

Alevi sözcüğü İran'da Ali'ye ibadet edenlere Ali İlahi denmektedir. İran'da Alevi sözcüğü, Ali'nin soyundan gelen kişi, yani Seyyid anlamına gelmektedir.⁵

Alevi ismi, Türk ve batılı araştırmacılar arasında 19. Yüzyıldan itibaren Anadolu ve Balkanlarda yaşayan önceleri Kızılbaş⁶, ışıklar, Abdallar, Torlaklar, Hurufiler, daha genel anlamda da Kalenderi ve Bektaşî adıyla bilinen dini-mistik topluluklar için yaygın bir kullanım kazanmıştır.⁷

Sosyolojik anlamda Alevilik gerçekten bir Türk Müslümanlığı tarzıdır. Burada Kürt Alevilerinin katkılarını da unutmamak gerekir. Yalnız Türk Müslümanlığı yalnız Alevilikten, Bektaşîlikten ibaret değildir. Türk Müslümanlığı ikiyüzlü bir madalyona benzetilirse, bu madalyonun bir yüzünü Alevilik-Bektaşîlik, bir yüzünü de Sünnilik oluşturur.⁸

Aleviliğin kültürel kaynakları; Menakıpnameler (Velâyetnameler), Deyiş ve Nefesler, çeşitli Buyruklar vb. kaynaklar olmak üzere dört grupta toplanabilir. Özellikle İmam Cafer Buyruğu, Alevilik yolunun esaslarını düzenleyen en önemli eserlerden birisi olarak kabul edilmiştir.⁹

Buyruk'ta geçen belli başlı konular şunlardır:

- Dört kapı kırk makam.
- Musahiplik, yol ve erkân.
- Mürebbi, kurban, tercüman kavramları.
- İkrar vermek, erkân çalmak, gülbank okumak.
- Erkân değneğinin (Tarık) cennetteki (Tûbâ) ağacından kesilmesi.

⁴ Hüseyin Özcan, Sosyo-Kültürel Boyutlarıyla Alevilik **Abant Platformu'nda Bildiri**, İstanbul, 2007, 3.

⁵ T. Olsson, E. Özdalga, C. Raudvere (ed.), **Alevi Kimliği** Bilge Kurt Torun, Hayati Torun (Çev.), Irène Melikoff, Bektaşîlik / Kızılbaşlık; Tarihsel Bölünme Ve Sonuçları, Üçüncü Basım, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları,2010,9.

⁶ Kızılbaş "kızıl başlıklı" anlamına gelmektedir. Kızılbaşlara bu ad taktıkları başlık nedeniyle verilmiştir.

⁷ Kutlu,15-16.

⁸ Ahmet Yaşar Ocak **Türkler, Türkiye ve İslâm** (Yaklaşım, Yöntem ve Yorum Denemeleri) 6.Baskı, İstanbul:İletişim Yayınları,2003,155.

⁹ İbrahim Gül, Bir Sosyal Sistem Olarak Alevilik, **Hünkâr Alevilik Bektaşîlik Akademik Dergisi**,72.

- On İki İmamlar, On Yedi Kemerbest.
- Dâra durmak.
- Tecellâ, tevellâ.
- Ak taşa sikke çalınması.¹⁰

Aleviliği İslam dışı olarak ifade eden anlayış, bilimsel temele dayanmamaktadır. Cem ayinlerinde de görüldüğü gibi Aleviler Allah, Hz. Muhammed ve Hz. Ali aşkının en samimi şekilde ifade ederler.¹¹

Alevilik her şeyden önce insanı ve hayatı sevmek demektir. Bu sevginin temelinde Hakk-Muhammed-Ali, başka bir tanımla Tanrı-İnsan-Doğa üçlüsü vardır.

- “Tanrı -insan- doğa sevgisine dayanan Alevilik, insan merkezietçi bir inanç sistemidir. Her şeyi insanda arar. Aradığı insan ise, bilgi ve irfanla donanmış, kendini bilen, gerçeği tanıyan, doğruyu yanlıştan ayıran, eşyanın aslını ve farkını bilen, gönül gözüyle gören, gönül kulağıyla dinleyen, söyleyen değil söyletene bakan, nefsinin peşinde değil hakikat peşinde arif insandır.”¹²

Alevi felsefesinde insani biçim Tanrısal biçimin sembolüdür. Bu nedenle Tanrısal olanı yüklenmeye en layık olan varlık insandır. Alevilikte insan;

- ✓ Allah’ın sembolüdür.
- ✓ İnsanın kalbi Allah’ın evidir. Bu nedenle insan gerçek kıbledir.
- ✓ İnsan Allahsal bilgiyle donatıldığı için kutsaldır.
- ✓ Kutsal olup günah basamağını geride bıraktığı için masumdur.
- ✓ Kurallar ve yaptırımlardan oluşan dış manevi dünyadan ebedi gerçeklerin hüküm sürdüğü iç hakikat basamağına yöneldiği için kural ve bağlardan bağımsız kılınmıştır.¹³

¹⁰ Demet Kardeş, Buyruk, **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi**, Sayı 64, 2012, 286.

¹¹ Özcan, 3.

¹² İlhan Erdem, Alevilik(Bektaşilik, Kızılbaşlık) ve onlara yakın İnançlar, **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi**, Sayı 32, 2004, 2.

¹³ M. Saffet Sarıkaya, Alevilik-Bektaşiliğin Tasavvufi Boyutu Üzerine, **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi** Sayı 82, 2017, 13.

Aşık Daimi'nin şu deyişini Alevilikte insanın önemini ortaya koymaktadır.

Kâinatın aynasıyım
Madem ki ben bir insanım
Hakk'ın varlık deryasıyım
Madem ki ben bir insanım

İnsan Hak'ta, Hak insanda
Arıyorsan bak insanda
Bir eksiklik yok insanda
Madem ki ben bir insanım

Tevrat'ı yazabilirim
İncil'i düzebilirim
Kur'ânı sezebilirim
Mâdem ki ben bir insanım

Bunca temenni dilekler
Vız gelir çarkı felekler
Bana eğilsin melekler
Mademki ben bir İnsanım

Daimiyim harab benim
Ayaklarda türab benim
Aşk ehline şarab benim
Madem ki ben bir insanım¹⁴

1.2. Dede Kavramının Menşei

¹⁴ Sarıkaya, 13-14.

Alevilikte dede kavramını öğrenmeden Alevi Ocaklarını anlayamayız. Bunun için dedeliğin ne anlama geldiğini, dedenin görevini, işlevlerini, niteliklerini ve günümüzdeki dedelik kurumunu aşağıda açıklamamız gerekiyor.

Dede sözcüğü, halka yol gösteren tecrübeli ve bilgili kişiler için kullanılan ve *ata* ve *baba* sözcükleriyle aynı anlamdadır.

Dede unvanı saygı ifadesi olarak yaygın bir şekilde kullanılmıştır. Bu sözcük, Oğuzların menkıbevi ozanı Dede Korkut adında kullanılmıştır. Bu efsanevi şahsiyet, kahinlik, keramet gösterme gibi özelliklere sahiptir.

Dede unvanlı diğer bir kişi ise XIII. Yüzyılın ilk yarısında yaşamış bulunan heterodoks dervişlerden Dede Garkın'dır.

XIII. yüzyıllardan itibaren dede unvanının “abdal, ahi, şeyh” gibi yaygın olarak kullanıldığını görüyoruz.¹⁵

Ömer Lütfi Barkan'ın “Kolonizatör Türk Dervişleri” adlı çalışmasında şeyh, ahi, derviş, dede, baba gibi pek çok unvana sahip kişileri görmekteyiz.

Bunlardan bir kaç; Şeyh Edebalı¹⁶, Kumral Dede, şeyh Abdal Murat, Şeyh Geyikli Baba, Çiçek Dede gibi birçok unvana rastlıyoruz.¹⁷ Bu unvanlar Anadolu ve Balkanlarda yoğun olarak kullanılıyordu.¹⁸

Türkmen aşiret önderleri, hem siyasal hem dinsel önder konumundaydılar. Hacı Bektaş veli Sarı Saltuk, Dede Garkın, Abdal Musa gibi şahsiyetler hem siyasal, hem de dinsel önder konumundaydılar. Ocakzâde aileler zaman içerisinde daha çok dinsel alanda etkin oldular.¹⁹

Mevlevilerde çile doldurmuş dervişler “*Dede*” unvanını alırlardı. Bektaşilerde ise Hacı Bektaş Tekkesi'nde pir postunda oturan Bektaş Babası Dede Baba unvanıyla anılırdı.²⁰

¹⁵ Ali Yaman, **Kızılbaş Alevi Dedeleri**, Cep kitapları Dizisi -I, 15-17

¹⁶ Aşık Paşa Zade'ye göre bu kişi aynı zamanda dervişti.

¹⁷ Ömer Lütfi Barkan, Kolonizatör Türk Dervişleri, **Vakıflar Dergisi**, Cilt II, 1942, 279-365.

¹⁸ Yaman, **Kızılbaş Alevi Dedeleri**, 18.

¹⁹ Yaman, **Kızılbaş Alevi Dedeleri**, 18-19.

²⁰ Yaman, **Kızılbaş Alevi Dedeleri**, 18-19.

Aleviler “*dede*” unvanının yerine “*pir*”, “*Serçem*” *Seyyid*” sözcükleri de kullanılır. Ancak günümüzde en yaygın sözcük “*dede*” ve” *pir*”dir.

1.2.1.Alevilikte Dedelik Kurumu

Anadolu Aleviliğın günümüze kadar gelmesinde en önemli rol dedelik kurumuna aittir. Dedelik makamı, eski Türk inançlarındaki ata kültürünün, özellikle Türklerin, İslamiyet’i kabul ettiğı dönemlerde, eski inançlarının İran etkisinin görüldüğü tasavvufi bir ortak zeminde, İslamla harmanlanarak evrimleşmesi ile Alevi kültüründeki yerini almıştır.²¹

Dedelik, Anadolu Aleviliğının yüzyıllar boyunca ayakta kalıp kuşaktan kuşağı aktarılmasını sağladı. Dedelik, Aleviliğın bel kemiğini teşkil eden bir kurumdur. Dedeler Seyyid adı ile anılır. Seyyidlik onlara dini itibar kazandırır. Dede aileleri bu durumu kanıtlamak için belli dergâhlardan ve Osmanlı da Nakibu’l-Eşraf kurumunun onayını taşıyan belgeler, yani şecereler alırlar.²²

Alevi kırsal yerleşimlerde toplumun lideri dedelerdir. Dedeler sahip oldukları yetki ve yaptırım güçleri sayesinde cemaatin sosyal düzenini sağlar. Bu şekilde Alevi toplumu dedelerin kontrolündedir.

Alevi Dedeleri Türkiye’nin çeşitli yerlerinde bulunan ocakzadelere bağlıdırlar. Ocakzade dedelerin Peygamber soyundan(evlad-ı resul oldukları) geldikleri kabul edilir. Bu nedenle “*seyyid*” adı ile anılırlar.

Dede sözcüğü ile bağlantılı olan mürebbi, musahip, talip ve rehber sözcüklerinin ne anlama geldiğı bilinmesi gereken bir konudur.²³

²¹ İbrahim Yılmazçelik, Seher Kont Erdoğan, Alevilikte Dedelik Kurumu ve Mustafa Dede Örneğı, **Alevilik Araştırmaları Dergisi**, Sayı 4, Kış 2012, 2.

²² Hasan Coşkun, Dedelik ve Ozanlık İlişkisi: Kangallı Dede ve Ozanlar Örneğı, **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi**, Sayı 79, 2016, 96.

²³ Yaman, **Kızılbaş Alevi Dedeleri**, 19.

Mürebbi: dede bulunmadığı zamanlarda Alevilerin dinsel hizmetlerini yerine getirmek için dede tarafından tayin edilen kişidir. Dikme dede de denir. Mürebbi eğitici anlamda da kullanılmaktadır.

Talip: Peygamber soyundan gelmeyen bütün Alevilere denir. Talip ocakzadeye bağlıdır.²⁴ Talip olmak, bağlılık ve saygı ilişkisi içinde olmayı ifade etmektedir. Bir talip soyu, kendi aralarındaki ya da başka bir soyla aralarındaki kavgalarda arabuluculuk etmesi niçin dededen yardım isteyebilir.²⁵

Rehber: Ayinlerde belli görevleri olan ve talibi dedeye götüren kişidir. Ayin sırasında herhangi bir kişi yolu ve erkanı biliyorsa bu işi yapabilir.

Musahip: Alevilikte ergenliğe girmiş iki kişinin aynı zamanda bir törenle Aleviliğe girmesine musahip olma denir. Musahip olanlar kardeş sayılırlardı. Musahibi olmayan cem törenlerine katılamazdı.²⁶

Dedeler atalarının Horasından geldiğine ve Tahire sülalesine mensup olduklarını inanırlar. Dedeler halktan “Uma” dedikleri armağanı alırlar. Bu armağanı alarak geçinirler. Miktarı belli olmayıp, kişilerin ekonomik durumuna bağlı olarak az veya çok olur.

Seyyid ve dedeler bir aşirete mensup değildirler. Ancak aşiretlere seyyidlik ederler.²⁷ Tunceli’de ocak kelimesinin yerine aşiret kelimesinin de kullanıldığı görüyoruz.

Dedelik kurumunun kökeni salt İslam kaynaklı değerlendiremeyiz. Anadolu da bugün var olan saz geleneği, kadınlı-erkekli törenler ve bu törenlerde çekilen “semah” ve dedelik kurumu İslamiyet öncesi Türk toplumuna dayanmaktadır. Kökeni İslam öncesine dayanan dedelik kurumu İslamiyet ile birlikte şekillenerek İslam dinine kazandırmışlardır.²⁸

Dünyada hiçbir toplum önceki kültürleri tamamen terk edememiştir. Bir geleneği yok etmek kolay değildir. Kendinden önceki unsurları ve yeni unsurları birlikte

²⁴ Yaman, **Kızılbaş Alevi Dedeleri**, 20.

²⁵ David Shankland, **Alevi Kimliği**, Antropoloji ve Etnisite: Yeni Alevi Hareketinde Etnografyanın Yeri, Bilge Kurt Torun, Hayti Torun (çev.), Üçüncü Basım, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2010, 27.

²⁶ Yaman, **Kızılbaş Alevi Dedeleri**, 20.

²⁷ Yaman, **Kızılbaş Alevi Dedeleri**, 22.

²⁸ Yaman, **Kızılbaş Alevi Dedeleri**, 23.

bünyesinde barındırır. Günümüzde gerek Sünni ve gerekse Alevi toplumu içinde İslam dışı bir çok unsur vardır. Bu inkar edilemez.

Dedelik kurumu da eski ataların inançlarından etkilenmiştir. Dedelik kurumu İslam'ın içinde ve onun heteredoks kanadını temsil etmektedir. Dedelik kurumunun oluşumu, Anadolu'ya göçler sonrasında heteredoks şeyh ve dervişlerin öncülüğünde gerçekleşen kolonizasyon hareketiyle yakından ilişkilidir.²⁹

Bugünkü dedelerin mensup oldukları ocaklar, XIII. Yüzyıl Anadolu'suna göçlerle gelip yerleşen Dede Garkın, Hacı Bektaş Veli, Sarı Saltuk vb. bu Türkmen babalarının soyundan gelir.³⁰

Velâyetname de adları geçen Kara Donlu Can Baba, Seyyid Cemal, Seyyid Mahmut Hayrani, Hacı Doğrul ve Güvenç Abdal'ın isimlerini taşıyan Alevi Ocakları var. Alevi dedeleri kutsal kabul ettikleri bu dervişlerin soylarından gelmektedirler.³¹

Alevi geleneğinde dedelerin soyu “Evlad-ı resul” yani Peygamber soyundan geldiği kabul edilir. Bunun içinde dedelere Seyyid denir. Bu geleneksel görüş Aleviliğin esaslarının yazılı olduğu “Buyruk” kitaplarında vurgulanmaktadır. Türk soyundan gelen dedelerin nasıl evlad-ı resul(seyyid) sayıldıkları konusunda Aleviler; Hz Ali ve evlâdı, Muaviye devrinden başlayarak tarih boyunca çok zulüm gördü. Ali evlâdı, Arabistan yarımadasından kaçıp İran'a sığınınca orda Türk boyları ile karıştılar. Böylece o soylar bugüne geldi.³² demişlerdir.

Soyağaçları da Alevilikte önemli bir belge niteliği taşıyor. Şecereler meşruluk sağlayıcı yegane belgelerdi. Seyyidlerden olduğunu ileri süren bir kişinin bu savını, şeriflerden ve seyyidlerden tanıklar bularak ve varsa belgelerle kanıtlanması şarttı. Bunu kanıtlayanlara siyadet hücceti(seyyidlik belgesi)

²⁹ Yaman, **Kızılbaş Alevi Dedeleri**, 23-24.

³⁰ Yaman, **Kızılbaş Alevi Dedeleri**, 25.

³¹ Yaman, **Kızılbaş Alevi Dedeleri**, 26.

³² Yaman, **Kızılbaş Alevi Dedeleri**, 33.

verilirdi. Hz. Muhammed soyundan geldiğini kanıtlayabilecek az insan bulanabildiğinden bunun biricik yolu da Nakibü'l Eşref³³'in gözüne girmektir.³⁴

1.2.2. Dedelerin Nitelikleri

Alevi dedelerinin bazı niteliklere sahip olması gerekir. Bunlar:

1. Evlad-Resul olmaları,
2. Bilgili ve örnek insani özelliklere sahip olması,
3. Eğitici, terbiye edici olmaları,
4. Geleneksel Alevi esaslarına uyuyor olmaları gerekir.

Buyruk kitaplarında ve Aleviler arasındaki yaygın inanca göre dedeliğin ön şart Evlad-ı Resul olmasıdır. Bu konu da Buyruk kitaplarında *“ve hem dahi ol pir hazreti on iki imam evladından ola ki pirligi makbul ve muhakkak ola ki pirligi caiz ola. Evlad-ı Resulden olmazsa pirligi caiz olur mu? El cevap olmaz”*

Dedelerin kendilerine bağlı bir dikme dede atadıkları da görülmektedir. Dikme dede kendisini atayan dedeye bağlıdır. Dede taliplerin şikâyeti üzerine onu görevden alabilirdi. Dikme dedeye ocakzade verilen hakkullah de verilmez, her hasat zamanı bir miktar ürün verilirdi. Hakkullah ocakzade dedeye verilirdi.³⁵

Dedelerin başlıca görevleri:

1. Sosyal ve dinsel bakımdan cemaate önderlik etme, cemaati aydınlatma ve bilgilendirme,
2. Cem törenleri yöneltme,
3. suçluları düşkün etme, dargınları barıştırma,
4. Bayramda Alevi inancı üzerinde bilgi verir, cenaze de ölüyü yıkar ve dua eder, evlenme de Allah'ın emrini kılar, sünnet törenlerinde bulunur ve dua eder.

³³ Hz Peygamber'in sülalesi mensuplarının işleriyle meşgul olan vazife sahibi hakkında kullanılır. Ehl-i Beyit'e mensup kimselere ait işlere bakmak üzere içlerinden biri Nakib'ül Eşref seçilir. Bu kişi Peygamber sülalesi mensuplarının işlerine bakar, neseblerini kayıt ve zapt eder, doğumlarını, ölümlerini, deftere geçirir.(Mehmet Zeki Pakalın, Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü 2,M:E:B,TARİHVEMEDENİYET.ORG, 647.)

³⁴ Yaman, **Kızılbaş Alevi Dedeleri**, 34-35.

³⁵ Yaman, **Kızılbaş Alevi Dedeleri**, 55.

Alevi dedeleri toplumda büyük saygı görürler. Dede toplumun lideridir. Aleviler de yaşamın her alanında dede nüfuzunu görmek mümkündür. Dede belli aralıklarla yapılan cem törenlerinde taliplere öğütler verir, onları bilgilendirir. Dedeler “Buyruk”larda yer alan dinsel esasları, On iki İmamlar, Kerbelâ vb. konuları sürekli Alevilere öğretirlerdi. Dedelerin en önemli işlevlerinden biri de cem törenleri yönetmektir. Alevilerin ibadetlerin temeli bu cem törenlerine dayanır. Dedeler her yıl düzenli bir şekilde taliplerine gider, dedeler bu ziyareti hasat zamanı geçtikten sonra yapar. Dede geldiğinde davetçi(peyik)adı verilen bir kişi evleri dolaşarak dedenin geldiğini haber eder. Büyük bir ev Cem için hazırlanır. Bu cem töreni (görgü cemi) Cuma akşamı, yani perşembeyi cumaya bağlayan gece yapılır.³⁶

Cem’de on iki hizmet vardır. Bunların görevleri şunlardır:

Dede cem törenini yönetir, Rehber, cemde görgüsü yapılanlara yardımcı olur. Gözcü düzeni sağlar. Çerağcı çerağı (mumu) yakar, meydanın aydınlanmasını sağlar. Zâkir saz çalarak deyişler söyler. Süpürgeci, her hizmetin sonunda süpürge çalma görevini yerine getirir. Saka su dağıtır, lokmalar yendikten sonra temizlik için ibrik, leğen, havlu getirir. Sofracı kurban ve yemek işlerine bakar. Pervane, cem evine gelen ve gidenle ilgilenir. Peyik, cemin yapılacağına herkese haber verir. İznikçi, cem evinin temizliğine bakar. Kapıcı, cem yapılan yerin kapısında bekler. Cem törenleri bu hizmetliler aracılığı ile dede yönetiminde yapılır. Dede cem törenini baş köşede post üzerinde oturarak yönetir. Cem’e düşkün(suçlu) olanlar alınmaz. Cem’e gelen talipler yüzleri dedeye dönük diz üstü otururlar. Görgü cemi bütün taliplerin musahipleri ile birlikte görülmesi şeklinde sürer. Her musahip görülmesinde dede cemaatten razılık alır. “bu canlardan razı mısınız” diye sorar. Cemde kurban hizmeti görülür, semah çekilir ve dualar(gülbâng) okunur.³⁷

³⁶ Yaman, **Kızılbaş Alevi Dedeleri**, 56-57.

³⁷ Yaman, **Kızılbaş Alevi Dedeleri**, 57-58.

On iki Hizmet DeyiŒi

Ol Hak'tan hidayet oldu
MürŒidim'e ayan olsun
Œahtan bize nâme geldi
Pirim sana haber olsun.

Kimi okur kimi yazar
Dört kalıptan Âdem süzer
Gümrah talip yoldan azar
Rehber'e de haber olsun

Hak kulunu eyler nazar
Seyyah olup âlem gezer
Kalleş gelmiş cemi bozar
Gözcü sana haber olsun

Tariki müstakim Hak'tır
Muhiplerde hile yoktur
Tezakâr Selman-ı Pak'tır
Tezakâr'a haber olsun

Œeyda bülbül bağın ister
Muhip yolun yakın ister
Delil yanmaz yağın ister
Delilci'ye haber olsun

Zakirlerin zikri sazdır
Hakka kılınan niyazdır
Okunan nefes duvazdır
Zakirler'e haber olsun

Her can cemde kardeş bacı

Onlardır Hakka duacı
Seyyid-i ferraş süpürgeci
Ferraş'a da haber olsun.

Ta ezelden dedik beli
Muhammed-Ali'nin yolu
Hüseyin'e geldi dolu
Sakka'ya da haber olsun

Aşık olan dolu içer
Muhabbete g ller saçar
Canlar gelmiş ceme geçer
Peyik i'ye haber olsun

Gel gidelim ireyhana
Tavaf edelim erkâna
Tekbir verelim kurbana
Kurbancı'ya haber olsun

Bu ceme giren hacıdır
Muhip Hak'ka duacıdır
Cem kilidi kapıcıdır
Kapıcı'ya haber olsun

Şah Hatayi'm "Beli" dedi
Hak yoluna süre geldi
Cümle  lem dara geldi
 znik i'ye haber olsun
Der.
Dede;

“Allah Allah! Akşamlar hayrol, hayırlar fethola, şerler defola. Hizmetiniz kabul ola. Muratlarınız hasıl ola. Diyerek dua eder³⁸

Alevi dedelerinin önemli işlevlerden biri de dargınları barıştırmaktır. Bu işlev toplumsal huzuru sağlıyordu. Kūsler dedenin huzurunda barışır, barışmayanları dede cezalandırırdı.³⁹

Dedenin bu işlevi sayesinde Alevilerde suç oranında azlık toplumsal barış ortamına katkı sağlanmıştır.

Yol mensubu bir canın ikrarına bağlı kalmayarak büyük suç işlemesi üzerine pirin talimatıyla toplum dışına itilmesine “düşkünlük” ; suçlunun cezasını çekip pişmanlık duyması ve yeniden topluma kabulü için düzenlenen merasimlere de “düşkünlük erkânı” denir.⁴⁰

Alevilerde suç işleyen düşküne değişik ceza verilirdi. “buyruk” kitaplarında bu cezalar her suç için ayrı ayrı belirtilmektedir. Düşkün olanlar cem törenlerine katılamazlar, kurban yiyemez ve yediremez, toplumda dışlanırdı. Cem’e katılmak ve kurban lokması yemek Alevi erkânına göre musahibi olmayana, mürebbsi olmayana ve bekar ve kız kardeşi, annesi, işi gücü olmayana cem’e katılmak ve kurban eti yemek yasaklanmıştır. Eğer talibin günahı büyük ise dedenin bu konuda yapabileceği bir şey yoktur. Ancak onun davasını mahşerde Hak Tealâ icra eder. Küçük cezalandırmayı dede yapar ve af eder.⁴¹

Alevi-Bektaşilikte dönemlere ve bölgelere göre farklılık bulunmakla birlikte, bir fikir vermek üzere talibi toplum dışına iten suçları şu şekilde sıralayabiliriz:

Birinci dereceden suçlar; komşu ve aile arasında söz gezdirmek, ihbarcılık yapmak, görmediğini gördüm, duymadığını duydum demek, akrabaları birbirine düşürmek gibi zaaflardır. Bu zaafları sergileyen kimseler bir yıl ceme alınmazlar.

İkinci dereceden suçlar; komşunun bağına bahçesine zarar vermek, hırsızlık yapmak, haksız yere başkasına zarar vermek gibi suçları işleyenler üç yıl ceme

³⁸ Baki Yaşa Altınok, **Alevilik Hacı Bektaş Veli- Bektaşilik**, 7. Baskı, Ankara: Ahi Kitap Yayın, 2012,340-342.

³⁹ Yaman, **Kızılbaş Alevi Dedeleri**, 58.

⁴⁰ İlyas Üzüm, **Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla Alevilik**, İstanbul: İsam Yayıncılık, 2013, 207.

⁴¹ Yaman, **Kızılbaş Alevi Dedeleri**, 59-60.

alınmazlar. Üç yıl sonra mürşit onların ceme alınmasına izin verirse, önce ilgili kişilerle helalleşmek, çalınan malları tazmin etmek şarttır.

Üçüncü derecede suçlar; hacize sebebiyet olmak, yetim malı yemek, mürşit veya rehberle bozuşmak, Ehlibeyt'e dil uzatmak gibi suçlardır. Bu suçları işleyen kişiler beş yıl ceme alınmazlar.

Dördüncü derecede suçlar; bakire bir kıza zorla veya kandırarak sahip olmak, evli bir kadınla birlikte olmak gibi suçları işleyen kişiler yedi yıl ceme alınmazlar.

Beşinci derecede suç; kaza ile adam öldürmektir. Böyle kimseler on yıl ceme alınmazlar.

Altıncı derecede suç ise; bilerek adam öldürmek, kin ve düşmanlık sebebi ile cinayet işlemektir. Bu tür suç işleyen kişiler en az otuz yıl ceme alınmazdı.

Bu tür suç işleyenler, toplum tarafından da hoş karşılanmaz hatta toplumdan dışlanır. Geçen zaman içinde düşkün pişmanlık duyup, iyi halini ortaya koyarsa, gerekli yaptırımları karşıladıktan sonra düzenlenen bir cemle pir tarafından düşkünlüğü kaldırılarak yeniden yol mensubu olur. Toplumda bu kişi ile normal ilişkilerini devam ettirir.⁴²

Cem Alevi hayatı için o kadar önemlidir ki, Alevilerin dini zihniyetini oluşturan bütün simge ve semboller burada ifadesini bulmaktadır. Sözelimi meleklerin Âdem'e secdesi, Hz. Peygamber'in miraca çıkarak, Ali'nin sırrına mahzar olması, Kırklar Bezmi gibi Aleviliğe ana karakterini veren bütün mitolojik inançlar, cem ayini esnasında canlandırılmaktadır.⁴³

1.2.3. Günümüzde Dedelik Kurumu

Dedelik kurumunu işlevi ve etkinlik bakımı Cumhuriyet öncesi ve sonrası yaşanan gelişmeler sonucunda zayıfladı. Birinci Dünya Savaşı, Kurtuluş Savaşı ve

⁴² Üzümlü, 207-208.

⁴³ Cenksu Üçer, Geleneksel Alevilikte İbadet Hayatı ve Alevilerin Temel İslâmi İbadetlere Yaklaşımları, **Din bilimleri Akademik Araştırma Dergisi** cilt V, Sayı 2, 2005,167.

Cumhuriyet'in kuruluş döneminde yaşanan sosyal, siyasal ve ekonomik dönüşümler köklü değişikliklere neden oldu. Özellikle 1950'lerden sonra köyden kente göç olgusu, eski toplumsal yapıları parçalamıştı. Daha önce köy yaşamında gelenek ve göreneklerden kaynaklanan esaslar şehirlerde uygulanamadı. Dedelik kurumu da bu toplumsal değişimlerden etkilendi ve işlevini yitirmeye başladı. Kentlere göç köylerdeki toplumsal kurumları alt üst etmişti. İnanç ve gelenekler sarsılmıştı. Göçler sonucunda birçok dede işlevlerini sürdürmez hale geldi. Talip daha önce her konuda başvurdukları dededen yoksun kalmışlardı ve inanç yönünden âdete bir boşluğa düşmüşlerdi.⁴⁴

Şehirlerde dedeler ve talipler görevlerini yapabilecek bir cem evi bulmadığı içinde cem törenlerini yapamadılar.

Kimi araştırmacılar 30 Kasım 1925'te 677 sayılı yasayla, tekke ve zaviyeler kapatılmasıyla Alevi Dedeleri Anadolu'da dolaşarak görevlerini yerine getirememişlerdir. Alevi inanç esasları ve kurumları ve bunlara olan bağlılık zayıflamıştır, demişlerdir.

Ancak dedelik kurumunun zayıflamasının tek nedeni bu kabul edilmemelidir. Mutlaka etkilemiştir. Ancak göç olgusu, köylerde sosyal çözümlere yol açmış, eğitim kurumlarının, iletişim olanaklarının artması gibi gelişmeler dedelik kurumunun çözülmesine, dede-talip ilişkilerini kopmasına neden oldu.⁴⁵

Zamanla daha önce yapılan cem törenleri, musahiplik törenleri gibi Aleviliğin inanç esaslarından olan gelenekler yavaş yavaş yok olmaya başlamış. Bu törenler arada yapılırsa da eski niteliklerinden farklı olarak yapılmaya başlandı. Dedeler bayram, cenaze, evlenme, sünnet vb. törenlerdeki işlevlerini yitirmeye başladılar. Bazen Alevi cenaze törenlerine cami hocalarının görev almalarını ret etmeleri, hatta hakarete varan sözlerde bulunmaları dedelerinin önceki işlevlerini yitirmelerinin bir sonucudur.⁴⁶

⁴⁴ Yaman, **Kızılbaş Alevi Dedeleri**, 72-73.

⁴⁵ Yaman, **Kızılbaş Alevi Dedeleri**, 72-73.

⁴⁶ Yaman, **Kızılbaş Alevi Dedeleri**, 76-77.

Anadolu Aleviliği İslam dininin heterodoks bir yorumudur. Bu yorum, göçebe/yarı göçebe Türk kitlelerinin Orta Asya'dan başlayan ve yüzyıllara dayanan zaman sürecinde ve farklı coğrafyalarda, farklı inançlar ve kültürlerle etkileşim sonucunda ortaya çıktı. Alevi inancı kitabi olmaktan çok sözlü geleneğe dayanan bir halk İslamıdır.⁴⁷

Dedelik kurumu Anadolu Aleviliğın inanç ve kültürünü günümüze ulaşmasını sağlayan önemli bir kurumdur. Daha önce kırsal alanlarda önemli işlevleri olan dedeler kentleşmeyle birlikte bu işlevlerini kaybetmeye başlamıştır. Son yıllarda yapılan cem evlerinde dede gereksinime ihtiyaç duyulduğu için bu kurum azda olsa işlevini kazanmaya başlamıştır.⁴⁸

Günümüzde Ocak Dedeliğinde, şehirlerde örgütlenmiş dernek, vakıf ve yurtdışında Alevi kültür merkezi gibi kurumlarda görev yapan bir dedelik organizasyonuna geçiş söz konusudur. Almanya Alevi Birlikleri Federasyonu ve Cem Vakfı gibi pek çok dernek ve vakıf kurulmuştur.

AABF bu kurum ilk kez 1994'te oluşmaya başlamış daha sonra 21 Eylül 2002'de yapılan AABF tüzüğünün 16. Maddesi ile resmîyet kazanmıştır.⁴⁹

Sonuç olarak dedelik kurumu Alevi toplumunda önemli bir yer tutar. Soyu Hz. Peygambere kadar ulaştırılan dedenin bilgili, yol gösterici, görgülü, eğitici, örnek kişi, ahlaklı olması gerekir. Toplumda saygınlığı olan dedelik kurumu herhangi bir yanlışında toplum tarafından eleştirilebilir. Dede her alanda taliplerine örnek olmalı, onları güzel ahlaklı olmayı öğütlemeli, küsleri dargınları barıştırarak toplumsal barışı sağlamalı. Cenaze erkânında ve sünnette dua okumalı, düğünde Allah'ın emrini kılmalıdır. Dede dua bilmeli, toplumun huzuru ve refahı için çalışmalıdır. Cem'i dede yönetir. İnsanlar lokmalarını cemlere getirerek paylaşırlar. Buda Aleviler arasında paylaşmayı öğretir. Paylaşmak Aleviliğın önemli esaslarındanıdır. Yılda 3-4 kere lokma yaparak komşularına dağıtır ve atalarının mezarlarına giderler. Aleviler “ incinsen de incitme” felsefesi ile hareket eder. Alevilerin törenlerinde dede dua okur, ibadetin liderliğini yapar.

⁴⁷ Yaman, **Kızılbaş Alevi Dedeleri**, 77-78.

⁴⁸ Yaman, **Kızılbaş Alevi Dedeleri**, 79.

⁴⁹ Ali Yaman, **Alevilik & Kızılbaşlık Tarihi**, ikinci baskı, İstanbul: Nokta kitap, 2012, 236-237

1.3.Cemevi Kavramının Manası

Cem'in toplumsal kökeni konusunda birlik sağlanmış değildir.

Cem sözcüğünün Türkçe karşılığı toplamak, bir araya getirmektir.⁵⁰

Kuran'da ibadethane olarak secde edilen yer anlamına gelen, mescit sözcüğü geçer, cami ve cemevi olarak geçmez. İlk mescit Hz Peygamber'in Mekke'den Medine'ye hicretinde kurulmuştur.

Ahmet Yesevi Dergâhı, Hacı Bektaş Dergâhı ve 1207 tarihinde yapılan Seyit Gazi Dergâhı'nda “*kırklar meydanı*” veya “*meydan Evi*” olarak anılan cemevleri vardı.

Cemevi geçmişte tekke, zaviye ve dergâh olarak adlandırılmıştır. Bu mabetler değişik isimlerle anılmıştır. Mevlevilikte “huzur” ya da “huzur-ı pir”, Alevilikte “pir evi” ya da “pir makamı” olarak adlandırılmıştır.⁵¹

Bir başka görüş ise Ayin-i Cem'in Alevilerin temel ibadet kurumu olduğu ve eski Şamanist geleneklerle sıkı sıkıya ilgili bulunduğudır.

İslam'dan önce Orta Asya'da Türklerin sürekli olarak belli zamanlarda Şaman'ın yönetiminde icra ettikleri “ ritüel nitelikli kırmızı içme” töreninin bir devamı olduğu görüşünde mevcuttur.⁵²

1.3.1.Alevilerde Cemevi

Kırklar Cemi'nden günümüze kadar Alevilerin ibadet ettiği yere “cemevi” denilmiştir. Cem birliğin ve beraberliğin adıdır.⁵³

Cem Aleviliğin okuludur. Cem olmazsa, Alevilikte olmaz.⁵⁴

⁵⁰ Yaman, Alevilik & Kızılbaşlık Tarihi, 211.

⁵¹ Ali Kaya, **Alevilik'te İnanç Sohbetleri**, Birinci Basım, İstanbul: Can Yayınları, 2008, 80-81.

⁵² Esat Korkmaz, **Anadolu Aleviliği**, İkinci Baskı, İstanbul: Berfin Yayınları, 2008,207-208.

⁵³Kaya,80-81.

Cem, birliğin ve beraberliğin adıdır. Cemin yapıldığı cemevi ise, sadece ibadet amaçlı kullanılmamış, edeb ve erkân amaçlı kullanılıyor.

Cemevi barış, özgürlük, eşitlik, ibadet, sevgi, yargılama ve karar verme işleminin yapıldığı mekanlardır. Aynı zamanda hizmet etme, sohbetlerin yapıldığı, dirlik ve birliğin korunup sergilendiği, ikrar verme, iman, edeb ve erkân öğretilendiği, güvenin ve sevginin toplandığı, Hakk'a temenna ve Hak'ın tecelli edildiği yerlerdir.

- Cemevleri sorgu, sual ve karar yeri ve dar meydanıdır.
- Semah yeri ve kırklar meydanıdır.
- İkrar yeri olarak er, bacı meydanıdır.
- Musahipliğin kabul ve onay yeri olarak birlik meydanıdır.
- Ortak kararların alındığı yerdir.
- Pirin isteklerini tebliğ ettiği yerdir.
- Tasavvuf eğitiminin yapıldığı eğitim yeridir.
- Hakk'a ve halka sığınma yeridir.
- Herkesin lokmaları ile katıldığı paylaşım yeridir.
- Kamil insanların irfan meclisidir.

Cemevleri ibadetle beraber temiz vicdanlı insanların karşılıklı ilişki kurdukları toplumsal bir ortamdır.⁵⁵

Cem kurumunun dinsel işlevinin ön planda olduğu gibi sosyal-eğitsel işlev ve hukuksal işlevleri de vardır.

Sosyal ve eğitsel işlevleri; sosyal dayanışmayı sağlaması, tarihe ve gündelik yaşama ilişkin bilgiler içermektedir. Başka eğitim kurumlarından yoksun Aleviler için bir eğitim kurumu işlevi görmektedir. Buldukları toplum içinde nispeten daha eğitilmiş ve bilgili olan Dedeler cemlerde sundukları bilgilerle eğitsel işlevi yerine getirebilmişlerdir.⁵⁶

Cemler her yerde yapılabilir. Kapalı bir ortamda yapıldığı gibi açık ortamda da yapılabilir. Mekanın kutsiyetinden çok “cem olmanın” önemi vardır.⁵⁷

⁵⁴ Mehmet Yaman, **Alevilik İnanç- Edeb- Erkân**, Beşinci Baskı, İstanbul: Ufuk Matbacılık, 2001, 227-228

⁵⁵ Kaya, 81-82.

⁵⁶ Yaman, Alevilik ve Kızılbaşlık Tarihi, 213-214

⁵⁷ Hulusi Yılmaz, Geleneksel Cem Uygulamaları ve Cem Uygulamalarının Kentsel Dönüşümde Rol Alan Aktörler: Dernek ve Vakıflar, **AAD** Sayı 2, 2011,200.

Cemlevleri örgütlenmesi amaç itibarıyla hem ibadetlerin yerine getirildiği bir yer olarak hem de Alevi inanç ve kültürünün yaşatılması için oldukça işlevsel kurumlardır.⁵⁸

Cem yürüten kişi, şekli ibadet yerine sıklık⁵⁹la taliplerine “ 70 bin Kâbe yapacağına bir gönül yap, ölmeden nefsini öldür” nasihatinde bulunur. Sonrasında Tunceli kutsallarında yer alan Hak, Hz. Muhammed, Hz Ali, Hızır, Kureyş, Düzgün Baba, Ana Fatma, Munzur Baba gibi şahsiyetlerin kerametlerinden söz eder. Hz. Ali'nin cenkleri, on iki İmam ve Kerbela vakasını, Eba Müslim-i Horasani, Battal Gazi, Seyit Nesimi'nin derisinin yüzülmesi, Mansur'un Dar' çekilmesi, Pir Sultan'ın asılması, Şah İsmail'in cenkleri gibi tarihsel ve mitolojik öyküler anlatılır.

Alevi-Bektaşî ibadetlerinin en önemlisi cemdir. Kökeni itibarıyla Türklerin İslamiyet'e girmeden önceki devirlere dayandırılıyor. İslamiyet ile şekillenmiştir. Bu uygulama “Kırklar Cemi” ne dayandırılmaktadır. Kırklar Cemi İmam Cafer buyruğunda geçmektedir.

Konuyu kısaca şöyle özetlemek gerekirse; Hz Muhammed Miraca çıkarken bir aslan yolunu keser, kükremeye başlar. Hz. Muhammed gaipden duyduğu söze uyararak yüzüğü aslanın ağzına verir. Aslan sakinleşir. Hz Muhammed yoluna devam eder. Göğün en yüksek katına erişir.

Miraçtan dönerken de bir kubbe görür. Oraya yaklaştığında bazı insanların içeride sohbet etmekte olduğunu fark eder. İçeri girmek için kapıyı çaldığında kendisine kim olduğu sorulur. Oda Peygamber olduğunu söyler. İçeridekilerden birisi “ *bizim bir peygamberimiz var içimizde, aramıza başka peygamber sığmaz, sen peygamberliğini ümmetine anlat* “ der. Hz Muhammed ayrılırken o kapıyı tekrar çalması için Cebrail vasıtasıyla Allah'tan emir alır. İkinci kez de kapı açılmaz. Üçüncü kez Hz Muhammed kendisini yoksullara hizmet eden bir kul olarak tanıtır. Ve içeriye girmek istediğini söyler. Kapı açılır, Hz Muhammed besmele ile içeri girer. O sırada mecliste yirmi ikisi erkek, on yedisi kadın olmak üzere otuz dokuz canın sohbet ettiğini görür. Hz Ali'de meclistedir. Hz Muhammed, Ali'nin

⁵⁸ Yılmaz, 204.

⁵⁹ Daimi Cengiz Kureyşan (Khuresu) Ocağı'nın Cem Ritüeli ve Ritüel Musikisi, **Tunceli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 2, sayı 5, 2014,65.

yanına *oturur*. Oradakilere kimler olduklarını sorar. Onlar “ *Bizler Kırklarız*” derler. Hz Muhammed “*sizin ulunuz kim, büyüünüz, küçüğünüz kim?*” diye tekrar sorar. Onlar, “ *bizim büyüümüz de küçüğümüz de Nebi ve Veli olduğu için uludur. Bizim kırkımız birdir, birimiz kırktır*” derler. O “ *Biriniz eksik, ne oldu?*” diye sorar. Onlar, “*Birimiz Salman’dır. Taşraya gitti. Ma sen onu burada say*” derler

O zaman Hz. Ali kolunu uzatır. Kırklardan biri destur diyerek Ali’nin koluna bıçakla vurur. Aynı anda oradakilerin kolundan kan akmaya başlar. O sırada tavandaki pencereden bir damla kan ortaya damlar. Bu Salman’ın kanıdır. Bu sırada kırklardan biri Hz. Ali’nin kolunu bağlar ve bütün canların kanı durur. Biraz sonra Salman gelir. Elinde bir üzüm tanesini getirmiştir. Kırklar bu üzümü Hz. Muhammed’in önüne koyarak paylaşmasını ister. Hz. Muhammed bu üzümü nasıl paylaşacağını düşünürken Allah’ın meleği Cebrail cennetten bir tabak getirerek Muhammed’in yanına gelir ve “ *şerbet eyle ey Muhammed*” diyerek yol gösterir.

Hz Muhammed nurdan bu tabağa su koyar ve üzümü ezerek şerbet yapar, kırkların önüne koyar, semah dönen kırklar bu şerbetten içerler ve tümü hayran olup “*Ya Allah!*” diyerek üryan büryan semaha kalkarlar. Muhammed’de bunlarla birlikte semaha girer. Semah ederken Hz. Muhammed’in mübarek imamesi başından yere düşer. Kırk parça olur. Kırkların her biri bir parçasını alır ve etek yapıp beline bağlar. Muhammed onlara pir ve rehberlerini sorar. Onlar: “*Pirimiz Şah-ı Merdan Ali, Rehberimiz Cebrâil aleyhisselamdır*” derler. Bunun üzerine Hz Ali, Hz Muhammed’in yanına doğru gelir. Bu sırada Hz Muhammed, Hz Ali’nin parmağında Miraca giderken aslanın ağzına verdiği yüzüğü görür.⁶⁰

Alevi kesimi Cem törenlerini yukarıda anlatılan “*Kırklar Cemi*”ne dayandırıyorlar.

Görgü cemi dışında musahiplik cemi, Abdal Musa kurbanı, Sultan Nevruz cemi, gibi diğer toplanma zamanında da dede yönetici konumundadır. Dede iyi insan olmanın ancak “eline, diline, beline bağlı olmak” ilkesini uyularak mümkün olabileceği öğütlenir.

⁶⁰ Altınok, 337-338

1.3.2.Cemlevlerinde Uyulması Gereken Kurallar

Dürüstlüğü ve hoşgörüyü temel alan Alevilik inancını doğru icra etmek için Cemlevlerine girerken canların aşağıdaki kurallara uyması gerekir.

- 1.Cem evine geleceği gün niyet edilir.
- 2.beden temizliğine ve giyimine özen gösterilmelidir.
- 3.Cem evine gelirken tüm canların kul hakkının üzerinde olmadığını bilincinde olmalıdır.
4. Canlar Cemlevine girerken Hû deyip içeri girerler, sağ eli, sol göğsün üzerine koymalıdır. Cem meydanına girerken bir kez niyaz eder ve gözcünün gösterdiği yere edebe uygun olarak oturmalıdır.
5. Cemlevi dolu ise, canlar cem meydanına girmek zorundalarsa boş yere niyaz edip oturabilirler.
- 6.Dede Cemlevine geldiğinde, cemaat toplanmamışsa, toplanması için bir süre tanır, dede mevcut olan cemaate dar duası verir ve sohbet konuşmasına devam eder.
- 7.Cemlevinde cemaat toplandıktan sonra, dede cemlevine girerken cemaat edep ve erkâna uygun bir şekilde oturur.
8. Cemlevinde on iki hizmet sahipleri cem meydanına gelirken kırmızı renkli kemerbest kuşağını bağlar ve meydana niyaz edip darda duru ve dua alır.
9. Cemlevinde ibadet edilirken, İhlâs, Fatiha sureleri, salat ve selam dede ile birlikte okunur.
- 10.Cemlevi katılan canlar Tövbe erkânı okunurken, erkân name esnasında üç kez estağfurrallah, secde duası verilinceye kadar edep ve erkâna uygun olarak okunur.
11. cem esnasında “Nadı Ali” duası dede ve canlar hep birlikte okur. Divanına durduk, keremine sığındık, canlar ile birlikte söylenir.
12. Cemlevinde ibadet edilirken Miraçlama'nın okunuşunda “ Muhammed ayağa kalktı” denmesiyle tüm cemaat ayağa kalkar.
13. Kerbelâ erkânına su serpilmez.
- 14.Kerbelâ mersiyesi okunurken canlar ayağa kalkar, zâkirin söylediği mersiyeyle işaret ederler.
15. Cemde ibadetin bitiminde lokmalar dağıtılırken canlar sakin ve sükûnet içerisinde edep ve erkâna uygun hareket ederler.

16. Düşkünler ceme giremezler.
 17. Cemlerde kadın-erkek ayrımı yapılmadan ibadet edilir.
 18. Yön aranmaz, her ne yana dönersen dön ayeti gereğince cemalet- cemale ibadet yapılır.
 19. Cemde var ise canların sorunları çözülür. İbadetin amacı yoksula, yetime, kimsesizlere yardım etmek; toplumda adaleti, eşitliği, barışı ve güveni sağlamaktır.
 20. Cemevinde izinsiz konuşulmaz, rızalık alınmadan lokma yenilmez, cem bitmeden gidilmez, uygunsuz oturulmaz, kapıda dikilmez.
 21. Yanında getirdiği çocuğu sahipsiz bırakılmaz, cemin düzenini bozacak davranışlara izin verilmez.
 22. Toplumca yapılan cemlerde birlikte dua edilir. "Allah Allah" diyerek zikre topluca katılır.
 23. Etraf seyredilmez, gören gözle değil, can gözüyle özünü dâr'a çekerek vicdanımızı sorgulayarak aşkla ibadet edilir.
 24. sadece bedensel ibadet insanı Tanrı'ya götürmez.
 25. Cem'de Hak-Muhammed-Ali ve Hazreti Hüseyin aşkıyla coşmalı, gösterişten uzak, samimi, inançla ibadet edilir.⁶¹
- Anadolu'da ilk cemevinin (xııı. yy.) Malatya'nın Onar köyünde olduğu biliniyor.⁶²

⁶¹ Kaya, 77-79.

⁶² Mehmet Ali Hacıgökmen Ahi Zaviyeleri- Cemevi Benzerliği Üzerine Bir Çalışma, **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi** Sayı 78, 2016, 84.

İKİNCİ BÖLÜM

ALEVİ- BEKTAŞİ KÜLTÜRÜNDE OCAKLARIN ÖNEMİ

2.1. Alevi-Bektaşî Kültüründe Ocaklar

Alevilikte ocak; dede, seyyid, pir, mürşit, rehber gibi adlarla anılan kişilerin ailelerini, soylarını nitelemek üzere kullanılan bir kavramdır. Bu ailelere ocakzâde kavramı da kullanılmaktadır.⁶³ Ocak Alevilikte dedenin mensup olduğu soyu ifade eder. Bir dede öldüğünde yerine oğlu geçer. Bu olgu Alevilerde ocak şeklinde adlandırılır. Her dedenin bir ocağı bulunduğu, ocakların kutsal temellere dayandığına inanılır. Ocakları oluşturan ailelerin her biri kendi soylarını Hz. Peygamber'e ulaştırırlar. Ocaklar zaman içinde dedeler tarafından kurumsal hale getirilmiş.

Ocakların ne zaman ortaya çıktığı hakkında farklı görüşler vardır. Bu görüşler:

Hacı Bektaş Veli zamanında ortaya çıktığı, daha önceden var olduğu ve Hz Ali soyundan gelenlerin oluşturduğu, Şah İsmail döneminde oluşturulduğu ve Anadolu'ya gelen Türkmen babaları tarafından teşkil edildiği şeklindedir.⁶⁴

Ocakların kuruluş süreçleri ve kuruyucularına dair bilgiler oldukça belirsizdir. Bunların aydınlatılabilmesi için Osmanlı arşiv belgelerinin yanında Osmanlı merkezi yönetimi tarafından ocakzâdelere verilmiş ve günümüzde de bir kısım Alevi dedesinin elinde bulunan eski şecere ile beratlar büyük ehemmiyet arz eder. Bunlardan başka Aleviliğin kendi kaynakları önemli bir yer tutar ki bunlar

⁶³ Ali Yaman, Alevilikte Ocak Kavramı: Anlam ve Tarihsel Arka Plan, **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi**, Sayı 60, 2011, 48.

⁶⁴ Haşim Şahin, Ocak, **İslam Ansiklopedisi**, Cilt 33, İstanbul: TDVY,2007,317.

menkıbeler ve nefeslerin yanında çoğu zaman yazıya bile geçmemiş sözlü rivayetlerdir.⁶⁵

Ocaklar, dini kurumlar olarak Anadolu ve Balkanlar'da bir ağ şeklinde teşkilatlanmışlar ve günümüze kadar gelmişlerdir. Temeli din olmakla birlikte ocaklar toplumsal hayata yönelik geniş bir işlev yelpazesi oluşturmuşlardır. Din kurumuna ilave olarak, ahlâk, hukuk, siyaset ve iktisat gibi kurumsal alanlarda de önemli işlevleri var. Özellikle kırsal alanda etkili olan ocaklar, modernleşme ve şehirleşme sürecine paralel olarak işlev kaybına uğramıştır.⁶⁶

Alevi-Bektaşî topluluklarında cemaat dergahlara ve ocaklara bağlıdır. Alevi Ocakları Alevi geleneğinin saydığı evlad-ı resul (seyyid) saydığı ve kutsal saydığı din liderlerinin adlarını taşımaktadır.⁶⁷

Alevi olan kişinin babası ya da ataları hangi ocağa bağlı ise, çocukları da o ocağın talibi sayılmaktadır. Burada en önemli husus ocağa olan bağlılığın erkek üzerinden yürütülmesidir. Tunceli Aleviliğinde evlenmeden önce babasının bağlı olduğu ocağın talibi olan kadın, evlendikten sonra eşinin bağlı olduğu ocağın talibi olmaktadır. Bu inancın kökeni, kadının evlendiği sırada pir tarafından kılınan “Allah’ın Emri”⁶⁸ denilen kutsal törenle dünya evine girmesi ve bu törenle kocasına ikrar vermesidir.

Dede ve pirin kanı kutsal kabul edildiği için, çocuklarının kendi talipleri ile evlenmesi olumlu karşılanmamış ve yasaklanmıştır.⁶⁹

Özellikle Doğu Anadolu’daki Alevi toplumunu inançsal yönden etkileyen, yönlendiren, onlara “Pirlik”, “Dedelik”, “Rehberlik” eden ruhani kesim kendi aralarında kısımlara ayrılır.⁷⁰

⁶⁵ Sadullah Gülten, Baba Mansur’dan Şeyh Harun’a: Bir Alevi Ocağının Tarihsel Kökenine Dair Bazı Gözlemler, **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi** Sayı 63,2012,140.

⁶⁶ Hüsniye Canbay Tatar, Taner Tatar, Toplumsal Bir Kurum Olarak Ocaklar ve İşlevleri, **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi** Sayı 69, 2014,61.

⁶⁷ Yaman, Kızılbaş Alevi Dedeleri,38.

⁶⁸ Zazaca’da Emre Heq adı verilen dini törende dede Kuran okur ve dua eder. Allah’ın huzurunda gelin ve damattan söz alınır.

⁶⁹ Yalçın Çakmak, Sarı Saltık Kültü ve Tunceli-Dersim Bölgesindeki Mirasçısı: Sarı Saltık Ocağı, **Alevilik Araştırmaları Dergisi**, Sayı 4, 2012,315-316.

Anadolu coğrafyasında ocakların oynadıkları roller ve bu ocak temsilcilerinin birbirleriyle ilişkileri günümüz toplumsal yaşamı için de önemli verilere sahiptir. Büyük kargaşaların yaşandığı dönemde, mensuplarını bir arada tutan ve diğer ocaklar ile ilişkilerini belli bir sistem içerisinde yürüten ocaklar ve bunların ileri gelenlerinin taşıdıkları tarihsel kimlik ve kişiliklerini günümüze taşımak ve haberdar etmek önemli sonuçlar doğuracaktır.⁷¹

Alevi Ocakları arasında bir hiyerarşik bir yapı vardır. Ocakların bir bölümü başka ocaklara bağlıdır. Bağlı olunan ocak mürşit ocağı, bağlı olan ocak ise pir ocağı diye adlandırılır. Bu durumun;

1. Bazı ocakların eski oluşuyla ilgili olabileceği.
2. Bazı ocakların nüfuzlu oluşuyla, nüfuz bölgeleri ve taliplerin fazla olmasıyla
3. XVI. yüzyıldan itibaren Alevi zümrelerin merkezi idare ile sürtüşmeleri sonucunda gerçekleşen göçler ve sürgünlerle ilgili olabilir.

Bu göçler sonucunda gittikleri yerlerde başka adlarla ocaklar ortaya çıkması ancak önceki ocaklara bağlı kalmaları kurumsal bir hale getirmiştir. Zaman içerisinde Hacı Bektaş Dergahı dışındaki hiyerarşik yapı kaybolmuş, ocaklar birbirinden bağımsız eşit statüye gelmişlerdi.⁷²

Alevi ocakları işlevlerine göre mürşit, pir, rehber, düşkün ocakları; örgütlenme tarzına göre bağımsız ocaklar, Hacı Bektaş çelebilerine bağlı ocaklar; uygulama farklılıklarına göre erkânlı ocaklar, pençeli ocaklar: bağımsız ocakların bir bölümünün sonradan çelebilere bağlanmasıyla oluşan yapıya göre dönük ocaklar, purut ocaklar şeklinde bir sınıflandırmaya tabi tutulmaktadır.⁷³

Aleviler dedeleri irşat edici, aydınlatıcı olarak gördükleri için onları “Ocak” şeklinde nitelendirmişlerdir. Ocakzâde dedeler sahip oldukları dinsel, eğitsel ve hukuksal işlevlerini kentleşme olgusu olmadan gezici şekilde, Anadolu’nun farklı

⁷⁰ Burhan Kocadağ, **Alevi-Bektaşî Tarihi**, Üçüncü basım, İstanbul: Can Yayınları,1998,184-185.

⁷¹ Müzeyyen Altunbay, Belgeler Işığında Şah İbrahim Veli Ocağı, **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi** Sayı 64, 2012,290.

⁷² Yaman, Kızılbaş Alevi Dedeleri,40-41.

⁷³ Şahin, 316.

yerlerinde köy köy dolaşarak yerine getirmişlerdir. Alevi Ocakları dinsel hizmetleri görecekle şekilde organize olmuş, önemli işlevler görmüşlerdir.⁷⁴

Ocakların Aleviler açısından önemine Kehl- Bodrogi şunu söylemiştir.

“...Farklı sosyal gurupların (sülale, aşiret gibi) aynı kutsal ailelere (ocaklara) bağlı olduğu Alevi topluluğun bir arada tutulması da güvence altına alınmıyordu. Dede ve Pir gibi dinî önderlerinin kadı ve uzlaştırıcı rollerini de üzerlerine almaları hukuksal sorunlarını görüp içinde çözmelerini sağlıyordu. Böylece ocak sistemi Alevilerin bütün dışlanmaya karşı yüzyıllarca dış dünyadan bağımsız olarak varlığını sürdürmesini sağlıyordu...”⁷⁵

Ocak, Alevilerde dinsel hizmetleri gören dedelerin aileleri ve bu aileler çevresinde oluşan organizasyonu ifade etmektedir. Alevilerde her dede ve talip ailesi bir ocağa dahildir. Dedenin de talibinde soyu “ Evlad-ı Resûl ve Muhammed Ali’ye uzanan bir “pir” i veya aynı anlamda kullanılmak üzere “mürşit” i olmalıdır. Burada ocak terimi ile anlatılmak istenen, Alevi dinsel hizmetlerini gören dedelerin aileleridir.⁷⁶

Ocakların hiyerarşik yapılanmaları “el ele el Hakka Sistemi” ile denetlenmektedir. Her ocağın bir mürşidi yani bağlı olduğu ocak bulunmakta, her ocakzâde aynı zamanda bağlı olduğu ocak nezdinde talip olmaktadır.

Ocakzâde olmak Alevi toplumunda ayrıcalıkları da beraberinde getirmektedir. Onun temsil ettiği değerlere büyük kutsallık ve manevi güç atfedilmekte, onlara karşı büyük saygı duyulmakta ve ocaklarla, ilgili olağanüstü bir çok kerametlerin söz konusu olduğu menkıbeler dilden dile aktarılmaktadır.⁷⁷

Alevilerde düşkünlük konusunda ocaklar düşkünlükte karar vermekten imtina ettikleri ve belli bir süre verilen cezaların sonlandırılmasında ya kendi ocakları içerisinde başka bir ocakzâdeye, bağlı oldukları ocak dedelerine, ya düşkün ocağı

⁷⁴ Yaman, Alevilikte Ocak Kavramı, 54-55.

⁷⁵ Yaman, Alevilikte Ocak Kavramı, 55.

⁷⁶ Hasan Çelik, Seda Kırteke, Alevi-Kızılbaşlık’ta Ocak Kültü, **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi** Sayı 81, 2017, 120.

⁷⁷ Yaman, Alevilikte Ocak Kavramı, 56-57.

dedelerine yada Hacı Bektaş Çelebileri'ne gönderilmekteydi. Ocaklar birbirinden uzak bölgelerde yaşayan Aleviler arasında iletişimi sağlayan yegâne araçtır. Ocakzâde dedeler kendilerine bağlı bölgeler ve köyler dışındaki yerlerde faaliyette bulunmazlar. Taliplerde aynı şekilde babası hangi ocağın talibi ise çocukları da aynı ocağın talibi olur. Ancak çeşitli nedenlerle bağlı buldukları ocak ve dedeleri bulunmayan Alevilerin başka ocakzâdelere bağlandıkları görülmüştür.⁷⁸

Anadolu'da yaygın Alevi Ocakları: Derviş Cemal(Seyyid Cemal Sultan), Hıdır Abdal, Kızıldeli(Seyyid Ali Sultan), Hacım Sultan, Garip Musa, Battal Gazi, Otman Baba, Şücâüddin Baba, Şadıllı, Sarı Saltuk, Akyazılı Sultan, Demir Baba, Sarı İsmail, Ebü'l Vefa, Abdal Musa, Karadonlu Can Baba, Hubyar Sultan, Kara Pirbad, Dede Garkın, Boz Geyikli Kureyşanlı, Kalende Veli, Kaygusuz Sultan, Ağuichen, Üryan Hızır, Pir Sultan, Kul Himmet, Koca Haydar, Baba Mansur şeklinde sıralamak mümkündür.⁷⁹

Ocaklar kentleşme ile birlikte yaşadığı değişimi, dört ayrı Ocakzâde dede tipolojisinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

- 1.Yeni bir olgu olarak kentlerde Aleviliğin yaşanıp uygulandığı Cemevlerinde, dernek ve vakıflarda gerek maaşlı gerek gönüllü olarak hizmet eden dedeler,
- 2.Belli Cemevlerinde, dernek ve vakıflarda görevli olmayan ancak gerek kentlerde gerekse Anadolu'da Alevi toplumuna yönelik dinsel hizmetlerini sürdüren geleneksel Ocakzâde ailelerine mensup dedeler,
3. geleneksel dedeliğe ait dinsel hizmetleri sürdürmeyen ancak babası veya diğer akrabalarından edindiği bilgiler ve gözlemleri olan ve yazılı kaynaklarla bilgilenmiş dedeler,
- 4.Bir başka grup olarak nitelendirilebilecek “Cem, cemaat yürütmedikleri gibi bilgili de olmayan dede soylular.”⁸⁰

Sonuç olarak ocaklar, Alevilikte eğitim, inanç, hukuk gibi işlevlerini sağlıyordu. Cumhuriyet dönemi sonrasında yaşanan göçler dede-talip arasında iletişimi

⁷⁸ Yaman, Alevilikte Ocak Kavramı, 57-58.

⁷⁹ Şahin, 316.

⁸⁰ Ali Yaman, Geçmişten Günümüze Alevi Ocaklarında Değişime Dair Sosyo-Antropolojik Gözlemler, **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi** Sayı 63, 2012, 23-24.

koparmıştır. Bu durum ocakların zayıflamasını sağlamıştır. Günümüzde kentlerde Aleviliğin yeniden canlanması için Cem evleri ocakların işlevini üstlenmiş durumdadır. Dedeler cem evlerinde görev yaparak Aleviliği bu şekilde öğretmeye ve yaşatmaya çalışılıyor. Ancak şehirlerde ve kırsal alanlarda bütün Alevilerin cem evine gittiğini söylemek mümkün değildir. Son yıllarda ocakzâde adında dernekler ve vakıflar kurulmuştur. Bu kurumlar aynı ocaktan olan kişileri bir araya getirerek birbiriyle iletişim ve bağlantı sağlamıştır. Ocakların tam olarak aydınlığa kavuşabilmesi için dedeler de olan belgelerin gün yüzüne çıkarılması gerekir.

2.2.Tunceli'deki Alevi Ocakları

Tunceli Doğu Anadolu bölgesinin Yukarı Fırat bölümünde Fırat nehrinin kollarından Murat suyuna kavuşan Munzur çayı ile Pülümür çayının birleştiği yerin yakınında kurulmuştur.⁸¹

Tunceli 1935 yılında il olmadan evvel idari yönden çok sık değişiklik yaşamıştır. Osmanlı döneminde bazı kazaları Erzurum'a, bazı kazaları Diyarbakır'a bağlı olduğu için, kesin ve daimi sınırlarını belirlemek mümkün değildir.⁸²

Tunceli yöresi VII. yüzyılın ikinci yarısında Arapların hakimiyet sahasına girmiştir. Bununla birlikte oldukça dağlık ve sarp olan ve adeta doğal bir kale görünümünde olan Tunceli'ye (Dersim) tam anlamıyla nüfus etme hiçbir güç tarafından gerçekleşmemiştir.

Selçuklu Devleti 1071 tarihinden sonra Anadolu'yu hakimiyet altına almış, bunu takip eden dönemde ise bölgede Saltuklular ve Mengücekler hakim olmuşlardır. Dersim bölgesinin tam olarak Türk hakimiyetine geçmesi 1087 tarihlerinde olmuştur. Bu tarihte Çubuk Bey, bu bölgede Bizans hakimiyetine son vermiştir.

⁸¹ Metin Tuncel, Tunceli, **İslam Ansiklopedisi**, cilt 41, İstanbul: TDVY,1994,378.

⁸² Cengiz,56.

Anadolu Selçukluları zamanında özellikle de Sultan Alâeddin Keykubat tarafından doğuda ki Türk beylik ve aşiretleri büyük bir himaye görmüşler ve Türkistan ve Horasan'dan doğu illerine gelen bir kısmi Aleviler başta Dersim olmak üzere Erzincan civarındaki dağ eteklerine yerleşmişlerdir.

Moğolların Anadolu harekâtı sonucu bu Aleviler Dersimin sarp dağlarına sığınmışlardır. Dersimin doğal bir kale görünümünde olması nedeniyle birçok aşiret bu bölgeye sığınıyorlar.

Nişabur'dan Anadolu'ya gelen Hacı Bektaş Veli, 1264 yılında Erzincan'dan geçerken bir halifesini Dersim bölgesine göndermiştir.⁸³

Tunceli Bölgesi'nin her yerinde çeşitli ziyaretler bulunmaktadır. Yöredeki ziyaretlere halk tarafından çeşitli ritüeller uygulanmaktadır. Bu ritüelleri akademik çalışmalar tarafından 3 türlü olarak ayırt edilmiştir. Bunlar;

1.Ocak merkezli olarak uygulanan dini ritüelleri.

2.Doğa tapımı ritüelleri.

3. Karşılıklı dini ritüelleri.

Ocak merkezli uygulanan dini ritüeller, cem, kurban kesmek, Muharrem Orucu gibi yıllık ritler ve sünnet, cenaze, düğün gibi geçiş ritleri de İslâm'dan kaynaklanan dini ritüellerdir.

Doğa tapımı ritüelleri ise, ay, dağ, su, kaya, çeşme, ağaç gibi doğal eşyalar vasıtasıyla doğaüstü varlıklara ulaşmak veya doğaüstü varlıklarla temas halinde olmak amacıyla uygulanan dini ritüellerdir.⁸⁴

Tunceli inancı ocaklarla soylara bağlandığı ata kültü ve Alevilik olarak adlandırılan İslami söylemi barındırmaktadır. Alevilik, bir yandan ocak/ata kültü, diğer yandan doğadaki çeşitli varlıklara atfedilen gizil güç inancı korunmuştur.⁸⁵

Tunceli Türkiye'de Alevi nüfusunun en yoğun olarak yaşadığı bir şehrimizdir. Bizce bu durumun sebebi yörenin dış etkilere kapalı olmasıdır. Hz Muhammed ve

⁸³ İbrahim Yılmazçelik, Osmanlı Döneminde Dersim'de Sosyal Yapı ve Dersim Aleviliği, **Alevilik Araştırmaları Dergisi**, Sayı 3, 2012,1-11.

⁸⁴ Hiroki Wakamatsu, Küreselleşen Alevilik'te Ocak Dedelik-Seyyidlik Hakkında Bir Antropolojik İnceleme, **Geçmişten Günümüze Alevilik I.Uluslararası Sempozyumu** (3-5 Ekim 2013), Birinci Baskı Bingöl Üniversitesi Yayınları, cilt:1, 2014,98.

⁸⁵ Dilşa Deniz, Yol/ Rê: Dersim İnanç Sembolizmi Antropolojik Bir Yaklaşım, Birinci Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2012,53.

Hz Ali'nin soyundan gelip Tunceli'ye yerleşen çok sayıda Seyyid var. Bu ocakların bazılarının merkezleri Tunceli'de bulunurken bazılarının uzantıları Tunceli'de yaşamaktadır. Tunceli'de olan Alevi Ocakları şunlardır:

2.2.1.Ağuiçen Ocağı

Ağuiçen'in asıl adı Seyyid Temiz'dir. Seyyid Lokman Perende'nin torunudur. Seyyid Lokman Perende, Hoca Ahmet Yesevi'nin 1166 yılında vefat etmesinden sonra onun okulunun başına geçmiştir. Birçok ulu pire eğitim vermiştir. doğum ve ölüm tarihi tam olarak bilinmeyen Ağuiçen, Hacı Bektaş Veli, Üryan Hızır, Sarı Saltık, Muzaferreddin Muhammed, Ahmet Faki, Doğan Ata Hoca Ahmet Yesevi'nin okulunda okumuştur. 1219 yılında bölge Moğol istilasına uğradığı zaman Lokman Perende ailesiyle birlikte göç edip, Erdebil'e yerleşti. 1222 yılında Erdebil de vefat etti. Ölümünden sonra onun çocukları Seyyid Mahmut ve Seyyid Muhammed Anadolu'ya göç ettiler.⁸⁶

Rivayetlere göre Perende'nin torunları Seyyid Temiz ve kardeşi Seyyid Can Harput'a (Elazığ) gelirler. Burada Harput Beyleri bunları sınamak için bir fincan ağü(zehir) verirler. Seyyid Temiz ağuyu içip, parmağından gerisini fincana akıtır. Ondan sonra bunlara "Ağü İçenler" ya da "Ağuçanlar" denilmiştir.⁸⁷ Ağuiçen kardeşler Elazığ'ın Sün köyüne yerleşirler. Daha sonra 1239-1240 yıllarında Baba İshak İsyani'na katılırlar. Bu kardeşlerden Seyyid Can 1246'dan sonra Suluca karahöyük'e gitti. Velâyetname'ye göre Hünkâr Hacı Bektaş Veli onu, Moğol komutanı Kavus Han'a elçi olarak gönderdi. Moğol komutanı onu bir dizi sınavdan geçirdikten sonra katletti.⁸⁸

Seyyid Temiz'in dört oğlu oldu, Köse Seyyid, Mir Seyyid, Koca Seyyid ve Mençek Seyyid. Koca Seyyid, babası Seyit Temiz'le Elazığ'ın Sün köyünde yatmaktadır. Koca Seyyid'in soyu Elazığ Sün köyü, Erzincan Ardost ve Erzincan-İliç-Nordan köylerine yerleştiler. 13.yüzyılın sonlarında Saltuklular Çemişgezek'de Melkişan Beyliği'ni kurunca, Seyyid Temiz'in oğulları Köse

⁸⁶ Veli Saltık, Tunceli'de Alevi Ocakları, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Sayı 52,2009, 145-146.

⁸⁷ Saltık, 146.

⁸⁸ Saltık, 146.

Seyyid, Mir Seyyid ve Mençek Seyyid de Tunceli'ye göç edip, Ulukale köyüne yerleşiyorlar. Köse Seyyid ve Mir Seyyid Kozuk yaylasında vefat ettiler. mezarları buradadır. Buraya “ Ağu İçen Yatırı” deniliyor. Daha sonra Seyyid Mengüç Hozat'ın Karabakır(Bargini) köyüne yerleşti. Ağuiçen'in oğlu Seyyid Mençek'in Bargini köyündeki türbesi hala yöre halkı tarafından ziyaret edilip, kurbanlar kesilip, mumlar yakılıyor. Ağuiçen Ocağı'nın merkezi de bu köy kabul edilmektedir. Ağuiçenler Tunceli'de Bargini(Hozat), Doğan(Çemişgezek), Hıdırdamı(Pertek) köylerinde oturmaktadırlar. ⁸⁹ Amasya'da Göynücek ilçesinin Tencirli, Kafarlı, Şarklı, Asar, Çayan, Terziköy ve Başpınar köyleri, ocağın talip köyleri olup ‘adâb ve erkânı kendi aralarında sürdürmekteledir. ⁹⁰ Ağuiçen'in diğeri bir ismi Kara Donlu Can Baba'dır. Ocağın talip kitlesi genellikle doğu ve orta Anadolu illerinde yaygındır. ⁹¹

Alevi Ocaklarının geneli Anadolu'nun farklı yerlerine dağılmışlardır. Bu dağılmalarının en büyük nedeni göç olgusudur. Ağuiçen ocağı da göç nedeni ile farklı illere dağılmıştır. Ağuiçen zehir verilmesine karşın yaşama kerameti göstermiştir. Buda bu kişinin türbesinin insanlar tarafından ziyaret edilmesine neden olmuştur. Bizim de Hozat'ın Karabakır (Bargini) köyüne gidip gördüğümüz türbe, hasta ve çocuğu olmayan kişiler tarafından ziyaret edilmekte, kurbanlar kesilip, lokmalar dağıtılmaktadır.

Diyarbakır'da tespit edilen Ağuiçen Ocağı mensuplarının vaktiyle Diyarbakır merkeze bağlı bugünkü adı Nahırkıracı olan Şarabi köyünde yerleşik buldukları bilinmektedir. Yöredeki Ağuiçen Ocağı dedesi Hidayet Ulugerçek, Ağuiçen Ocağı'nın buradaki “Mürşit Ocağı” olduğunu söylemektedir.

Miladi 1150 Tarihli Ağuiçen Ocağı Şeceresinin günümüz Türkçesi ile şöyledir:

“Seyyid Receb oğlu Seyyid Hâce oğlu Seyyid Hüseyin oğlu Seyyid İlyas'ın şeceresidir. Muhakkak ki, o soyu acık (nesebi sahih) olan bir seyittir. Bunda şüphe ve belirsizlik yoktur. Her kim ki O'nun nesebinden şüphe ederse O (bir sözcük okunmuyor) 'na Muste'ân olan Allah'tandır. Yüce Allah sağlam (muhkem) ve yüce kitabında (Kur'an'da) şöyle buyurmuştur:

⁸⁹ Saltık, 146-149.

⁹⁰ Harun Yıldız, Amasya Yöresi Alevi Ocakları, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt 4, Sayı 19, 2011, 235-236.

⁹¹ Yıldız, 235.

*‘Her kim bir iyilikle gelirse kendisi için onun on misli vardır (En’âm 6/160)’; ‘Ve iyilikte bulununuz (Bakara 2/195)’; ‘Yüce Allah iyilik yapanların mükafatını zayi etmez (Tevbe 9/120)’. Bu tam bir şeceredir. **Hicrî 544** senesinin mübarek Zilkade ayında yazıldı. Allah’ın övgüsü Muhammed’in hayırlı yaratılışına ve bütün ailesinin üzerine olsun. Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah içindir”. En alt kısımda ise Seyyid Salih bin Musa, Seyyid El-Muhtez (Ahmed) bin Hüseyin, Seyyid Sadi bin İsmail ve Seyyid Sadık bin Behlül adında dört Seyyid tarafından şecerenin eksiksiz olduğu tasdik edilmiştir.”*

“Alî bin Ebî Tâlib

Hüseyin bin Ali

İmâm e’l-Ma şüm Zeyne’l-Âbidîn

Zeydü’ş-Şehbâ

Seyyid Hüseyin zi’l-ibre

Seyyid Yahyâ Ekber

Seyyid Yahyâ Aşğar

Seyyid Ali

Seyyid Kâsım

Seyyid Mūsâ

Seyyid Şerefü’ d-dîn

Seyyid Cafer

Seyyid Nürü’ d-dîn

Seyyid Ahmed

(Ahsen) Seyyid Muhammed (tam okunamıyor)

Seyyid Mahmūd

Seyyid Şemsü’ d-dîn

Seyyid Receb

Seyyid H’āce

Seyyid Hüseyin

Seyyid İlyās

Diyarbakır koluna ait olan Ağuiçen şeceresi şimdilik en eski olma özelliğine sahiptir.⁹²

2.2.2.Baba Mansur Ocağı

Doğu Anadolu'daki ocaklar arasında yer alan Baba Mansur Ocağı, Alevi ocakları arasında önemli bir konuma sahiptir. Ocağın merkezi bugün Tunceli'nin Mazgirt ilçesine bağlı Muhundu ve Şöbek köyleri olarak kabul edilmektedir.⁹³

Tunceli Mazgirt ilçesi Muhundu beldesinde oturan Haydar Doğan dede, Baba Mansur hakkında şunları söylüyor:

“Baba Mansur, İmam Muhammet Bakır'ın soyundan gelmektedir. Hacı Bektaş Veli'den 200 yıl önce düşmanlarından kaçıp, Anadolu'ya gelerek bugünkü Muhundu'nun kuzeyinde bulunan bir mağarada bir süre saklanmış, daha sonra gizlendiği yerden çıkıp, bugün Ocak merkezinin bulunduğu yere gelerek, orada bir ev yapmaya başlamış. Evi yaptığı sırada Musahibi Kureyş Baba onu ziyarete gelmiş. O da musahibini karşılamaya çıkınca, yapmakta olduğu duvar da onunla birlikte yürümüş. O duvarı hala Cem evinin iç kısmında muhafaza ediyoruz”.

Veli Saltık'ın araştırmasına göre Baba Mansur, Erzurum Saltuklu beyi Seyyid Muhammed Saltuk'un oğludur. Kesin olmamakla birlikte 1145 yılında doğduğu söyleniyor. Dedesi Saltuklu Beyi İzzettin Saltuk, torunu Mansur'u Hoca Ahmet Yesevi'nin Türkmenistan Yesi kentinde bulunan okuluna gönderdi. Ülkesine dönünce dedesi onu 1165 yılında doğu Dersim'in merkezi olan(Mecingert) Mazgirt ilçesine Sancak Beyliğine atadı. Halk arasında sevildiği için *“Baba Mansur”* ünvanıyla anılıyor. Selçuklu Sultanı Süleyman Şah'ın kardeşi Tuğrul Şah Erzurum valisi iken,

Mecingert sancak beyi Mansur Saltuk'un üzerine ordu gönderiyor. Mansur Saltuk'un direnecek gücü olmadığı için Mazgirt'ın doğusunda kalan Muhundu tarafına kaçıyor. Talipleri Şadılar, İzollar ve Hıranlar arasında saklandı. Mazgirt kalenin kitabesinde onun ve atalarının adları yazılıdır. Baba Mansurlular Tunceli

⁹² Bülent Akın, Alevi Ocakları ile İlgili Tespit Edilebilen En Eski Tarihli Belge: Ağuiçen Ocağı Şeceresi, **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi** Sayı 70, 2014. 20-23.

⁹³ Gülten,141.

de Mazgirt'in köyleri Akdüven, Yaşaroğlu, Kavaktepe, Aktarla, Gelincik, Kuşhane, Kartutan, Darıkent, Akkılıç, Yeldeğen, Temürtaht, Pülümür'ün köyleri Ardıçlı, Kayırlar, Gökçekonak, Ovacık köyü Karaoğlan mezrası(Tokmak) ve Tunceli merkezde yaşıyorlar.⁹⁴

Hazreti Muhammed ve İmam'ı Ali'den Baba Mansur'a kadar gelen evlatların silsilenamesidir ve Mansur'un şeceresinden alınmıştır.

1. İmamı Aliyel Murtaza Emirülmümin Şahı Velayet
2. İmamı Alinin oğlu Hasan Huiki Rıza'dır.
3. İmamı Alinin oğlu Hüseyin Kerbela
4. İmamı Hüseyin'in oğlu İmam Zeynel Abidin
5. İmamı Zeynel Abidin'in oğlu İmam Muhammed Bakır
6. İmamı Muhammed Bakır'ın oğlu İmam Cafer Sadık
7. İmamı Cafer Sadık'ın oğlu İmam Musa-i Kazım
8. İmamı Musa-i Kazım'ın oğlu İmam Aliyül Rıza
9. İmamı Aliyül Rıza'nın oğlu İmam El Taki
10. İmamı El Taki'nin oğlu İmam El Naki
11. İmamı El Naki'nin oğlu İmam Hasan Ali Asker
12. İmamı Hasan Ali Asker'in oğlu İmam Mehdi Sahip Zaman
13. İmam Muhammed Bakır'ın oğlu Seyyid Abdullah
14. Seyyid Abdullah'ın oğlu Seyyid Ali
15. Seyyid Ali'nin oğlu Seyyid Mahmut
16. Seyyid Mahmut'un oğlu Seyyid Ahmet
17. Seyyid Ahmet'in oğlu Seyyid Abdullah
18. Seyyid Abdullah'ın oğlu Seyyid Şerafettin
19. Seyyid Şerafettin'in oğlu Seyyid Yakup
20. Seyyid Yakup'un oğlu Seyyid İbrahim
21. Seyyid İbrahim'in oğlu Seyyid Celalettin
22. Seyyid Celalettin'in oğlu Seyyid Hasan
23. Seyyid Hasan'ın oğlu Seyyid İshak
24. Seyyid İshak'ın oğlu Seyyid Ahmet
25. Seyyid Ahmet'in oğlu Seyyid Selalettin

⁹⁴ Saltık, 149.

26. Seyyid Selalettin'in oğlu Seyyid Cafer
27. Seyyid Cafer'in oğlu Seyyid Mustafa
28. Seyyid Mustafa'nın oğlu Seyyid Süleyman
29. Seyyid Süleyman'ın oğlu Seyyid Kasım
30. Seyyid Kasım'ın oğlu Seyyid Veli Baba
31. Seyyid Veli Baba'nın oğlu Seyyid Baba Mansur

Baba Mansur'un üç oğlu vardır bunlar:

1. Seyyid Mahmut
2. Seyyid İbrahim
3. Seyyid Kasım
32. Seyyid Baba Mansur oğlu Seyyid Birim
33. Seyyid Birim oğlu Seyyid Mahmut
34. Seyyid Mahmut'un oğlu Seyyid Hasan
35. Seyyid Hasan'ın oğlu Seyyid Seyid Ali
36. Seyyid Seyid Ali'nin oğlu Seyyid Baba Dursun
37. Seyyid Baba Dursun'un oğlu Seyyid Baba
38. Seyyid Baba'nın oğlu Seyyid Hüseyin
39. Seyyid Hüseyin'in oğlu Seyyid Haskar
40. Seyyid Haskar'ın oğlu Seyyid Ali Düzgün

İmam Muhammed'in beş oğlu ve bir kızı vardı.

Baba Mansur'un soyu İmam Bakır oğlu Seyyid Abdullah'tan geliyor. Tunceli'nin Muhundu bucağında ikamet eden Seyyid Düzgün Baba Cevahir'in evinde bulunan Baba Mansur'a ait şecereden alınmıştır. Seyyid Mahmut'tan gelme Keke Rahber, Seyyid Süslü ve oğlu Seyyid Abdullah.⁹⁵

2.2.2.1. Seyyid Mahmud-i Hayrani ve Baba Mansur

Seyyid Mahmud-i Hayrani Zeve⁹⁶ denilen yerde bulunduğu sırada, Tunceli Mazgirt ilçesinin Darıkent (Muhundu) köyünde ehl-i iman sahibi bir zatın olduğunu öğrenir ve onu ziyarete gider. Giderken bir aslana biner ve elinde kamçı olarak bir yılan alır. Darıkent'e geldiği zaman Baba Mansur bir duvarın üstünde

⁹⁵ Dünya Toprak, 1971 doğumlu, ilköğretim.

⁹⁶ Tunceli'nin Pertek ilçesinde bulunan Dorutay köyünün eski adıdır.

oturmaktadır. O da oturduğu duvara: “ Ey duvar, Tanrının izniyle gelen erenlerden tarafa yürü” der. Duvar üstünde baba Mansur olduğu halde Seyyid Mahmut Hayrani’ye doğru yürür.

Bu olay karşısında Seyyid Mahmud-i Hayrani, er nazarında küstahlık yapmışız, deyip aslandan iner, elindeki yılanı bir yana atar. Gider Seyyid Baba Mansur’un elini öper ve ona sen benim Pirim’sin der. Sefa ve nazarını aldıktan sonra tekrar Zeve’ye döner.

Bugün Kureyşanlı aşiretinin Baba Mansur soyundan gelenlere *Pir* demelerinin sebebi yukarıda anlatılan olayın sonucudur.⁹⁷

Seyyid Baba Mansur’un yürüttüğü duvar günümüzde ziyaretgâh olarak kullanılmaktadır.

Selçuklu Devleti’nin son hükümdarı olan Alaattin Keykubat döneminde Elazığ-Karakoçan ilçesi batısında Tunceli-Mazgirt ilçesi sınırında Peri Suyu vadisindeki, Bağın Kalesi’nin zirvesinde üst ve bir alt kademelerindeki sade bağır taştan oyulmuş dört fırın bulunmaktadır.

Baba Mansur ve Kureyş Baba’nın ellerindeki Hz. Peygamberin kızı Fatıme’tül Zehra ve İmam Ali’nin soyundan geldiklerine dair şecerenin tasdikini istemeleri üzerine, yanlarında Pir Mahmut Hayrani’nde bulunduğu (Derviş Gevr) ile birlikte, kızgın fırın ateşine atıyorlar ve fırından çıkarıldığında fırının sönmüş ve mübarek pirlerin sakal ve bıyıklarının buz tuttuğunu görür ve şecereleri orada tasdik edilir. Derviş Gevr lakabının neden, mübareklerin fırından çıkışlarında ceketinin neden toz gevr olduğu sorulduğunda, Pir Baba Mansur ve Pir Kureyş Baba’nın fırında pervane dönerken bende sırtımı fırının duvarına sürdüm, işte gevr lakabının bu kerametten geldiği söyleniyor.⁹⁸

⁹⁷ Kenan Güven (haz.), **Tabiat Güzellikleri ve Kültürel Değerleri ile Tunceli**, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Sayı:52, 1991, 134.

⁹⁸ Selçuk Sevin, Adaklı İlçesi / Karer Bölgesi’ndeki Sütluçe Köyü Baba Mansur Kür Hüseyin Dergâhının Postnişi Pir Selçuk Sevin Dede’nin Sunum Bildirisi, **Geçmişten Günümüze Alevilik I.Uluslararası Sempozyumu (3-5 Ekim) 2013**, birinci Baskı Bingöl Üniversitesi Yayınları, cilt:1, 2014,43.

2.2.3. Kureyşan Ocağı

Kureyşan ismi bu ocağa adını veren Hacı Kureyş'ten geldiği Kureyş kelimesinin ise "Koreyşan/Horeysan" kelimesinin halk dilinde biçimlenerek şekillenmiştir.⁹⁹

Kureyşan Ocağı Tunceli'nin en eski Alevi ocağı olup, yüzyıllardır bu bölgede inanç önderliği yapmıştır.¹⁰⁰

Kureyşan dedelerinin anlattığına göre Kureyş, Seyyid Mahmut Hayrani'nin soyundan gelmektedir. Düzgün Baba¹⁰¹ da Kureyş'in tek oğludur. Rivayete göre Moğol istilasıyla başlayan göç sırasında Kureyş, Horasan'dan çıkarak Nizip'in Milelis Köyü'ne gelmiş, burada vefat etmiş ve köy civarında Zarar mevkiye defnedilmiştir. Bir başka rivayete göre Kureyş Çellekaş(Çellekeş) köyünde keramet göstermiştir. Kureyş orda 40 gün çile çektiğinden adı Çellekeş kalmıştır. Tunceli, Nazımiye ve Mazgirt'te Adıyaman'ın Yukarı Şeyhler ve Kindir Ali köylerinde de bu ocağa mensup dede aileleri bulunmaktadır.¹⁰²

Seyyid Mahmut, rivayetlere göre Hacı Bektaş Veli'ye hayran olduğu için "Hayrani" takma adı verilmişti. Seyyid Mahmut Hayrani Mevlana ve Selçuklarla ilişki kurduktan sonra mezhep değiştirerek kadı olmuş ve Akşehir'e yerleşmiştir. Seyyid Mahmut Hayrani Akşehir'e bir tekke açmış. Bu tekkede çocukları ve torunları da okumuş, çok sayıda Osmanlı da önemli görevlere gelen devlet adamı yetişmiştir. Bunlardan biri Hayrani'nin torunlarından Sultan Mehmet'in İstanbul'a atadığı ilk kadılarından Muhittin oğlu Seyyid Hıdır'dır. Seyyid Hıdır kardeşi Seyyid Ali'yi Tunceli akrabalarını araştırmak için göndermiştir. Kureyşanlar Tunceli merkez, Pülümür, Ovacık, Nazımiye ve Mazgirt'te yaşamaktalar.¹⁰³

Abdullah Tayyaroğulları Dede ile 31.01.2015 tarihinde yaptığımız görüşmede: Hacı Bektaş Veli ile Seyyid Mahmut Hayrani'nin akraba olduklarını ve aynı koldan geldiklerini söylemiştir. 8. İmam Rıza ile İmam Musa-ı Kazımdan ayrılıyorlar. İmam Rıza ile Hacı Bektaş Veli'nin annesi birdir. Biri imam kolundan biri veli kolundan gidiyor.¹⁰⁴

⁹⁹ Alemdar Yalçın, Hacı Yılmaz, Kureyşan Ocağı Hakkında Bazı Yeni Bilgiler, **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş veli Araştırma Dergisi** Sayı 23, 2002, 1-2.

¹⁰⁰ Cengiz, 56.

¹⁰¹ Tunceli'nin Nazımiye ilçesinde ziyaretgâhı bulunur.

¹⁰² Yaman, Kızılbaş Alevi Ocaklar,120-121.

¹⁰³ Saltık, 157-162.

¹⁰⁴ Abdullah Tayyaroğulları ,1947 doğumlu, ilköğretim.

Muş Varto'daki Alevilerin kökeni de doğrudan Tunceli'deki Kureyşan Ocağına dayanmaktadır. Bahtiyarlar, Lolanlar, Sisanlar, Erzincan'ın Cibice Boğazı'ndaki Balabanlar, Kuzican'daki Çarekanlılar, Kureyşan Ocağının müritleridir.¹⁰⁵

2.2.3.1.Seyyid Mahmud-i Hayrani ile Şah Haydar (Düzgün Baba)

Şah Haydar Seyyid Mahmut Hayrani'nin oğludur. Zeve yakınlarında bulunan Zargovit tepesinde hayvanları otlatıyor.

Kışın soğuk ve karlı günlerde keçilerin gayet güzel beslendiklerini gören Seyyid Mahmud-i Hayrani “Acaba Şah Haydar bu kışın ortasında bu hayvanlara ne yediriyor ki hayvanlar bu kadar güzel besleniyorlar” diye merak eder ve Şah Haydar'ın peşine takılır. Birde bakar ki Şah Haydar elindeki çubuğu hangi meşe ağıcına vurduysa o ağaç yeşeriyor ve keçiler yeyiyor.

Seyyid Mahmud-i Hayrani Şaşkınlık içinde geri dönmek ister. Ancak o sırada bir keçi, birkaç kez üst üste hapşırır. Şah Haydar da ne oldu. Babam Derviş Mahmud'umu gördün ki bu kadar hapşırırsın, der ve arkasına baktığında babasını görür.

Babasına ismiyle hitap ettiği için utanır ve mahcup olur. Mahcubiyetinde kaçıp günümüzde Düzgün Baba¹⁰⁶ dağı olarak söylenen tepeye çıkar ve burada mekân tutar. (rivayet olunur ki Şah Haydar babasına ismen hitap ettiği için mahcup olmuş ve kaçarken ayağında hedik veya lekan varmış. Bu hediklerle Zargovit'den Düzgün Baba tepesine kadar üç adım atmış bastığı her yerde hedikler taşa iz bırakmış ve bu izler hala durmaktadır.

İki gün eve gelmeyen Şah Haydar'ın annesi endişelenir ve seyyid Mahmud-i Hayrani'ye gidip oğluna bakmasına ister. Hayrani' de müritlerinden birkaç kişiyi göndererek, Şah Haydar'ın durumunu öğrenmek ister. Müritler dağın tepesine

¹⁰⁵ Hüseyin Doğan, Muş- Varto Alevilerinde Dini Anlayış ve Sosyal Yaşantı, **Kelam Araştırmaları** 12:1,2014,67.

¹⁰⁶ Tunceli Nazmiye'de yaklaşık 2863 metrelik zirvesi ile Kureyş'in oğlu Düzgün'ün mekân tutup sır olduğu dağdır.

çıkarak Şah Haydar'ın iyi olduğunu ve durumu düzgündür derler. Bu işi düzgündür sözü dilden dile dolaşır ve asıl adı Şah Haydar olan bu zata artık bir süre sonra Düzgün Baba olarak bir isim atfedilir. O günden bu güne Düzgün Baba olarak söylenir.¹⁰⁷

Düzgün Baba ziyaretgahı günümüzde çevre il ve ilçelerden gelen insanlar tarafından kurbanlar kesip, lokmalar dağıtıp, dua edilir. Ayrıca hasta kişiler tarafından şifa amaçlı ziyaret edilir.

2.2.4.Sarı Saltık Ocağı

Sarı Saltık kaynaklarda “mücahit-gazi, gazi-derviş, alp-eren, mübarek zat, ermiş” gibi sıfatlarla anılıp, Sünni, Alevi ve Bektaşî çevrelerince benimsenmiş, hakkında çelişkili bilgiler vardır. Tevarih-i Al-i Selçuk da Sarı Saltık Anadolu'dan Dobruca'ya gelip, oradan da tekrar Anadolu'ya dönen Türkmenlerin bu göçünü yönlendiren bir karakter olarak takdim ediliyor. Kemal paşazade'nin kaleme aldığı vakayı-name olan Tevarih-i Al-i Osman'ın Mohaçname adlı bölümde ise büyük bir veli olarak zikrediliyor.¹⁰⁸

Orta Anadolu'da Sivas, Tokat, Divriği ve Tunceli Alevileri arasında Sarı Saltık kültü oldukça yaygındır. Tunceli'de bazı Alevi dedeleri soylarının Sarı Saltıktan geldiklerine inanıyorlar. Ziyaretgahı Tunceli Hozat ilçesinin 8 kilometre mesafesinde bir tepenin başında bulunuyor. Tepenin başında bulunan mezar oradaki Alevilere göre Sarı Saltık'ın hakiki mezarıdır. Mezara yakın mevkilerde oturan “Saltık” soyadını taşıyan aileler var. Hasan Saltuk Dede ve Seyfi Saltuk Dede, bu ailelerin ileri gelenlerindedir.¹⁰⁹ Seyfi Saltuk Dede, halka muska yazma ve hasta insanları okuması ile yöre de şöhret bulmuştur.¹¹⁰

¹⁰⁷ Güven, 134.

¹⁰⁸ Yalçın Çakmak, Tunceli-Dersim de Sarı Saltık Kültü ve Ocağı, 354.

¹⁰⁹ A.Yaşar Ocak, **Popüler İslâm'ın Balkanlar'daki Destanı Öncüsü(XIII. Yüzyıl)**, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2011, 108.

¹¹⁰ Talip Tuğrul, **Tunceli Aleviliğinde İnanç ve İbadet(Sarı Saltık Ocağı Örneği)**(Basılmamış Yüksek Lisans Tezi),Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Anabilim Dalı İslam Mezhepleri Tarihi Bilim Dalı, İstanbul,2006,40.

Sarı Saltuk'a ait çok sayıda türbenin bulunduğu bilinmektedir. Bunlar Tunceli, Diyarbakır, Niğde, Kütahya, İznik, İstanbul, Kırklareli, Edirne, Sinop, Denizli, Romanya, Kırım, Bulgaristan, Bosna Hersek ve Dimatoka'daki türbelerdir.¹¹¹

Sarı Saltuk'un çeşitli yerlerde mezarının bulunması Saltukname'de yer alan şu rivayete dayandırılır: Sarı Saltuk, beylerin ve kralların mezarına sahip çıkmak isteyeceklerini söyleyerek her isteyene verilmek üzere birer tabut hazırlamalarını vasiyet eder. Sarı Saltuk'un mezarını kendi ülkesinde buldurmak isteyenler, kendilerine verilecek tabutta Sarı Saltuk'un vücudunu görecektir. Vasiyete göre adamları Sarı Saltuk'u yıkayıp, kefenleyip, çerağının yanına getirirler. Ayrıca isteyen beylere verilmek üzere on bir tabut hazırlarlar. Çünkü Sarı Saltuk ölümünden sonra on iki yerde makamının olacağını kendilerine söylemiştir. Çevredeki beylerden ve krallardan her isteyene bir tabut verilir. Tabutu alan, Saltuk'un cesedinin kendisinde olduğunu görür ve ülkesine dönerek cenazeyi defneder. Sarı Saltuk'un gerçek mezarının ise kendisi için ana üs konumundaki Dobruca Babadağı olduğu şeklinde bir kanı mevcuttur. Öyle ki Evliya Çelebi, Babadağı şehrini betimlerken ismini orada gömülü olan Sarı Saltuk'tan aldığını belirtir. Dobruca'daki Sarı Saltuk Türbesi Tulca vilayetine bağlı Babadağ kasabasının merkezinde; halen ayakta kalabilen Gazi Ali Paşa Camii'nin yaklaşık iki yüz metre batısında yer almaktadır¹¹²

2.2.5.Delil Bircan(Berhucan) Ocağı

Delil Bircan'ın, İmam Zeynel Abidin'in oğlu Seyyid Zeyt kolundan geldiği söylenmektedir.¹¹³ Tunceli Pertek ilçesinde oturan ve Delil Bircan soyundan geldiğini söyleyen Hüseyin Erdoğan Dedenin yaptırdığı çeviriye göre: Bu ocağın atalarına Hicretin 48. Yılında bir şecere verilmiş. O şecere H.400, M. 1010 yılında Şeyh Horasani tarafından Horasan'da yenilenmiş. Bu şecere daha sonra Seyyid Abdullah tarafından dönemin Nakib'ül Eşraflarına götürülerek İbrahim Mekki, Yusuf Dımışkî ve Şeyh Hasan'ın tanıklığında kâtip Tacettin El Vefani tarafından kaleme alınmış ve Şeyhler Şeyhi Şeyh İmadettin Süleyman ve Şeyh Alaattin tarafından onaylanmıştır.

¹¹¹ Tuğrul, 42.

¹¹² Birsnel Çağlar Abiha, Sarı Saltuk'un Türkiye'deki Makamları Üzerine Bir İnceleme, **Alevilik Araştırmaları Dergisi**, Sayı 2, 2011,293-294.

¹¹³ Saltuk, 151.

Delil Bircan Ocağına: Milliler, uhadarlar, Abbasanlar, Pilvenkler, Butikanlar, Bozukanlar, Kevanlar ve Abdalanlar bağlıdır.¹¹⁴

Şih Delil Berhecan'ın kerameti de Pilvenk köyünde ucu yanmıŐ bir odun parçası fırlattığı ve odunu düŐtüđü Sağman Köyü'nde yere dikmesi sonucu yeŐerdiđine inanılmaktadır. Berhecan'ın aynı zamanda, Sağman Emir'inin bahçesine fırlattığı ucu yanmıŐ odunun de yeŐerdiđinden bahsedilir.¹¹⁵

¹¹⁴ Saltık, 151-155.

¹¹⁵ Yalçın akmak, Dersim Yöresindeki Ocakların Kızılbaş/Alevi ve Bektaşi Geleneğiyle İlişkisi, **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi** Sayı 74, 2015, 142.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TARİHİ SÜREÇ İÇİNDE SEYYİD CEMAL SULTAN(DERVİŞ CEMAL) OCAĞI

3.1. Seyyid Cemal Sultan (Derviş Cemal) Ocağı

Seyyid Cemal Sultan Hacı Bektaşî Veli Dergâhı'nda yetişmiş dervişlerden biridir. Bu dervişlerin evlatları sonraki dönemlerde Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde yaşamışlardır.

3.1.1. Seyyid Cemal Sultan'ın Menkıbevi Hayatı

Afyon Döğër'de bulunan Seyyid Cemal Türbesinde asılı olan tabelada şunlar yazılıdır:

Seyyid Cemal Sultan Hz. Peygamberin 16. torunu Musa-i Saninin oğludur. Doğum 1280, ölüm 1365'dir.

Seyyid Cemal Sultan'ın bulunduğu Döğër'deki türbe ile ilgili kesin bilgi yok, kimi bu türbede yatanın Cemal olduğunu, kimi Kemal olduğunu iddia ediyor.¹¹⁶

Çoğunluk bu türbede yatanın Seyyid Cemal olduğunu söylüyor.

Seyyid Cemal, Manâkıb-ı Hünkâr Hacı Bektaş-ı Veli adlı kaynağa göre Hacı Bektaş Veli huzurunda ona hizmet eden halifelerden biridir.

*“Hünkâr Cemâl Seyyid’i, halifelerin hepsinden çok severdi. Bu yüzden diğer halifeler de onu büyük bilir ve sayarlardı. Çoğu defa eliyle arkasını **Cemâlimdir**,*

¹¹⁶ Hayri Şaylı, 1947, ilköğretim.

Cemâlimdir, Cemâlimdir Cemâlimdir Cemâlimdir Cemâlimdir diye sıvazlamıştır. Seyyid Cemal bütün halifelerin üst yanında oturmaktadır.

Seyyid Cemal, bir gün Hünkâr'ın tapısında oturmaktaydı. Acaba Hünkâr bize de bir yurt gösterir mi ki orda dem-yom oynatalım fikrine düşer. Hünkâr'a malûm oldu, Cemâlim dedi. Bizi varlık yurduna gönder, sonra bir merkep al, yola düş, Merkebini, nerde kurt yerse orasını sana verdik, oraya varır, orda demini-yorumunu oynatırsın. Senden bir oğlumuz gelecek, Akdenize yol edecek.

Hünkâr varlık yurduna göçünce Habib Emirci'yi seccadeye geçirdiler. Seyyid Cemâl Sultan, erenlerin sözüne uyup bir merkep aldı, yola revan oldu. Vara-vara Altıntaş'a vardı. Gördü ki otlı, sulu, çayırılık, çimenlik, öylesine güzel bir yer ki dille tarif etmenin imkanı yok. Burası pek hoşuna gitti. Merkebini çayıra saldı. Kendisi yattı, uyudu. Bir müddet sonra uyanınca gördü ki, merkebini kurt yemiş, erenlerin sözünü hatırladı. Orda yerleşti. Birçok kerametleri belirdi. Evlendi. Bir oğlu oldu. Adını Asildoğan koydu.¹¹⁷

Menakıpnamenin başındaki olaylar, Hacı Bektaş'ı kâfirlerle cihat eden bir gazi-veli şeklinde göstermektedir. Eserde genelde misyoner dervişlerin havası hakimdir. Kendi gibi Hacı Bektaş-ı Veli'nin halifeleri de gittikleri yerlerde birer din yayıcısı sıfatıyla gayrı Müslimleri ihtida ettirirler.¹¹⁸

Altıntaş (Tökelcik) puta tapan put perest hükümdarın hükmü altında idi. Şimdiki adı Yapılcan (Ali bey) olan köy, put perest olması nedeniyle kilisede bulunan altından yapılmış inek ve buzağı heykeline taparlarmış.

Seyit Cemal Sultan Altıntaş (Tökelcik) köyün de bir yaşlı kadının evine misafir olur. Yaşlı kadına yük olmamak için ağanın sığırlarına bakmak için çobanlık yapar.

Yapılcan (Alibey) köyü put perest olması nedeniyle kerametli Seyit Cemal Sultan köyün sığırlarını bir danaya teslim eder. Kendisi bir başka yerde çalışır. Fakat köylüler bu durumdan rahatsız olurlar köyün hükümdarına şikâyet ederler. “ Ağam, bu adam sığırlarımıza çobanlık yapmıyor, sığırlar kendi başına dolaşıp geliyorlar. Biz bu adama boşuna para veriyoruz. Ağa sorar, “peki ekinlerinize veya hasatlarınıza zararları oluyor mu?” diye sorduğunda. O sığırların başında bir

¹¹⁷ Abdalbaki Gölpınarlı, **Vilâyet-Nâme,(Menakıb-ı Hacı Bektâş-ı Veli)**, İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 1995, 79-80.

¹¹⁸ Ahmet Yaşar Ocak, **Alevi ve Bektaşî İnançlarının İslam Öncesi Temelleri**, 10. Baskı, İstanbul: İletişim Yayıncılık, 2013,33.

dana var, o dana zarar vermeye giden sığırları iterek önlerinde durarak çeviriyor, zarar vermelerine engel oluyor. Diyorlar.¹¹⁹

Ağa Cemal Sultanı çağırır. Cemal Sultan Tökelcik köyünden (Eviden) çıkarken pamuk arasına biraz ateş koyarak ve pamuğu koynuna koyar. Ve yola çıkar hükümdarın yanına gelir. Hükümdar Cemal Sultan'a, "Halk senden şikâyetçi sığırları başıboş bırakıp başka işler yapıyormuşsun bu adamlar sana boşunamı para veriyorlar der. Cemal Sultan "Beyim Allahla kalbini birleştirirsen kendini Allaha teslim edersen sende bu hale gelirsin der. Ağa bu sözlere canı sıkılır, sigara yakmak ister, fakat öfkeden bir türlü sigarayı yakacak ateşi bulamaz. Keramet sahibi Cemal Sultan koynundan pamuğa sarılı ateşi çıkarıp hükümdara buyur der hükümdar ateşi alıp sigarasını yakar ve şaşırır. Ateş bu pamuğu yakmadan nasıl koynunda durur der ve ekler.

Ağa, "benim çok güzel bir azgın atım var, yanına kimseyi sokmuyor, buna çare bulabilir misin?" der. "Cemal Sultan da bir göreyim" der . Hükümdar birkaç adamını gönderir atı getirirler.. Cemal Sultan atın yanına sokulur. Ve "Mübarek hayvan bak seni şikâyet ediyorlar, bunlara aman vermiyorsun" der. Ve elini mübarek atın başına sürer. Ve buyurun ağam der. Ağa gelir bakar ki at kuzu gibi olmuş ata biner biraz dolaşır at huysuzluk etmez. İşte o zaman Ağa Cemal Sultan'a gel der. Cemal Sultanı Taptığı altından yapılan inek ve büyük küçük buzağı heykellerinin bulunduğu kiliseye götürür. Cemal Sultan bu heykellerin yanına gidince hepsi taş olur. Ve ağa hayret eder ve Müslüman olur. Ali ismini alır. Ağa "o sığırlara insan gibi bakan zarar vermelerini engelleyen danayı bırakın. Danayı bırakırlar ve takip ederler akşama kadar gittiği ve otladığı yerleri sana bağışladım vakıf eyledim der. O yerleri Cemal Sultan'a verir. Eski ismi Tökelcik köyü olan bu yöre Cemal Sultan'ın bu kerametinden sonra Altıntaş adını alır.

Seyit Cemal Sultanın Asil Doğan adındaki oğlu Gelibolu üzerinden Akdeniz üzerine gider. Seyit Cemalettin Sultan sonuç olarak buraya Kütahya ili Altıntaş ilçesi Altıntaş (Tökelcik) köyü yapılcan (Alibey) köyünde yaşamıştır.¹²⁰

Bizde

31.01

.2015 tarihinde Abdullah Tayyaroğulları Dede ile görüştüğümüzde şu bilgileri bize aktardı:

1950'lerde Hozat'ın Zankirek köyünde Koca Seyyid Süleymanların kolundan ayrılan, onun evlatlarından Haydari Cüceyle görüşüğünü ve ona şu bilgileri aktardığını bize anlattı. Sultan Seyyid Cemal Ocağının kökenini ve diğer ocaklar

¹¹⁹ Hayri Şaylı Dede.

¹²⁰ Hayri Şaylı Dede.

hakkında araştırmalarda bulunmuş iyi bir tarihçidir. Sultan Seyyid Cemal, Seyyid Yusuf'un oğrudur. Hünkâr Hacı Bektaş Veli ile birlikte Suluca Karacahöyük'e (Hacı Bektaş'a) geliyorlar. Hacı Bektaş Veli Seyyid Cemal'in sırtını sıvazlayarak "*sen benim nurum cemalimsin*" diyormuş.

Bir gün bir sohbet esnasında Seyyid Cemal, "acaba pir bana bir nasip yer verir mi ben devri âlem olup orda halkı Aleviliğe yönlendireyim diye düşünüyor. Hacı Bektaşi Veli yine sırtını sıvazlayarak sen benim nurumsun, cemalimsin, "hayvanımı al batıya yönel nerde kurt yerse orayı yurt edin" senin bir oğlun dünyaya gelecek, adı Asildoğan olacak. Akdeniz'i yol edecek.

Hacı Bektaş Veli bu dünyadan göç ettikten sonra, Sultan Seyyid Cemal, merkebinin alıp Batıya doğru yol alıyor, bir zaman sonra yorgun düşüyor ve uyuyor. Uyandığında merkebinin kurtlar parçalamış. Aklına pirin sözleri geliyor. Burayı yurt ediniyor. Yakınında 5 haneli bir köy var. Köye gidince onu dul bir kadın karşılıyor, misafir ediyor. Birkaç gün kaldıktan sonra köyde dedikodular çıkıyor. Bir erkeğin dul bir kadının evinde kalması hoş karşılanmıyor. Tabi köy halkı onun bir evliya olduğunu, nefsinin öldürdüğünü bilmedikleri için söylentiler çıkıyor. Bunu birkaç kez uyarıyorlar. Bu kadın benim kardeşimdir, burada tanrı misafiri olarak bir zaman kalacam dese de köylü ikna olmuyor. Köylü bunu kadıya şikayet ediyor. Seyyid Cemal gitmeden eline bir kap alıyor elinin altına bir pamuk koyuyor üstüne de birkaç tane ateş parçasını koyuyor. Seyyid Cemal Sultan kadının neyi soracağını biliyor. Kadı evlenmeden bir kadınla beraber oturulmayacağını söylüyor. Seyyid Cemal Sultan Orda da kadının kardeşi olduğunu, insanlar arasında cinsiyet ayrımı olmadığını söylüyor.

Kadı olmaz diyor ya nikahına alacaksın ya da orayı terk edeceksin. Yoksa seni zindana atarım; çünkü ateş ile pamuk yan yana olmaz, ateş pamuğu yakar. Seyyid Cemal Sultan yakmaz diyor eğer o ateş ve pamukta ilahi inanç varsa yakmaz ama ateş kendini bilirse öbürüde zavallı pamuksa onu yakar. Kadı yakar diyor Seyyid Cemal yakmaz diyor. Kadı pamuk ve ateş getirin diyor. Bunun üzerine pamuk ve ateş getirilir. Ateş yandığı halde pamuk hiç yanmamıştır bunun üzerine şaşıran kadı, Seyyid Cemal'in elini öpererek sen benim pirimsin diyor. Sen nefsinin öldürmüşsün sana karşı değiliz git istediğin yerde ikamet et. Bir zaman sonra Döğer beldesinde türbenin bulunduğu yerde Cemile Hatun adında bir bayanla

evleniyor. Ondan beş tane oğlu dünyaya geliyor. Asildoğan, Mehmet, Ahmet, Nezir, Bektaş(Beşir) adlarında.¹²¹

Hüseyin Yalçın; Asildoğan, Nasuf, Tayyar, Beşir, Ahmet ve Mehmet olmak üzere altı tane Seyyid Cemal Sultan'ın oğlu olduğunu yazmıştır.¹²²

Seyyid Cemal'in Hacı Bektaş Veli'nin vefatından sonra Kütahya Altıntaş¹²³ bölgesine gittiği düşünülüyor.¹²⁴

Seyyid Cemal'in Hakka varışı ile ilgili rivayeti:

Seyyid'in köyde Çakır Dede isminde bir ahababı vardı. Çakır Dede, Seyyid'in yanına gelir, günlerce kendisine hizmet ederdi. Bir gün Çakır Dede'ye Seyyit Cemal öldü diye haber gelir. Çakır Dede, ah vah edip yola düşer. Bir hayli yol alınca, bakar ki Seyyit Cemal karşıdan geliyor. Hemen koşup ayağına kapanır. "Seyidim, ben sizin eve gidiyordum, seni yolda karşıladım" der. Seyyit Cemal "Çakırım, ben bir yere gidiyorum, öğlen sonu döneceğim, sen bizim eve git, orda biraz işin var." Der, yola koyulur. Çakır Dede arkasından baka kalır ve yoluna devam eder. Seyyid'in evine gelir. Bakar ki evin önünde kalabalık var. Ne olduğunu sorar. Seyyit Cemal'in öldüğünü söylerler. Çakır Dede "Daha biraz evveldi, yolda karşılaştık. Sen bize git ben öğlen sonu gelirim dedi". Sonra mevtanın üzerine vardı, yüzünü açtı, gördü ki Seyyid kendisidir. Anlatırlar ki Çakır Dede, mevtanın üzerinde kala kaldı. Seyyid varlık yurduna gittikten sonra, Çakır Dede vasiyet etti. "Ben ölürsem mezarımı Seyyidimin ayaklarının altına gömün ki, gelen ziyaretçiler mezarımı çiğnesin." Çocukları da vasiyetini tutarlar. Arkasından kendileri de Seyyidin yanına defnedilmişlerdi. Şimdi günümüzde oraya Çakırlar Tepesi denmektedir. (A.Rıza Taşkesen.)¹²⁵

Vefatından sonra oğlu Asildoğan Rumeli yakasına geçerek Hacı Bektaş Veli'nin düşüncelerini Gelibolu'ya kadar genişletmiştir.¹²⁶

¹²¹ Abdullah Tayaroğulları, 1947, ilköğretim.

¹²² Hüseyin Yalçın, **Seyyid Cemal Evlatları ve Derviş Cemal Torunları**, 1. Basım, Adana: Karahan Kitabevi, 2010, 61.

¹²³ Kütahya'nın ilçesidir.

¹²⁴ Saltık, 156.

¹²⁵ Şaylı.

¹²⁶ Altonok,108.

Biz Afyon Döger'e gittiğimizde türbede bulunan Sayın Ramazan Suna bizimle kendisinin yazdığı şu şiirleri paylaşıyor:

SEYYİD CEMAL SULTAN

Horasan'dan bir güneş doğdu

Anadolu'yu aydınlattı erenler

Pirin yanında himmet aldı

Anadolu'yu aydınlattı

Pirinden himmetle yola çıktı

Altıntaş Ovasını mekan tuttu

Merkebinin kurtlar kaptı

Anadolu'yu aydınlattı erenler

Pir ona cemalimsin kemalimsin dedi

Döger'e gelip çadırını kurdu

Taliplerin hepsi divana durdu

Anadolu'yu aydınlattı erenler

Döger'e gelip Çakır Dede'i buldu

Dost deyip bağrına bastı

Etyemez'den Cemile Ana'yı aldı

Anadolu'yu aydınlattı erenler

Doğan güneş Cemal Sultan'dı

Bütün gönülleri aydınlık sardı

Nur-u Nebi Kerem Ali geldi.

Anadolu'yu aydınlattı erenler

Ramazan'da gerçeği görür bir gün

Mürşidin dergahına varır bir gün

Hizmetinde fayda bulur bir gün

Anadolu'yu aydınlattı erenler

19.02.2010

Allah birdir Muhammed Hak
Kardeş senin ikilik neyine
Hak kitabı Kur'an birdir
Kardeş senin ikilik neyine

Dostu dost bil, iyilik eyle
Şeytana uyup cennetten olma
Hakkın kelamını dilinden koyma
Kardeş senin ikilik neyine

Gel derdini sözle anlat
Söylediğini anlamayanda kabahat
Sevgiden hoşgörüden olur muhabbet
Kardeş senin ikilik neyine

Nedir sen ben deyip de inat
Cennetten atılan şeytana bak
Yunus'un Hakk'a olan aşkına bak
Kardeş senin ikilik neyine

Gelin canlar bir olalım diyene bak
Bir ve diri olmayanın haline bak
Ramazan'da benliği attı bak
Kardeş senin ikilik neyine¹²⁷

10.10.2013

3.2.Seyyid Cemal Sultan Torunu Derviş Cemal'in Hayatı

¹²⁷ Ramazan Suna,

1500'lerden sonra Yavuz Sultan Selim'in burada bulunan Alevileri yok etmek istemesi üzerine Batıdaki Aleviler doğuya geçip Şah İsmail'e sığınıyorlar. İsmail Nurettin'in oğlu Gür Cemal'da oradan göçer. (Dedelerimiz yemin ettikleri zaman Gür Cemal Hakkı için diye dua ederler.) Gür Cemal'in bir oğlu oluyor babasının ismini koyuyor. Derviş Cemal halen dünyaya gelmemiş. Gür Cemal, Toroslardan, İran'a gitmeye niyetleniyor. Ama oraya gidemiyorlar Malatya'dan Dersim'e gidiyorlar. Padişah emir veriyor Diyarbakır'dan o tarafa kimsenin gitmemesi için. Batıdan giden göçler Şah İsmail'le birleşmesini istemiyor. Gür Cemal Pertek'te Zaman-ı Dersim'e geliyor. Nerde öldüğü tam bilinmiyor. Ya Malatya'da ya Dersim de vefat ediyor. Pertek'te ziyaretgâhı var. Ama kesin olarak orda olup olmadığını bilmiyoruz. Derviş Cemal babasının vefatından sonra dünyaya gelir. Annesi hamile iken babası ölen bir çocuğa babasının ismi verilir. Cemal koyuyorlar ama o isim ağır gelir akrabalarına bunun üzerine akrabaları tarafından bir lakap takarlar. Bu lakap Derviş(Dervişemin) onun için Cemal'in ismi Derviş Cemal'dir. Cemal biraz büyüyünce Abisi İsmail Nurettin ile beraber şimdiki Hozat'a bağlı Turabi'ye geliyorlar. Daha sonra Derviş Cemal mezasına yerleşiyorlar. Burada Derviş Cemal evleniyor.

Derviş Cemal'in mezrada dört oğlu oluyor. (1950'lilerde rahmetli Haydar dedenin yazdığı tarihten yararlanıyorum.) Hakif, , Derviş, Seyyid Ali, Seyyid Hasan. Derviş Cemal bu çocuklarını mezrada bırakıyor. En küçük oğlu Seyit Hasan'ı alıyor devr-i alem oluyor. Yani halkı irşada kalkıyor. Mezradan çıkarken diğer üç oğluna siz Seyit Hasan'ın talipleri olacaksınız. Yani elini öpeceksiniz. Alıyor çocuğunu Dersimden, Mercandan, Pülümürden, geliyor Kargın'a Tercan'a o zaman yüzde 50'linin üzerinde gayri Müslüman olduğu Balagan ve Bulmuş köyleri var orda. O Kargın'ın 15 kilometre kuzeyinde o köye yerleşiyor. Ermenilerle komşuluk yapıyor. Kendisinin fazilet ve kerametlerine herkes inanıyor, kendisine riayet ediyorlar. Hangi millet, hangi tarikat, hangi mezhep varsa hepsi kendisine saygı gösteriyorlar. Hem, dürüstlük, gerçekliği, doğruluğu ile hem kendisindeki kerametleri görerek kendisine itaat ediyorlar. Uzun zaman oraya yerleşiyor ve komşularından Süleyman adında bir Ermeni Nalbantçılık yapıyor. Derviş Cemal'in atlarını, öküzlerini nallıyor. Bu Nalbant Erzincan'a gidiyor. Erzincan'dan dönerken Derviş Cemal Bulmuşta o Ermeni nalbantta hayvanlarını nalbantlamış, parasını da vermemiş. O Ermeni de Erzincan'a

ihtiyacını gidermek için gitmiş ihtiyacını giderdikten sonra köye dönüyor. Tam şimdi yaptığımız türbenin tepesinde, bir tarafı Tercan görünüyor bir tarafı Erzincan. Bu tepeye civice(boğazı) tepesi diyorlar oraya geliyor, Derviş Cemal'e rastlıyor, paltosu sırtında, bastonu elinde, elini öpüyor.

Dede nereye?

Derviş Cemal, Ceddin Sultan Seyyid Cemal'in türbesine gidiyorum, Altıntaş'a, işte bizim dedelerimiz, babalarımız, dedemizin babası dedemize söylemiş bizim ceddimiz Altıntaş'da, Ama kimse gidememiş, imkanları yokmuş, Çünkü Osmanlı öyle bir korku sarmış ki bize, Ali'nin ismini kaldıranı hemen kellesini vuruyor. Bu korku yüzünden kimse ceddini görmeye gidememiş.

Derviş Cemal'in "*Altıntaş'a ceddimi ziyarete gidiyorum*" sözü tarihten tarihe geçiyor.¹²⁸

Yollar açılın ki gidem

Mürşidim Derviş Cemale

Yolu açın gidem gelem

Mürşidim Derviş Cemale

Elinde kızıl meşalem

Yüce dağ başına salam

Yolu açın gidem gelem

Mürşidim Derviş Cemale

Aklın bedenleşmiş hali

Şiarı Muhammet Ali

Kime sorsan bu suali

¹²⁸ Tayyaroğulları.

Der pirim Derviş cemale

Dağ ne kadar yüce olsa

Yine üstünden yol geçer

Yol uzun olsa da gider

Mürşidim Derviş Cemale

Bir damla acı su baldır

Sürdüğümüz doğru yoldur

Hayri dedem ona kuldur

Mürşidim Derviş Cemale.¹²⁹

Derviş Cemal ocağı Alevi toplumu içinde bir meşaledir. 800 yılı aşkın bir zamandır Anadolu'da halkı aydınlatır. İrşadı – biat'ı yaparken ırk, renk cinsiyet ayırımı yapmamıştır. Talibi arasında her ırktan insan vardır.¹³⁰

Derviş Cemalin dört oğlu olur. Bunlardan biri Seyit Ali, Seyit Ali, Uskondo Süleyman ve akrabaları, Pığamide ki Kafkınlar. Ovacıkta ki Sallaker'lerin dedesidir.

İkincisi; Seyit Hacı'dır Bu zatın torunları: Erzincan da Caferli köyünde Tayyar oğulları Seyit Süleyman Oktay'ın Pire qıcı giller. Seyyid Caferler. Ve Koca Seyit Süleyman'ın torunları. Ve Pir Bako giller. Erzincan Tap da Seyit Hacı'nın türbesi var.

Hüseyin Yalçına göre bu türbe Derviş Cemali oğlu seyit Hacı'nın türbesidir. Seyit Haydar Yağmur amcamızın anlattıkları ise o türbe Koca Seyit Süleyman'ın oğlu Seyit Celal'in oğlu Seyit Hacı'nın türbesidir.

Üçüncü oğlu Seyit Hasan'dır. Bu zat, Zurun'da ki Şığ Dedegilin ceddidir. Derviş Cemal tarafından Sarı Saltığa talip olarak verilir. Ancak bu Seyidin sülbunden

¹²⁹ Şaylı.

¹³⁰ Şaylı.

gelen evlatları sadece Şiğ Dedegil Sarı Saltık'a taliptir. Diğer akrabaları gene Derviş Cemal talibidir. Bu nedenle Sarı Saltıkların biz Derviş Cemallerin mürşidiyiz iddiasına katılmıyorum.

Dördüncü oğlu Seyid Derviş Mustafa'dır. Bu Seyidin evlatlarının yanılmıyorsam tümü Bütün Seyit Cemallerin Rehberleridir. Bildiğim kadarıyla Firikler, Tuğtolar, Doğru Severler, Menteşler bu guruptandır, Ancak, Menteşler de Pirlik makamı var. (Seyyid Hasan Hüseyin Doğan Seyit Müslim Polat. , Müslim Geyikler ve Pelir Ceylanlar) Bu Seyidler Qırğan ve Laçınan aşiretlerinin Pirleridir.

Hüseyin Yalçın dede Derviş Cemalin beşinci oğlu olduğunu da söylüyor.¹³¹

3.2.1.Derviş Cemal'in Kerameti

Derviş Cemal Şih Hasan'ın keçilerini de yaz kış otlatmaya götürüyor. Kışın ortasında keçilerin çok doyduğunu görüyorlar. Bunun üzerine bir gün takip ediyorlar ki elindeki çubuğu hangi ağaca vuruyorsa yeşeriyor ve hayvanlar onu yiyerek karnını doyuruyor. Bunlar onu görünce sırta kadem basıyor.

Derviş Cemal Ermeni Nalbantla karşılaşıyor. Nereye gittiğini soruyor. Derviş Cemal'de Altıntaş' a dedelerinin mezarını ziyarete gittiğini söylüyor. Nalbantta köye gelmek için yola devam ediyor, türbenin bulunduğu yerde taze bir mezar açılmış, acaba kimin ki diyor, Erzincan'a giderken de hanımı biraz rahatsızmış, hanımından kuşkuluyor, içine korku düşüyor, o korku ile mezarın şekline de bakmıyor, yani Ermeni ve Müslüman mezarların kiblelerinin farklı olduğunu anlardı. Eve gidiyor ki köy hepsi hüzün içinde, kadına soruyor kim ölmüş?

Kadın Derviş Cemal diyor. Kadını tersliyor

Derviş cemal daha yarım saat evvel bana rastladı,. ceddimin, dedemin mezarına gidiyorum, türbesini ziyaret edecem, Altıntaş diye bir isim söyledi.

Nasıl oluyor?

Orda bana rastladığında,

¹³¹ Şaylı.

oğlum ben belki gecikirim, sen gidersen kırmızı bir bezin içinde senin paranı koymuşum orda ki kör dolabın içinde paranı sana versinler. Daha önce hayvanını nallamış parasını vermemişti.

Koşup gidiyor ki gerçekten matem, her kes ağlıyor, saçını başını yoluyor
Ne oluyor?

Derviş Cemal vefat etti.

Nalbant, Derviş Cemal vefat etmedi. Ermeni olduğum için bana inanmazsınız. Onun için Derviş Cemal'in bir şeyini söyleyeyim. Bana dedi ki kırmızı bir bezin içinde senin paranı koymuşum, kör dolapta çıkarıp sana versinler. Buna inanırsanız benim sözüm işte budur. Tabi bezi söyleyince inanmak mecburiyetindedirler. Çıkarıp veriyorlar kendisine, adam da eve geliyor, yine matem içindeler. Adama bir kuşku geliyor neden Derviş Cemal'i ben gözümle gördüm, burada ölmüş halini gözümle gördüm, burada mezarını gördüm. Demek ki bunların dini ve kendisinin görüşleri benimkinde ve inançları bizimkinden daha üstündür. Kutsaldır. Ben Derviş Cemal'i bir daha sınavacam. Güz mevsimi soğuk, iki tane kabak çekirdeğini alıyor. Götürüyor, birini başına, birini ayaküstüne diyor, eğer sabaha kadar bunlar meyve verirse ben Hristiyanlıktan çıkar Müslüman olurum. Ve senin talibin olurum. Sabah geliyor ki mezar hiç gözüküyor, hep kabak meyve vermişler. Kalkıyor ordan eve gidiyor kadına ben ikrar verdim Alevi olacam. Ve Derviş Cemal'in talebi oluyor. O talipleri günümüze kadar Erzincan merkez köyünün Kemah köyleri orda Sağıroğulları morabanlığını yapmıştır Molla Mahmut ismini taşıyorlar. Babamın, dedemin zamanında Molla Mahmut O Ermeninin soyundan geliyorlar bizim yine Şih Dedegil'in Zurundaki dedelerimizin talipleriydi Ermeni.

Derviş Cemal vefat ettikten sonra oğlu Seyyid Hasan Zurun'a göçüyor. Orda bir ev yapıyor. Şüphe yok ki o ev keramet evidir. O evi yapınca ocak taşında bal taşıyor. Ben gördüm, o evin bütün malzemesi ardıç ağacıydı. Biz onları söktüğümüzde ardıç ağacından süt akıyordu.

Rahmetli dedem Şih Dede, İsmi İbrahim'dir. Onun döneminde dedem orda gözcüymüş. Orda tam cem tutulduğu zaman direktten süt akıyor, dedem taşı altına koyup o sütle balı karıştırıp saka suyu olarak orda ki taliplere, müritlere dağıtıyor. Ama Ruslar orayı aldıktan sonra o süt kesilmişti. Ama bal zaman zaman itikada bağlı olarak geliyor. Oraya 46 sene evvel gittiğimde balın orda aktığını gördüm.

Rahmetli yine o evde Şih Dede'nin torunlarından amcasının oğluyula evli Zaike ana vardı. Zaike ana da o eve yerleşmişti. O ziyaretimde orda o balı gördüm. Şeyh Hasan vefat edince oğlu Nesimi (üç dört tane oğlu vardır ama nüfusu sadece bir kişiye aittir.) öbür kardeşler kendisine talip olmuştur. Şeyh Hasan'ın öbür kardeşleri Nesimi'nin elini öpüyor.

“Şih Hasan aşiretlerinden büyükler şaka ile karışık siz bize çobanlık yaptınız. Oysa her ocak her dede kendi talibine çobandır. Zaten dedenin ünvanı çobanlıktır. Şih Hasan Derviş Cemal'in talibidir. Aynı zamanda komşulardır. Söylediği doğrudur. Şih Hasan aşireti Hoca Ahmet Yesevi soyuna dayanıyor.”¹³²

3.3.Seyyid Cemal Sultan ve Evlatlarının Kerametleri

Seyyid Cemal Sultan Menakıb-ı Hacı Bektâş-ı Velî “ Vilâyet-Nâme” adlı kaynağa göre Seyyid Cemal'in Asildoğan adlı oğlundan şu şekilde bahsediliyor.

“Asildoğan, bir aralık Rûmeli yakasına geçti. Gelibolu boğazına vardı. Karşıya geçmek istedi. Gemiciler, kayıkçılar, vasıta vermediler. Bunun üzerine denize doğru yürümeye başladı. Yürüdüğü yerlerden su çekiliyor, kara oluyordu. Kayıkçılar bunu görünce İmana geldiler, yalvardılar, kayık getirdiler, zorla razı oldu, kayığa girdi.”¹³³

Abdullah Tayyaroğlu Dede, Asildoğan hakkında bizimle şu bilgiyi paylaşıyor: Asildoğan, Avrupa'ya açılıyor. Gelibolu'dan Rumeli'ye açılıyor. Geçerken Gayrı Müslimler gemiye almıyorlar. Bunun üzerine besmele çekerek yerden aldığı toprağı suyun üzerine serpiyor. Nereye dokunuyorsa bir kara parçası ortaya çıkıyor. Bunu gören gemiciler gördüklerine inanamıyorlar. Geri dönüp Asildoğan'ı gemilerine alıyorlar. Saraybosna'ya Yunanistan'a, Bulgaristan 'a kadar açılıyor. Orda ki insanları irşat ediyor. Orda ne kadar kaldığı bilinmiyor. Bir süre sonra baba ocağı Afyon'a döner. O zaman Afyon Balıkesir eyaletidir. Eskiden beri bizim dedemiz Altıntaşdadır. O zamanlar Altıntaş Kütahya'ya bağlı sonradan Afyon'a bağlanıyor. Çevre illerdekileri irşat ediyor. O çevrede her inançtan insanlar var onları Allah'ın dini İslamiyet'e davet ediyor.

¹³² Tayyaroğulları.

¹³³ Gölpınarlı, 80.

Asildoğan Simav'a oradan da Behice'ye geçiyor. Behice de o zaman yedi hane var. Onları çeşitli işlerle meşgul eder. Yorgancı, dokumacı, hayvancılık, bahçıvanlık gibi meslekleri halen behice o dönemden kalma olarak devam ettiriyorlar.

Asildoğan'ın Behice de Erdoğan isminde bir oğlu dünyaya geliyor. Asildoğan Behice'de vefat ediyor. Türbesi ordadır. Yöre halkı oraya büyük saygı gösteriyor. Ufak bir de mescit yapılmıştır. Şimdi yıkılmış, mezarı türbededir. Başkasının cenazesi oraya gömülmemesi için etrafı çevrilmiştir. Oğlu Erdoğan Balıkesir Biga civarında irşatta bulunuyor. O çevrelerde gayri Müslimler var. Onları doğruluğa, dürüstlüğe davet ediyor. Allah'ın birliğine Hz Muhammed'in hak olduğuna, Hz Muhammed'in vasisi ve varisi olan Emir-i Mümin İmam Ali Mürteza'nın olduğunu, onun fikirlerini halka öğretti. Erdoğan'ın vefatından sonra, doğruluğu kesin olmamakla birlikte mezarının Muğla Yatağanda olduğu düşünülüyor. Oğlu İsmail Nurettin Ege bölgesinde irşat faaliyetlerinde bulunuyor. Muğla'da vefat ediyor.¹³⁴

Derviş Cemal ise Asil Doğanın oğlu Seyit Erdoğan'ın oğlu Seyit İsmail Erdoğan'ın oğludur. Asil Doğanın mekânı Biga'da, Erdoğan'ın mekânı Bergama'da, İsmail Erdoğan'ın mekânı Yatağan'da, Derviş Cemal'in mekânı ise Hozat Derviş Cemal köyündedir.¹³⁵

Derviş Cemal sağlığında evlatları arasında görev bölümü yapmıştır. Seyit Hasan'ı Mürşitlik makamına getirirken Seyid Hacı'yı Pirlik makamına oturtmuştur. Seyit Derviş Mustafa'ya da rehberlik görevi verilmiştir. Seyit şah Ali'ye de gene yanılmıyorsam Rehberlik verilmiştir Ancak şunu belirtmek isterim ki, Mürşit makamında. Sarı Saltık'a verilen talip değildir, lokmadır. Bu gelenek Şeyho dedeye kadar hatasız yürümüştür. Derviş Cemal evlatları Şeyho dedeyi Mürşit kabul eder Şığ dede den sonra kim Sarı Saltık'a talip. Bunu evladın seçmesi lazım. Evlattan birini post nişin yaparlar diğerleri de yine Derviş Cemal talibi olur. Posta oturan seyidin evlatlarından yetişkin evlat yoksa .Bu görev Rehber olan dedenin evlatlarından da seçilmesi gerekir. Bir evlat, evlat olur ama eğitimsiz

¹³⁴ Tayyaroğulları.

¹³⁵ Şaylı.

olursa pirlık yapamaz. Pirden cevher isterler. “Cahil ile aş pişmez” demişler. Derviş Cemal evladı birbirine yol sürülürken ikrar ile birbirine pir talip olmuştur.¹³⁶

3.4. Seyyid Cemal Sultan Ocağına Bağlı Kişiler Hakkında Çıkan Fermanlar

3.4.1. IV Mehmet (Avcı Mehmet) Fermanı¹³⁷

IV. Mehmet’in fermanının Osmanlıcası ve Transkripsiyonu ekler kısmında yer almaktadır. Biz burada padişahın hayatına kısaca değindikten sonra çıkarılan fermanı yorumlayacağız.

IV. Mehmet Sultan I. İbrahim’in ve Turhan Hatice Sultan’ın çocuğudur. 1648 de küçük yaşta tahta çıktı. 1687 yılına kadar hüküm sürmüştür. Av merakından dolayı “Avcı Mehmet” olarak da bilinir. II. Viyana mağlubiyetinden dolayı tahttan indirildi. Yerine kardeşi II. Süleyman geçti. IV. Mehmet sarayda bir odaya kapatılarak, burada ömrünün sonuna kadar hapis hayatı yaşadı.

Seyid Cemal Sultan torunlarından Seyid Cemal ve oğulları Seyyid Hacı, Seyyid Hızır, Seyyid Halil, Seyyid Mehmet Seyyid Kemal, Seyyid Ali’nin gönderdikleri arzuhalde¹³⁸ de anlaşıldığı gibi seyyid oldukları, Tercan kazasında oturan bu Seyyidlerin olağanüstü hal olsa dahi vergiden muaf oldukları, hiç kimsenin bunlara baskı ve müdahale yapmaya hakları yoktur.

Yukarıda adı geçen Seyyidlere diğer köy halkının baskı yaptıkları, bu baskıların bitmesi için benden ferman istemişlerdir.

Benim gönderdiğim ferman elinize ulaştığında Tercan kazasında yaşanan bu olayın araştırılmasını istiyorum.

Tercan kazasında oturan bu Seyyidlerden vergi talebiyle baskı yapılmaması ve rencide edilmemeleri gerekir. Eğer baskı ve müdahale var ise Erzurum valisi ve Tercan kadısı olarak bu baskı ve müdahalelere engel olmalısınız. Bu fermana uymayanları tek tek isimlerini bana bildirmelisiniz.

¹³⁶ Şaylı.

¹³⁷ Osmanlı döneminde, padişahın yazılı buyruğu.

¹³⁸ Bir iş için bir makam veya daireye gönderilen dilekçe.

3.4.2. III. Selim fermarı

III. Selim 1761 yılında İstanbul'da doğdu. III. Mustafa ve Mirişah Sultan'ın oğludur. 1789 yılında tahta çıktı. Edebiyatı ve şiirleri çok seven III. Selim iyi bir şairdi. 1807 yılında tahtan ayrıldı, 1808 yılında öldürüldü.

Seyid Cemal evlatlarından Maksat Seyid Derviş, Seyid Hıdır Seyid oldukları ispatlanmıştır. Tercan'a bağlı bulunan Zurun köyünde yaşayan bu Seyitlerden vatandaşlık vergisi veya başka vergi talebiyle baskı ve müdahale edilmemelidir.

Köyün vergisini toplamakla görevli sipahi bu seyidlere baskı yaparak vergi istemektedir. Tercan kadısı olarak bu baskı ve müdahalelere engel olmalı ve kanunlara uygun davranmalıdır.

Padişah IV Mehmed'den yaklaşık bir asır sonra 11 ferman olarak padişah III: Selim tarafından Seyit Nuri Cemal'in evlatlarına padişah nezdinden 11 ferman olarak geldi.¹³⁹

3.5. Seyyid Cemal Sultan Ocağı ve Soy řeceresi¹⁴⁰

şimdi ki türbenin bulunduğu tam üstünde, türbe eski ipek yolunun içindedir. şimdiki türbe yolunun kenarında. Orda yol geçiyor, devlet tabi orda ki köyler 1980-1983' ler mi kırk bin nolu tevhis komisyon ölçüm girdiği zaman o ipek yolunu bile şahsa tapulamışlar. Yani tarihi yolu bile iptal etmişler. Onun için bizim ceddimizin bulunduğu tarihi mezarlık(Akmezar mevki) oraya bile halka, vatandaşa satma niyetindedirler. Mezarlık olarak tespit edilmemiş, kayıt edilmemiş. Tespiti yapılmamış ama devlete ait gibi görünüyor. Ben o türbeyi yapmadan yiyenim Ali Rıza Taşkesen ile o türbeyi ziyaret ettim. Türbeyi ziyaret ettiğim zaman o çevre köylerde, işte Elmalının, yanındaki Balyaylanın, Bulmuşun, balaganın hayvanları ufak bir taşla çevirmişler, ama hayvanlar içine giriyordu. Türbe Çok mağdur ve zavallı bir haldeydi. Biz ordan döndükten sonra yiyenimle beraber karar aldık. Bu türbeyi yapalım dedik. Herkes gönünden

¹³⁹ Afyon Müze müdürlüğünden alındı.

¹⁴⁰ Tarikatlarda bağlanılan şeyhten başlayarak hazreti Peygambere kadar bir birini takip eden şeyhleri gösteren ve çoğu ilgili memurlar veya bağlı tekke yetkilisi tarafından tasdik edilmiş belgelerdir.

koptuğu kadar talipleri, evlatları Allah rızası için gücü yettiği kadar yardım ettiler. Biz bu işe girdik. Yiyenim rahmetli Avrupa'da çalışıyordu ben Erzincan'da(Caviklioğlu köyü) yazları ikamet ediyorum kışları İstanbul Tuzla Aydınlı mahallesinde ikamet ediyorum. Biz bu işe girdik. Orda gönül vermiş, ekseri ona bağlı olan evlatları, talipler, yardım verdiler bende orda organize ettim. Gitmeden evvel Erzincan valiliğinden bir dilekçe çıkardım. Bildirdim kendisine. Bizim burada bir şey yapacağımız yok. Dedi. Tercan kaymakamlığına başvurun dedi. Bende elimdeki yazıyla beraber Tercan kaymakamlığına başvurdum. 500 sene evvel burada Derviş Cemal ceddin türbesi vardı, bu türbeyi yapmak istiyorum, o zaman kaymakam benden bazı belgeler istedi, Derviş Cemal çocuğu olduğuna dair bana belgeler getireceksin ki sana müsaade vereyim. Ben geldim kendimden Derviş Cemal'e kadar soyumu söyledim. Daha evvelkileri de anlattım. Bir yazı ile kendisine verdim. Okudu tamam dedi her hangi bir kuşku yoktur. Ama aslına uygun olarak yapılacak, Akmezar ta Çinden gelip Avusturya Viyana'ya kadar giden o yol Erzincan, Erzurum arasında ne kadar bezirgah, ne kadar tüccar ve tacir ölürse ölülerini hepsini oraya gömüyorlar. Onun için oranın çok büyük anıları var. Oraya da Akmezar mevkisi diye isim koymuşlar.

Bende kendisine söz verdim, tutanak tuttuk. O mezarlar tahrip edilmiş. O kadar kıymetli, tarihi şeyler var ki, Tercan taşı istediğin şekilde şekillendiriyorsun. Adam orda bir tüccarlık yapıyor ölüyor. O mezarı anıt şeklinde yapıyor. Eskiden Kümbet diyorlardı o şekilde yapıyorlar. Ama köyler oraya yerleştikçe mezarları söküyorlar, taşları götürüyorlar. Kıymetli şeyleri götürüyorlar evlerinde kullanmışlar, tahrip edilmiş belirsiz oluyor. Hatta Derviş Cemal türbesine hayvan içine giriyorlar. O türbe ile bundan 40 sene evvel rahmetli Haydar Dede gidiyor. Haydar Dede atıyla Türkiye'nin her tarafını gezmiş. Üç sefer atıyla İstanbul'a gitmiş. Böyle bir gezici. Haydar Dede burada Bulanık köyünde yine benim dedemin olduğu köy, buda Erzincan'a bağlı Zurun ile yan yanalar. O Bulanık köyünde 5-10 kişi topluyor. Götürüyor, o taşlarda yokmuş, taşlarla 30-40 santim etrafını çeviriyor. Ama çok alçak istediği hayvan girebilir. Haydar Dede Orda da 3-4 gün misafir olmuş. Ben o türbeyi yaptığım zaman çevre köylerden gelen insanlar bana, buraya bir adam geldi sakallıydı, foterliydi, dindar bir adam, burada altın çıkardı, tabi ben Haydar Dedenin olduğunu biliyorum. Haydar Dede sadece kendi ceddini, o özlemi, atını bağlıyor oraya, gece köylere bile gitmiyor, başını

taşın üstüne koyuyor, dedesinin mezarına, bu bir saygıdır, bundan daha üstün saygı olur mu?

Ondan sonra o türbeyi yaptık, türbe bittikten sonra, oraya gidip etrafını çevirirken, kendisinde gizli kalp vardı yine aynı sene o ortamda, orda İsmail Çapan isminde bir kardeşimizin evinde yatıyor o gece kalp krizinden vefat etti. Ben o yiyenimle Zurundaki türbeyi de yaptık. ¹⁴¹

3.6. Günümüzde Seyyid Cemal Sultan Ocağı ve Anket Çalışması

3.6.1..Anket Hakkında Genel Bilgi

Alevi- Bektaşî Kültüründe Ocak Sistemi: Seyyid Cemal Sultan Ocağı ve Evlatları adlı tezimizde Anket çalışmasını 10-21 Eylül 2014 tarihinde tamamladık

Bu anketimizi hazırlarken Talip Tuğrul'un Tunceli Aleviliğinde İnanç ve İbadet (Sarı Saltık Ocağı Örneği) adlı yüksek lisans tezindeki anketinden faydalanılmıştır.

Anket çalışmamızı vatandaşlar genel itibariyle olumlu karşıladı. Anketi 120 kişi üzerinde yaptık. Seyyid Cemal Sultan Ocağın dedesi ya da talibi olan kişiler, bu konuyu araştırmamıza çok sevindiler. Özellikle Cafer Düzgünoğlu Dede, Abdullah Tayyaroğlu Dede ve Doğan Geyik Dede bizim bu konuyu seçmemize çok mutlu oldular. Bu dedelerle yaptığımız mülakatta soylarına dair bilgi verdiklerinde duygusal anlar yaşadıklarına şahit olduk.

Anket çalışmamızda öncelikle kişiler hakkında genel bilgiler aktarılacaktır. Daha sonra ise ikinci bölüm olan Alevilik-Bektaşilikle ilgili görüşlerini yansıtan bulgular aktarılacaktır.

3.6.2.Anket Bulguları ve Anketin Değerlendirilmesi

1.Bölüm/Genel Bilgiler

¹⁴¹ Abdullah Tayyaroğulları, 1947, İlköğretim

Bu başlık altında ankete katılan kişilerin cinsiyetleri, yaşları, eğitim durumu, mesleği, ekonomik durum, ocaktaki konumu, kendilerini nasıl tanımladıklarını ve dini bilgileri nerelerden aldıkları hakkında bulgular verilecektir.

1.Cinsiyet

Tablo1:Ankete Katılanların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyeti	Sayı	%
Erkek	64	53,3
Kadın	54	45,0
Cevapsız	2	1.7
Toplam	120	100,0

Tablo1,ankete katılanlardan 120 kişinin 64'ü erkek, 54'ü kadın 2 kişi ise cinsiyetini belirtmemiştir.

2.Yaş

Tablo:2 Ankete katılanların Yaşlarına göre Dağılımı

Yaş	Sayı	%
18-29	36	30
30-41	43	35,84
42-53	23	19.16
54 ve yukarısı	18	15
Toplam	120	100,0

Tablo 2, deneklerin yaşlara göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre ankete katılan 120 kişinin 36'sı (%30) 18-29, 43'ü (%35,84) 30-41, 23'ü (%19.16) 42-53, 18'i (%15) 54 ve yukarı yaş üstüdür.

3.Yaşadıkları Yerleşim Yerleri

Tablo 3: Ankete Katılanların Yaşadıkları Yerleşim Yerlerine Göre Dağılımı

Yerleşim Yeri	Sayı	%
Köyde	20	16,67
İlçede	71	59,17
İlde	29	24,16
Toplam	120	100,0

Tablo 3, deneklerin yerleşim yerleri göstermektedir. Buna göre ankete katılan 120 kişinin 20'si (%16,67) köyde, 71'i (%59,17) ilçede, 29'u (%24,16) ilde oturmaktadır.

4.Eğitim Durumu

Tablo 4: Ankete Katılanların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

Eğitim	Sayı	%
İlkokul-Ortaokul	45	37,5
Lise	45	37,5
Yüksekokul	30	25
Toplam	120	100,0

Tablo 4, deneklerin eğitim durumlarını göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre ankete katılan 120 kişiden 45'i (% 37,5) ilk ve ortaokul, 45'i (%37,5) lise, 30 (%25) ise üniversite mezunudur.

5.Meslek

Tablo 5: Ankete Katılanların Meslek Durumlarına Göre Dağılımı

Meslek	Sayı	%
Çiftçi	10	8,33
Memur	18	15
İşçi	17	14,17
Serbest Meslek	20	16,67
Ev Hanımı	15	12,5
Emekli	7	5,83
Öğrenci	17	14,17
Çalışmıyor	16	13,33
Toplam	120	100,0

Tablo 5, deneklerin mesleklerini göre dağılımını göstermektedir. Buna göre ankete katılan 120 kişiden 10'u (%8,33) Çiftçi, 18'i (% 15) memur, 17'si(% 14,17) işçi, 20'si (% 16,67) serbest meslek, 15'i (% 12,5) ev hanımı, 7'si (% 5,83) Emekli, 17'si (% 14.17) öğrenci, 16'sı (% 13,33) çalışmıyor.

6.Ekonomik Durum

Tablo 6: Ankete Katılanların Ekonomik Durumlarına Göre Dağılımı

Ekonomik Durum	Sayı	%
Düşük	27	22,5
Orta	40	33,33
İyi	28	23,34
Çok iyi	25	20,83
Toplam	120	100,0

Tablo 6, deneklerin ekonomik durumlarına göre dağılımını göstermektedir. Buna göre ankete katılan 120 kişinin 27'si (% 22,5) ekonomik durumu zayıf, 40'ı (% 33,33) orta halli; 28(% 23,34) iyi bir ekonomik duruma sahiptir.

7.Ocaktaki Konum

Tablo 7: Ankete Katılanların Ocaktaki Konumlarına Göre Dağılımı

Konum	Sayı	%
Mürşit	5	4,17
Dede	30	25
Talip	40	33,33
Diğer	30	25
Cevapsız	15	12,5
Toplam	120	100,0

Yukarıdaki tablo 7, deneklerin ocaktaki konumlarına göre dağılımlarını göstermektedir. Buna göre ankete katılan 120 kişiden 5'i (% 4,17) mürşit, 30'u (% 25) dede, 40'ı (% 33,33) talip, 45'i (% 37,5) diğer ve cevapsız bırakmıştır.

8.Kendini Tanımlama Biçimi

Tablo 8: Ankete Katılanların Kendilerini Tanımlamalarına Göre Dağılımı

Tanımlama	Sayı	%
Alevi	75	62,5
Bektaşî	3	2,5
Kızılbaş	12	10
Alevi-Bektaşî	20	16,67
Cevapsız	10	8.33
Toplam	120	100,0

Tablo 8, denekler kendilerini tanımlamalarına göre dağılımı göstermektedir. Buna göre ankete katılan 120 kişiden 75'i (% 62,5) Alevi, 3 'ü (% 2,) Bektaşî, 12'si

(%10) Kızılbaş, 20'si (% 16,67) Alevi-Bektaşî, 10'u (% 8,33) cevapsız bırakmıştır.

9.Dini Bilgiyi Alma Kaynağı

Kaynak	Sayı	%
Ailemden	55	45,83
Dedelerden	20	16,67
Çevreden	25	20,83
Okuldan	5	4,17
Başka	15	12,5
Toplam	120	100,0

Yukarıdaki tablo 9, deneklerin dini bilgilerini alma kaynaklara göre dağılımını göstermektedir. Buna göre ankete katılan 55'i (% 45,83) Ailesinden, 20'si (% 16,67) dedelerden, 25'i (%20,83) çevreden, 5'i (%4,17) okuldan, 15'i (% 12,5) cevapsız bırakmıştır.

II. Bölüm / Alevilik-Bektaşîlikle İlgili Görüşler

Bu bölümde ankete katılanların Alevilik hakkındaki düşüncelerinin neler olduğunu ortaya koymaya çalışacağız. Dedelik kurumu hakkında düşüncelere, Alevilik ve Bektaşîlik arasında fark olup olmadığını, Şia ve Alevilik arasındaki düşüncelere, Derviş Cemal Ocağı, Alevilerin Dini bilgiler hakkında ne düşündüklerini açıklamaya çalışacağız.

Tablo 10: Ankete Katılanların Alevilik-Bektaşilik İslam Dairesi İçinde Yer Alır ve İslamiyet'in Bir Yorumudur. Görüşüne Göre Dağılımı

Görüş	Sayı	%
Katılıyorum	90	75
Katılmıyorum	9	7,5
Kararsızım	11	9,17
Hiç Katılmıyorum	10	8,33
Toplam	120	100,0

Yukarıdaki tablo 10, deneklerin Alevilik-Bektaşiliğin İslam dairesi içinde yer alır. Düşüncesine verilen cevaplar gösterilmektedir. Buna göre ankete katılan 120 kişiden 90'ı (% 75) bu düşünceye katılıyor, 9'u (% 7,5) katılmıyor, 11'i (% 9,17) kararsızım, 10'u (% 8,33) hiç katılmıyorum cevabını vermişlerdir.

Tablo 11: Ankete Katılanların Aleviliği tanımlama Biçimlerine Göre Dağılımı

Alevilik	Sayı	%
Din	26	21,66
Tarikat/ Yol	27	22,5
Mezhep/cemaat	44	36,67
Yaşam Tarzı	23	19,17
Toplam	120	100,0

Yukarıdaki tablo 11, denekler Aleviliği tanımlama biçimlerine göre dağılımlarını göstermektedir. Bu ankete katılan 120 kişiden 26'sı (% 21,66) evrensel bir inanç, 27'si (% 22,5) Tarikat/ Yol, 44'ü (% 36,67) Mezhep, 23'ü (% 19,17) yaşam tarzı olarak görmektedir.

Tablo 12: Ankete Katılanların Dedeleri Tanımlama Biçimlerine Göre Dağılımı

Dedelik	Sayı	%
Dini lider	80	66,67
Korunmuş pir	5	4,17
Saygı duyulan kişi	35	29,16
Toplam	120	100,0

Yukarıdaki tablo 12, deneklerin dedeleri tanımlama biçimlerini göstermektedir. Bu ankete göre 120 kişiden 80'i (% 66,67) dini lider, 5'i (% 4,17) gūnahtan korunmuş pir, 35'i (% 29,16) saygı duyulan kişi olarak görmektedir.

Tablo 13: Ankete Katılanların Alevilikle Bektaşilik Arasında Fark var mı? Sorusuna Cevap Dağılımı

Alevilik-Bektaşilik arasında fark var mı?	Sayı	%
Alevilik soydan gelir, Bektaşilik Tarikat	60	50
Aynı anlayış	40	33,33
Fark var	20	16,67
Toplam	120	100,0

Yukarıdaki tablo 13, deneklerin Alevilikle Bektaşilik arasında fark var mı? Sorusuna 120 kişiden 60'ı (% 50) Alevilik soydan gelir, Bektaşilik tarikatıdır, 40'ı (% 33,33) ikisi aynı anlayış, 20'si (% 16,67) kısmi olarak fark var cevabını vermişlerdir.

Tablo 14: Ankete Katılanların Dedelik Kurumunun Bozulduğunu ve İstismar Edildiğini Düşünenlerin Dağılımı

Dedelik Kurumun Bozulması	Sayı	%
Evet	50	41,66
Kısmen	30	25
Hayır	40	33,34
Toplam	120	100,0

Yukarıda tablo 14, deneklerin dedelik kurumunun bozulduğu , istismar edildiği ve kısmi olarak sömürüye dönüştüğü fikrine 120 kişiden 50'si (% 41,66) evet, 30'u (% 25) kısmen, 40'ı (% 33,34) hayır cevabını vermiştir.

Tablo15: Alevi Fertler Arasındaki Problemlere İlk Önce Hangisine Başvurursunuz? Sorusuna Cevap Dağılımı

Cevap	Sayı	%
Ocağın Dedesine	70	58,33
İleri gelen büyüklere	34	28,34
Yasal yollara	16	13,33
Toplam	120	100,0

Yukarıdaki tablo 15, Deneklerin Alevi Kesimin Aralarındaki Problemlere ilk başvurdukları kişilerden 120 kişiden 70'i (% 58,33) Ocağın dedesine, 34'ü (% 28,34) ileri gelen büyüklere, 16'sı (%13,33) yasal yollara başvurduklarını söylemişlerdir.

Deneklerin verdiği cevaplar göz önüne alındığında Aleviler problemlere öncelikle dedeler aracılığı ile çözmeye çalışmışlardır. Buda Alevi kesimin dedelere verdiği önemi ortaya koymaktadır. Dedeler aracılığı ile Aleviler arasında toplumsal barış oldukça yüksektir.

Tablo 16: Alevilikle Şia arasında fark var mı? Sorusuna Verilen Cevap Dağılımı

Alevilik-Şia fark	Sayı	%
Alevilik Anadolu Şia İran	70	58,34
Kısmi benzerlik	30	25
Aynı anlayış	20	16,66
Toplam	120	100,0

Yukarıdaki tablo 16,deneklerin Alevilikle Şia arasında fark var mı sorusuna 120 kişiden 70'i (% 58,34) Alevilik Anadolu, Şia İran merkezli, 30'u (% 25) kısmi benzerlik olduğunu, 20'si (% 16,66) Aynı anlayışın farklı yollarıdır, cevabını vermişlerdir.

Tablo 17: Hacı Bektaş Veli Hakkındaki Düşüncelere Verilen Cevap Dağılımı

Hacı Bektaş Veli	Sayı	%
Bektaşiliğin kurucusu	30	25
Anadolu Erenlerin piri	80	66,67
Hiçbiri	10	8,33
Toplam	120	100,0

Tablo 18, denekler Hacı Bektaş Veli hakkında 120 kişiden 30'u (% 25) Bektaşiliğin kurucusu, 80'i (% 66,67) Anadolu Erenlerin piri, 10'u (% 8,33) hiçbiri cevabını vermişlerdir.

Tablo 18: Hacı Bektaş'ı Ziyarete Gittiniz mi? Sorusuna Cevap Dağılımı

Hacı Bektaş Veli	Sayı	%
Evet	40	33,33
Hayır	80	66,67
Toplam	120	100,0

Yukarıdaki tablo 18, deneklerin Hacı Bektaş Veli'yi ziyarete gittiniz mi? Sorusuna 120 kişiden 40'ı (% 33,33) evet, 80'i (% 66,67) hayır cevabını vermişlerdir.

Tablo 19: Derviş Cemal Hakkında düşüncelerin Dağılımı

Derviş Cemal	Sayı	%
Anadolu Ereni	40	33,33
Efsanevi bir şahsiyet	20	16,67
Yaşayan Anadolu Ereni	60	50
Toplam	120	100,0

Yukarıdaki tablo 18, deneklerin Derviş Cemal hakkında 120 kişiden 40'ı (% 33,33) İrşad faaliyetinde bulunan Anadolu Ereni, 20'si (%16,67) Efsanevi bir şahsiyet, 60'ı (% 50) Tarihi olarak yaşayan Anadolu Ereni olduğunu söylemişlerdir.

Tablo 20: “Hak -Muhammed - Ali bir bütün ve nûrdurlar” Cevap Dağılımı

Hak-Mhammed-Ali	Sayı	%
Evet	84	70
Kısmen	20	16,67
Hayır	16	13,33
Toplam	120	100,0

Yukarıdaki tablo 20, deneklerin “Hak-Muhammed Ali nurdurlar” sorusuna 120 kişiden 84 ‘ü(% 70) evet, 20’si (% 16,67) kısmen, 16’sı (% 13,33) hayır cevabını vermiştir.

Tablo 21: Alevi Ocakların Dernekleşmesini Doğru Buluyor musun? Sorusuna Cevap Dağılımı

Ocakların Dernekleşmesi	Sayı	%
Evet	40	33,33
Kısmen	31	25,84
Hayır	49	40,83
Toplam	120	100,0

Yukarıdaki tablo 21, deneklerin Alevi Ocakların Dernekleşmesini Doğru Buluyor musunuz? Sorusuna 120 kişiden 40’ı (% 33,33) evet, 31’i (% 25,84) kısmen, 49’u (% 40,83) hayır cevabını vermişlerdir.

Tablo 22: Kur'ân Kerim'in hak kitap olduğuna ve günümüze gelinceye kadar değişikliğe uğramadığına inanıyor musunuz? Cevap Dağılımı

Kur'ân Kerim	Sayı	%
Evet	60	50
Kısmen	40	33,33
Hayır	20	16,67
Toplam	120	100,0

Tablo 22, deneklerin Kur'ân Kerim'in hak kitap olduğuna ve günümüze gelinceye kadar değişikliğe uğramadığına inanıyor musunuz? Sorusuna 120 kişiden 60'ı (% 50) evet, 40'ı (% 33,33) kısmen, 20'si (% 16,67) hayır cevabını vermişlerdir.

Tablo 23: “ Allah, kendini Âdem'de göstermiştir. Bunun için secdemiz yüz yüzedir” Düşünce Dağılımı

Düşünce Dağılımı	Sayı	%
Evet	60	50
Kısmen	35	29,16
Hayır	25	20,84
Toplam	120	100,0

Tablo 23, deneklerin “ Allah, kendini Âdem'de göstermiştir. Bunun için secdemiz yüz yüzedir” düşüncesine 120 kişiden 60'ı (% 50) evet, 35'i (%29,16) kısmen, 25'i (% 20,84) hayır cevabını vermişler.

Tablo 24: Hz Ali hakkında hangisi doğrudur? Düşünce Dağılımı

Hz. Ali	Sayı	%
Halife	73	60,84
Peygamber	12	10
Aleviliğin Piri	35	29,16
Toplam	120	100,0

Tablo 24, deneklerin Hz Ali hakkında düşünceleri 120 kişiden 73'ü (% 60,84) Halife, 12'si (%10) Peygamber, 35'i (% 29,16) Aleviliğin piri cevabını vermişlerdir.

Tablo 25: Kıyamet, hesap gününün varlığına inanıyor musunuz? Düşünce Dağılımı

Kıyamet, hesap günü	Sayı	%
Evet	38	31,67
Kısmen	26	21,67
Hayır	50	41,66
Cevapsız	6	5
Toplam	120	100,0

Tablo 25, deneklerin kıyamet, hesap gününün varlığına inanıyor musunuz? Sorusuna 120 kişiden 38'i (% 31,67) evet, 26'sı (% 21,67) kısmen, 50'si (% 41,66) hayır, 6'sı (% 5) cevapsız bırakmıştır.

Tablo 26, Hz Muhammed son Peygamberdir düşüncesinin Dağılımı

Hz Muhammed son peygamberdir.	Sayı	%
Katılıyorum	81	67,5
Kararsızım	15	12,5
Katılmıyorum	11	9,16
Hiç katılmıyorum	13	10,84
Toplam	120	100,0

Tablo 26, deneklerin Hz Muhammed son peygamberdir. Düşüncesine 120 kişiden 81'i (% 67,5) katıldığını, 15'i (% 12,5) kararsız olduğunu, 11'i (% 9,16) katılmadığını, 13'ü (% 10,84) hiç katılmadıklarını belirtmiştir.

Tablo 27: Melekler Allah'ın yarattığı varlıklardır. Düşüncesinin Dağılımı

Melekleri Allah Yaratmıştır.	Sayı	%
Katılıyorum	76	63,34
Kararsızım	17	14,16
Katılmıyorum	13	10,83
Hiç katılmıyorum	14	11,67
Toplam	120	100,0

Yukarıdaki tablo 27, deneklerin Melekler Allah'ın yarattığı varlıklardır. Düşüncesine 120 kişiden 76'sı (% 63,34) katıldığını, 17'si (% 14,16) kararsız olduğunu, 13'ü (% 10,83) katılmadığını, 14'ü (% 11,67) hiç katılmadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 28: Kur'ân-ı Kerim okuyor musunuz? Düşüncesinin Dağılımı

Kur'ân-ı Kerim okuyan	Sayı	%
Her zaman	8	6,66
Çoğu zaman	7	5,84
Bazen	10	8,33
Nadiren	20	16,67
Hiçbir zaman	75	62,5
Toplam	120	100,0

Yukarıdaki tablo 28, deneklerin Kur'ân-ı Kerim'i okuyor musunuz?

Düşüncesine 8'i (%6,66) her zaman, 7'si (%5,84) çoğu zaman, 10'u (% 8,33) bazen, 20'si (% 16,67) nadiren, 75'i (% 62,5) hiçbir zaman okumadıklarını belirtmiştir.

Tablo 29: Ahiret'in, Cennet ve Cehennem'in varlığına inanıyor musunuz? Düşüncesinin Dağılımı

Ahret- Cennet- Cehennem	Sayı	%
Evet	37	30,84
Kısmen	21	17,5
Hayır	53	44,16
Cevapsız	9	7,5
Toplam	120	100,0

Yukarıdaki tablo 29, deneklerin Ahiret'in, Cennet ve Cehennem'in varlığına inanıyor musunuz? Düşüncesine 120 kişiden 37'si(% 30,84) evet, 21'i(% 17,5) kısmen, 53'ü (% 44,16) hayır, 9'ü (% 7,5) bu soruyu cevapsız bırakmayı tercih etmiştir.

Tablo 30: Kadere, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanıyor musunuz? Düşüncenin Dağılımı

Kader-hayır-Şer	Sayı	%
Evet	56	46,66
Kısmen	23	19,17
Hayır	41	34,17
Toplam	120	100,0

Yukarıdaki tablo 30, deneklerin kader, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanıyor musunuz? Düşüncesine 120 kişiden 56'sı (% 46,66) evet, 23'ü (% 19,17) kısmen, 41'i (% 34,,17) hayır demişlerdir.

Tablo 31: Ankete Katılanların, “Namaz Allah'ın emrettiği ibadetlerden biridir”. Düşüncesinin Dağılımı

Namaz	Sayı	%
Katılıyorum	32	26,66
Kararsızım	19	15,84
Katılmıyorum	21	17,5
Hiç Katılmıyorum	40	33,33
Cevapsız	8	6,67
Toplam	120	100,0

Tablo 31, deneklerin Namaz ile ilgili 120 kişiden 32'si (% 26,66) katıldıklarını, 19'u (% 15,84) kararsız olduklarını, 21'i (% 17,5) katılmadıklarını, 40'ı (% 33,33) hiç katılmadıklarını, 8'i (% 6,67) cevapsız bırakmışlardır.

Tablo 32: Ankete Katılanların Oruçla ilgili Tutumlarına Göre Dağılımı

Oruç	Sayı	%
Muharrem-Hızır	78	65
Muhar-Hızır- Ramazan	15	12,5
Hiçbirini	15	12,5
Cevapsız	12	10
Toplam	120	100,0

Tablo 32, deneklerin Oruçla ilgili tutumları 120 kişiden 78'i (% 65) Muharrem ve Hızır orucunu, 15'i (%12,5) Muharrem-Hızır ve Ramazan orucunu tuttuklarını, 15'i (%12,5) hiçbirini tutmadıklarını, 12'si (% 10) cevapsız bırakmayı tercih etmişler.

**Tablo 33: “Zekat (lokma) Kur’anda emredilen önemli bir ibadettir”
Düşüncesinin Dağılımı**

Zekat	Sayı	%
Katılıyorum	70	58,34
Kararsızım	24	20
Katılmıyorum	15	12,5
Hiç Katılmıyorum	11	9,16
Toplam	120	100,0

Yukarıdaki tablo 33, deneklerin zekat hakkında tutumları 120 kişinin 70'i (% 58,34) katıldıklarını, 24'ü (%20) kararsız olduklarını, 15'i (% 12,5) katılmadıklarını, 11'i (%9,16) hiç katılmıyorum cevabını vermişlerdir.

Tablo 34: Cami ve Cemevi Birbirinin yerine geçemez, Aleviler için ikisinin de yeri ve fonksiyonları ayrıdır. Düşüncesinin Dağılımı

Cami-Cemevi	Sayı	%
Katılıyorum	88	73,33
Kararsızım	11	9,16
Katılmıyorum	10	8,33
Hiç Katılmıyorum	4	3,34
Cevapsız	7	5,84
Toplam	120	100,0

Yukarıdaki tablo 34, deneklerin Cami ve Cemevi birbirinin yerine geçemez ile ilgili tutumları 120 kişinin 88'i (%73,33)katıldıklarını, 11'i(% 9,16) kararsız olduklarını, 10'u (%8,33) katılmadıklarını, 4'ü (% 3,34) hiç katılmadıklarını, 7'si (% 5,84) cevapsız bırakmıştır.

Tablo 35: Ankete katılanların Alkol ile ilgili Düşünce Dağılımı

Alkol	Sayı	%
Katılıyorum	53	44,16
Kararsızım	10	8,34
Katılmıyorum	12	10
Hiç Katılmıyorum	45	37,5
Toplam	120	100,0

Yukarıdaki tablo 35, denekler alkol hakkında düşünceleri 120 kişiden 53'(%44,16) katıldığını, 10'u (% 8,34) kararsız olduklarını, 12'si (%10) katılmadıklarını, 45'i (% 37,5) hiç katılmadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 36: Türbeleri ve Özel mekanları ibadet amacıyla ziyaret ediyor

musunuz? Düşüncesinin Dağılımı

Türbe-özel mekanlar	Sayı	%
Evet	53	44,16
Bazen	31	25,84
Hayır	28	23,33
Cevapsız	8	6,67
Toplam	120	100,0

Tablo 36, deneklerin türbe ve özel mekanların ibadet maksadıyla ziyaret ediyor musunuz? Bu konuda 120 kişinin 53'ü (%44,16) evet, 31'i (% 25,84) bazen, 28'i (% 23,33) hayır, 8'i (% 6,67) cevapsız bırakmıştır.

Tablo 37: Ankete Katılanların Aşure ilgili Düşünce Dağılımı

Aşure	Sayı	%
Evet	103	85,84
Bazı seneler	12	10
Hayır	5	4,16
Toplam	120	100,0

Yukarıdaki tablo 37, deneklerin aşure ile ilgili tutumlarını göstermektedir. Bu ankete göre 120 kişinin 103'ü (% 85,84) evet, 12'si (%10) bazı seneler, 5'i (% 4,16) aşure yapmadıklarını belirtmiştir.

Tablo 38: Ankete Katılanların Hacca Gitmeye ile İlgili Tutumları ile ilgili Düşünce Dağılımı

Hac	Sayı	%
Evet	19	15,84
Belki	11	9,16
Hayır	90	75
Toplam	120	100,0

Yukarıdaki tabloda ankete katılanların Hacca gitmeye ile ilgili 120 kişinin 19'u (% 15,84) evet, 11'i(%9,16) Belki, 90'ı (75) hayır cevabını vermişlerdir.

Tablo 39: Ankete Katılanların Ne Zaman Kurban Kestikleri ile İlgili Düşünce Dağılımı

Kurban	Sayı	%
Muharrem-Hızır	83	69,16
Kurban Bayramı	12	10
Türbe Ziyareti	11	9,17
Hepsi	14	11,67
Toplam	120	100,0

Yukarıdaki tablo 39, deneklerin kurban kesimleri ile ilgili 120 kişiden 83'ü (69,16) Muharrem-Hızır'da, 12'si (%10) Kurban Bayramı, 11'i (% 9,17) Türbe ziyaretinde, 14'ü (%11,67) hepsinde kestiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 40: “İkrâr cemine katılmayan ve musâhibi olmayan Alevi olabilir mi? İle İlgili Düşünce Dağılımı

İkrâr- Musahip	Sayı	%
Evet	35	29,16
Kısmen	23	19,16
Hayır	55	45,84
Cevapsız	7	5,84
Toplam	120	100,0

Yukarıdaki tablo 40, deneklerin İkrâr cemine katılmayan ve musâhibi olmayan Alevi olabilir mi? Sorusuna 120 kişinin 35'i (% 29,16) olabilir, 23' (%19,16) kısmen, 55'i (%45,84) olamaz cevabı verirken, 7'si (%5,84) cevapsız bırakmışlardır.

Tablo 41: Cem Törenlerine Katılma ile ilgili Düşünce Dağılımı

Cem Törenleri	Sayı	%
Her zaman	21	17,5
Ara sıra	79	65,84
Hiçbir zaman	20	16,66
Toplam	120	100,0

Yukarıdaki tablo 41, deneklerin cem törenlere ne sıklıkla katıldığı sorusuna 120 kişiden 21'i (%17,5) her zaman, 79'u (% 65,84) ara sıra, 20'si (%16,66) hiçbir zaman cevabını vermişlerdir.

Tablo 42: Muharrem ve Hızır Orucunu Tutar mısınız? Düşüncenin Dağılımı

Muharrem Hızır Orucu	Sayı	%
Evet	81	67,5
Kısmen	22	18,34
Hayır	17	14,16
Toplam	120	100,0

Yukarıdaki tablo 42, deneklerin Muharrem ve Hızır orucunu tutup tutmadığı konusunda 120 kişiden 81'i (%67,5) tuttuklarını, 22'si (% 18,34) kısmen tuttuklarını, 17'si (% 14,16) hayır cevabını vermişlerdir.

Tablo 43: Çıralık Hakkında Deneklerin Düşünce Dağılımı

Çıralık	Sayı	%
Her sene	42	35
Bazı seneler	57	47,5
Hiç vermem	21	17,5
Toplam	Toplam	100,0

Yukarıdaki tablo 43, deneklerin Çıralık verme konusunda 120 kişiden 42'i (%35) her sene, 57'si (%47,5) bazı seneler, 21'i (17,5) hiç vermem demişlerdir.

Tablo 44: Ramazan ve Kurban Bayramlarını Hangi Boyutta Kutluyorsunuz? Düşünce Dağılımı

Ramazan-Kurban Bay.	Sayı	%
Kutlarım	63	52,5
Kısmen	27	22,5
Önemsemem	19	15,84
Cevapsız	11	9,16
Toplam	120	100,0

Yukarıdaki Tablo 44, Bayramları kutlama ile ilgili tutumları 120 kişiden 63'ü (%52,5) Kutladığını, 27'si (% 22,5) kısmen, 19'u(%15,84) önemsemediğini, 11'i (% 9,16) cevapsız bırakmışlardır.

Tablo 45: Ankete Katılanların Sünnilik Hakkındaki Düşünce Dağılımı

Sünnilik	Sayı	%
Hz Ali'nin tayinini kabul etmeyen Müslümanlar	25	20,84
Yezidi	16	13,33
İslami bir mezhep	79	65.83
Toplam	120	100,0

Yukarıdaki tablo 45, deneklerin Sünnilik hakkında düşünceleri 120 kişiden 25'i (%20,84) Hz Ali'nin tayinini kabul etmeyen Müslümanlar, 16'sı (%13,33)

Yezid'in ve Emeviler'in taraftarları, 79'u (%65,83) İslamiyet'in bir mezhebi olduğu cevabını vermiştir.

Tablo 46: Sünnilik ve Alevilik Arasında İnanç Farklılığı Hakkında Düşünce Dağılımı

Alevi-Sünni Farkı	Sayı	%
Evet	107	89,16
Kısmen	10	8,34
Hayır	3	2,5
Toplam	120	100,0

Yukarıdaki tablo 46, Sünnilik ve Alevilik Arasında İnanç farklılığı ile ilgili 120 kişiden 107'si (89,16) Fark olduğunu, 10'u (%8,34) kısmen fark olduğunu, 3'ü (%2,5) fark olmadığını belirtmişlerdir.

Tablo 47: Sünnilerle kız alıp- verme konusunda Düşünce Dağılımı

Kız alma- verme	Sayı	%
Sadece kız alınabilir	17	14,16
Alıp verilebilir	75	62,5
Bu evlilikler olmamalı	25	20,84
Cevapsız	3	2,5
Toplam	120	100,0

Yukarıdaki tablo 47, deneklerin Sünnilerle kız alıp-verme konusunda 120 kişiden 17'si (%14,16) sadece kız alınabileceği, 75'i (%62,5) alıp-verilebilir, 25'i (%20,84) böyle evlilikler olmamalı, 3'ü cevapsız bırakmışlardır.

Tablo 48: Sünnilerle Komşuluk İlişkileri ile İlgili Düşünce Dağılımı

Sünni Komşu	Sayı	%
İyi	74	61,66
Orta	40	33,34
Zayıf	6	5
Toplam	120	100,0

Yukarıdaki tablo 48, deneklerin Sünnilerle komşuluk ilişkileri 120 kişiden 74'ü (%61,66) iyi, 40'ı (%33,34) orta, 6'sı (% 5) zayıf cevabını vermişlerdir.

Tablo 49: Sünnilerle bir arada bulunduğunuzda Alevi olduğunuzu rahatça söyleyebiliyor musunuz? Düşüncesinin Dağılımı

Alevi	Sayı	%
Evet	86	71,67
Kısmen	23	19,16
Hayır	11	9,17
Toplam	120	100,0

Yukarıdaki tablo 49, deneklerin toplumda Alevi olduğunuzu rahatça söylemekle ilgili 120 kişiden 86'sı (%71,67) evet, 23'ü (%19,16) kısmen, 11'i (% 9,17) hayır cevabını vermişlerdir.

Tablo 50: Alış-Veriş İhtiyacını Karşılama Konusunda Düşünce Dağılımı

Alış-Veriş	Sayı	%
Alevi ticaretten	31	25,84
Hesaplı yerden	41	34,16
Rastgele	48	40
Toplam	120	100,0

Tablo 50, deneklerin alış-verişlerini nereden yaptıklarıyla ilgili 120 kişiden 31'i (%25,84) Alevi ticarethaneden, 41'i (%34,16) neresi hesaplı ise, 48'i (% 40) rastgele her yerden yaptıklarını söylemişlerdir.

Tablo 51: “ Türkiye’de Alevilerin İbadetlerini İcra Edecekleri Cem Evleri Yapılmalıdır” Düşüncesinin Dağılımı

Cem evleri	Sayı	%
Evet	91	75,84
Kısmen	26	21,66
Hayır	3	2,5
Toplam	120	100,0

Yukarıdaki tablo 51, deneklerin Cem evlerin yapılmasıyla ilgili olarak 120 kişiden 91'i (%75,84) yapılması gerektiğini savunurken, 26'sı (%21,66) kısmen, 3'ü (%2,5) yapılmaması gerektiğini savunuyorlardır.

Tablo 52: Aleviliği Bildiğimize İnanıyor musunuz? Düşüncesinin Dağılımı

Alevilik	Sayı	%
Evet	73	60,84
Kısmen	31	25,83
Hayır	16	13,33
Toplam	120	100,0

Yukarıdaki tablo 52, deneklerin Aleviliği bildiği ile ilgili 120 kişinin 73'ü (%60,84) bildiklerini, 31'i (%25,83) kısmen bildiklerini, 16'sı (%13,33) bilmediklerini söylemişlerdir.

Tablo 53: Çocuklarının Alevi İnancıyla Büyümesiyle ilgili Düşünceler Dağılımı

Alevi İnancı	Sayı	%
Evet	96	80
Kısmen	20	16,66
Hayır	4	3,34
Toplam	120	100,0

Yukarıdaki tablo 53, deneklerin çocuklarını Alevi inancıyla büyümesi ile ilgili 120 kişiden 96'sı (%80) evet, 20'si (%16,66) kısmen, 4'ü (%3,34) hayır cevabını vermişlerdir.

Tablo 54: Alevi-Bektaşi İnancının Orta Asya Kültürü ve İnancıyla bağlantılı olduğu Bulguların Dağılımı

Orta Asya Kültürü	Sayı	%
Evet	60	50
Kısmen	38	31,66
Hayır	18	15
Cevapsız	4	3,34
Toplam	120	100,0

Yukarıdaki tablo 54, deneklerin Alevi- Bektaşi İnancının Orta Asya inancıyla bağlantılı olma konusunda 120 kişiden 60'ı (%50) bağlantılı olduğunu, 38'i (% 31,66) kısmen bağlantılı olduğunu, 18'i (%15) bağlantılı olmadığını, 4'ü (3,33) cevapsız bırakmışlardır.

Tablo 55:Ankete Katılanlardan Diyanet İşleri Bakanlığı Hakkında Düşünce Dağılımı

Diyanet	Sayı	%
Aleviler temsil edilmeli	42	35
Diyanet Kaldırılmalı	69	57,5
Olduğu gibi kalmalı	9	7,5
Toplam	120	100,0

Yukarıdaki tablo 55, deneklerin Diyanet işleri hakkında 120 kişiden 42'si (% 35) Diyanette Alevilerin temsil edilmesi gerektiği düşünürken, 69'u (% 57,5) diyanet kaldırılmalıdır, 9'u (%7,5) olduğu gibi kalmalıdır demiştir.

3.4.1.7Yapılan Anket Çalışması

I. Bölüm/Genel Bilgiler:

1- Cinsiyetiniz

- Erkek Kadın

2- Yaşınız

- 18-29 30-41 42-53 54 ve

yukarısı

3- Hayatınızın en uzun dönemini nerede geçirdiniz?

- Köyde İlçede İlde Diğer

4- Eğitim durumunuz nedir?

- Okur-yazar değil Okur-yazar İlkokul
 Ortaokul Lise Yüksek okul ve

Fakülte

5- Mesleğiniz nedir?

- Çiftçi Memur İşçi Serbest meslek
 Ev hanımı Emekli Öğrenci Çalışmıyor

6- Ekonomik durumunuzu nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Düşük Orta halli İyi Çok iyi

7- Ocaktaki konumunuz nedir?

- Mürşit Dede Talip Diğer

8- Kendinize en çok hangi isimle hitap edilmesini istersiniz? Kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?

- Alevî Bektaşî Kızılbaş Alevî-Bektaşî
 Başka (belirtiniz

9- Dini bilgilerinizi en çok nerelerden aldınız?

- Ailemden Dedelerden Çevreden Okuldan
 Başka (Din ile ilgim yok vb.....)

II. Bölüm/Alevilik-Bektaşilikle İlgili Görüşler:

1-Alevîlik-Bektâşîlik İslam dairesi içinde yer alır ve İslamiyet'in bir yorumudur.

- Katılıyorum
 Kararsızım

- Katılmıyorum
- Hiç katılmıyorum

2- Size göre Alevîlik nedir?

- İslâm'ı ve diğer bütün dinleri kapsayan evrensel bir inançtır.
- Bir tarikattır (yoldur).
- İslâm içerisinde oluşan bir mezhep veya bir cemaattir.
- Bir yaşam tarzıdır.
- Başka(.....)

3- Sizce dedelerin konumu nedir?

- Kendisine bağlı olan tâliplere yol gösteren, belli dinî merasimleri idare eden dinî lider.
- Günahattan korunmuş pîr.
- Bir grup Alevî'nin güvenini kazanmış, yaşça büyük, saygı duyulan şahıslara verilen sıfat.

4- Sizce Alevîlikle Bektaşîlik arasında fark var mıdır?

- Alevîlik soydan geldiği halde, Bektaşîlik istendiği takdirde girilecek bir tarikattır.
- İkisi de aynı anlayışın değişik isimlendirilmesidir.
- Kısmi olarak fark vardır.

5- Dedelik kurumunun bazıları tarafından istismar edildiği, bozulduğu ve kısmi olarak

sömürüye dönüştüğü fikrine katılıyor musunuz?

- Evet
- Kısmen
- Hayır

6- Alevî fertler veya aileler arasındaki problemlerin çözümü için ilk önce aşağıdakilerden en çok hangisine başvurduunuz?

- Bağlı olduğumuz ocağın "Dedesine".
- İleri gelen büyüklere.
- Yasal yollara.

7- Sizce Alevîlikle Şîa arasında bir fark var mıdır?

- Alevîlik Anadolu merkezli olup bir yoldur; Şîa İran merkezli bir mezheptir.
- Kısmi olarak benzerlik vardır.
 - İkisi de aynı anlayışın farklı yollarıdır.

8- Hacı Bektaş-ı Velî hakkında ne düşünüyorsunuz?

- Bektaşîliğin kurucusudur.
- Hz. Muhammed ve Hz. Ali'nin yolundan giden ve insanları irşat eden Anadolu Erenlerinin pîridir.
- Hiçbiri.

9.Hacı Bektaş 'a ziyarete gittiniz mi?

- Evet
- Hayır

10- Derviş Cemal hakkında ne düşünüyorsunuz?

- Anadolu'da irşat faaliyetlerinde bulunan Anadolu erenlerinden biri.
- Tarihi olarak yaşayan "Anadolu Erenleri'nden biri.
- Efsanevî bir şahsiyet.

11 "Hak-Muhammed-Ali bir bütün ve nûrdurlar" şeklindeki inanca katılıyor musunuz?

- Evet
- Kısmen
- Hayır

12-Ocakların dernekleşmesini doğru buluyor musunuz?

- Evet
- Kısmen
- Hayır

13- Kur'ân-ı Kerim'in hak kitap olduğuna ve günümüze gelinceye kadar değişikliğe uğramadığına inanıyor musunuz?

- Evet
- Kısmen
- Hayır

14- "Allah, kendini Âdem'de göstermiştir. Bunun için secdemiz yüz yüzedir" görüşüne katılıyor musunuz?

- Evet
- Kısmen
- Hayır

15- Hz. Ali hakkında aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

- Hz. Muhammed' den sonra gelen en üstün sahâbe ve halife.

Bir peygamberdir.

Alevîliğin pîridir.

16- Kıyâmet, Hesap gününün varlığına inanıyor musunuz?

Evet

Kısmen

Hayır

17-Hz. Muhammed son peygamberdir.

Katılıyorum

Kararsızım

Katılmıyorum

Hiç katılmıyorum

18- Melekler, Allah'ın yarattığı varlıklardır.

Katılıyorum

Kararsızım

Katılmıyorum

Hiç katılmıyorum

19-Kur'an-ı Kerim okuyor musunuz? (Arapça veya Türkçe anlamından)

Her zaman

Çoğu zaman

Bazen

Nadiren

Hiçbir zaman

20- Âhiret'in, Cennet ve Cehennem'in varlığına inanıyor musunuz?

Evet

Kısmen

Hayır

21- Kadere, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanıyor musunuz?

Evet

Kısmen

Hayır

22-Namaz Allah'ın emrettiği ibadetlerden biridir.

Katılıyorum

Kararsızım

- Katılmıyorum
- Hiç katılmıyorum

23-Oruçla ilgili tutum ve davranışınız aşağıdakilerden hangisine uygundur?

- Muharrem ve Hızır orucunu tutarım.
- Muharrem, Hızır ve Ramazan orucunu tutarım.
- Hiçbirini tutmam.

24-Zekat Kur'an'da emredilen önemli bir ibadettir.

- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Hiç katılmıyorum

25-Cami ve Cemevi birbirlerinin yerine geçemez, Aleviler için ikisinin de yeri ve fonksiyonları ayrıdır.

- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Hiç katılmıyorum

26-Alkol dinin yasakladığı bir içecektir.

- Katılıyorum
- Kararsızım
- Katılmıyorum
- Hiç katılmıyorum

27- Türbeleri ve bazı özel mekânları *ibadet* maksadıyla ziyaret ediyor musunuz?

- Evet

Bazen

Hayır

28- Aşure yapar mısınız?

- Evet
- Hayır
- Bazı seneler

29- Hacca gitmeyi düşünüyor musunuz?

- Evet
- Belki
- Hayır

30- Ne zaman kurban kesersiniz?

- Muharrem ve Hızır'da
- Kurban Bayramında
- Türbe ziyaretlerinde

31- Sizce ikrâr cemine katılmayan ve musâhibi olmayan Alevî olabilir mi?

- Evet
- Kısmen
- Hayır

32-Cem törenlerine ne sıklıkta katılıyorsunuz?

- Her zaman
- Ara sıra
- Hiçbir zaman

33- Muharrem ve Hızır orucunu tutar mısınız?

- Evet
- Kısmen
- Hayır

34- Çıralık (Dedelere verilen yol hakkı) hakkındaki uygulamanız nedir?

- Her sene düzenli olarak veririm.
- Bazı seneler veriyorum.
- Hiç vermem

35- Ramazan ve Kurban bayramlarını hangi boyutta kutluyorsunuz?

- Temiz kıyafetler giyer; önce ailemin sonra yakın eş, dost ve akrabaların bayramlarını kutlarım.
- Kısmi olarak önemsiyorum.
- Önemsemem.

36- Sünnîlik hakkındaki düşünceniz aşağıdakilerin en çok hangisine uygundur?

- Hz. Ali'nin tayinini kabul etmeyen Müslümanlar.

- Yezid'in ve Emevîler'in taraftarları.
- İslamiyet'in bir mezhebi

37- Sizce Sünnîlik ve Alevîlik arasında inanç farklılaşması var mıdır?

- Evet
- Kısmen
- Hayır

38- Sünnîlerle kız alıp-verme konusundaki düşüncenizi aşağıdakilerden hangisi ifade

eder?

- Sadece kız alınabilir.
- Kız alıp-verilebilir.
- Böyle evlilikler yapılmamalı.

39- Çevrenizdeki Sünnîlerle komşuluk v.b. ilişkileriniz nasıldır?

- İyi
- Orta
- Zayıf

40. Sünnîlerle bir arada bulunduğunuzda Alevî olduğunuzu rahatça söyleyebiliyor musunuz?

- Evet
- Kısmen
- Hayır

41.- Alış-veriş ihtiyaçlarınızı nereden karşılamayı tercih edersiniz?

- Bir Alevî ticarethaneden.
- Nerede hesaplı bulursam oradan.
- Ayrım yapmaksızın rastgele yaparım.

42- “Türkiye’de Alevîlerin ibadetlerini icra edecekleri cem evleri yapılmalıdır” fikrine

katılıyor musunuz?

- Evet
- Kısmen
- Hayır

43-Bir Alevî olarak Alevîliği bildiğinize inanıyor musunuz?

- Evet
- Kısmen
- Hayır

44- Çocuklarımızın Alevi-Bektaşî inancıyla ve kültürüyle büyümesini ister misiniz?

- Evet
- Kısmen
- Hayır

45-Alevi-Bektaşî inancının Orta-Asya kültürü ve inancıyla bağlantılı olduğunu düşünüyor musunuz?

- Evet
- Kısmen
- Hayır

46- Diyanet İşleri Başkanlığı hakkında ne düşünüyorsunuz?

- Alevîler de Diyanette temsil edilmelidir.
- Diyanet kaldırılmalıdır.
- Diyanet olduğu gibi kalmalıdır.

Eklemek istedikleriniz, dilek ve temennileriniz:

.....
.....

TEŞEKKÜR EDERİM

FİLİZ KÜÇÜK

SONUÇ

Alevi-Bektaşî kùltürünü anlamamız için ocaklar önemli bir yer teşkil etmektedir. Soy şecereleri ve bu ocaklar hakkında çıkarılan beratlar birinci dereceden kaynak niteliği taşımaktadır. Ayrıca sözlü tarih olarak nitelendirdiğimiz ocak dedeleriyle yaptığımız görüşmeler de kaynak değeri yüksek bilgilerdir. Özellikle konumuz hakkında yazılı çok fazla kaynak bulunmadığı için yada yazılı belgelerin gün yüzüne çıkarılmadığı için sözlü tarih önem arz etmektedir.

1280'lerden Seyyid Cemal Sultan'ın doğumuyla başlayıp, günümüze kadar getirdiğimiz araştırmamız Alevi-Bektaşî inancında ocakların önemini örnek bir ocak üzerinden ortaya koyma amacıyla kaleme alınmıştır.

İncelemenin temelini Seyyid Cemal Sultan Ocağı ve soy şeceresi oluşturmaktadır. Araştırmaya başlamadan Seyyid Cemal Sultan Ocağının dağılık olduğundan bi haberdik. Gittiğimiz her yerde bizi farklı şehirlere götüren bilgiler, oldukça büyük bir Seyyid Cemal Sultan Ocağı mensubu olduklarını gördük. Daha önce Tunceli-Erzincan bölgesinde olduğunu düşündüğümüz Seyyid Cemal Sultan Ocağı mensuplarının ilk güzergâhının Afyon Döğer'de bulmamız bizi çok şaşırttı. Her yıl Seyyid Cemal Sultan anmalarının yapıldığı Döğer'de kurbanlar kesilip, niyazlar dağıtılıp, dualar okunuyor. Önemli bir kitleye sahip bu ocağının şimdiye kadar gün yüzüne çıkarılmamış olması talihsizliktir.

Elde edilen veriler, Seyyid Cemal Sultan Ocağı'nın Alevi-Bektaşî inancı içinde önemli bir yer teşkil etmektedir. Seyyid Cemal Sultan türbesini ziyarete gittiğimizde her kesimin ziyaretine tanık olduk. Sadece bu ocağa mensup kişiler yada talipleri tarafından ziyaret edilmeyip, Suni ve diğer Alevi Bektaşî kesim

tarafından da ziyaret ediliyor. Türbeyi yenileme çalışmaları ve evre düzenlemesi gönüllü kişiler tarafından yapılıyor. şimdiye kadar türbe sahihsiz bırakılmış olsaydı belki de şuanda böyle bir ocaktan haberdar olmazdık.

Osmanlı Devleti Seyyid ve şeriflere büyük önem vermektedir. Sahte Seyyid ve şerifleri ayırt etmek için Nakibü'l Eşraf adında bir kurum oluşturmuştur. Seyyid Cemal Sultan Ocağına mensup kişilere vergi muafiyeti uygulamışlardır. Osmanlı Devleti'nin Seyyid ve şeriflere bazı ayrıcalıklar tanınması, bu kişilere saygı gösterdiklerinin kanıtıdır.

KAYNAKÇA

1.Arşiv Kaynakları

Soy Şeceresi

IV. Mehmed ve III. Selim Fermanı

2.Araştırma- İnceleme Eserler

Abiha BÇ (2011) Sarı Saltuk'un Türkiye'deki Makamları Üzerine Bir İnceleme. *Alevilik Araştırmaları Dergisi 2: 291-330.*

Akın B (2014) Alevi Ocakları ile İlgili Tespit Edilebilen En Eski Tarihli Belge: Ağuichen Ocağı Şeceresi. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi 70: 15-38.*

Altınok BY (2012) *Alevilik Hacı Bektaş Veli- Bektaşilik.* (Ahi Kitap Yayın, Ankara).

Altunbay M (2012) Belgeler Işığında Şah İbrahim Veli Ocağı. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi 64: 289-292.*

Barkan Ö L (1942) Kolonizatör Türk Dervişleri. *Vakıflar Dergisi II: 279-365.*

Cengiz D (2014) Kureyşan (Khuresu) Ocağı'nın Cem Ritüeli ve Ritüel Musikisi. *Tunceli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, cilt 2, sayı 5: 56-94.*

Coşkun H (2016), Dedelik ve Ozanlık İlişkisi (Kangallı Dede ve Ozanlar Örneği). *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi 79: 95-110.*

Çakmak H (2013) *Dersim Aleviliği: Raa Haq.* (Kalan Yayınları, Ankara).

Çakmak Y(2012) Sarı Saltık Kültü ve Tunceli-Dersim Bölgesindeki Mirasçısı: Sarı Saltık Ocağı. *Alevilik Araştırmaları Dergisi 4: 305-340.*

Çakmak Y (2015) Dersim Yöresindeki Ocakların Kızılbaş/Alevi ve Bektaşî Geleneğiyle İlişkisi. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi: 74.131-150.*

Çelik H, Kırteke S (2017) Alevi-Kızılbaşlık'ta Ocak Kültü. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi 81.115-132.*

Dalkıran S (2002) Alevi Kimliği ve Anadolu Aleviliği Üzerine Bir Deneme. *Ekev Akademi Dergisi 10: 96-117.*

Deniz D (2012) *Yol/Rê: Dersim İnanç Sembolizmi Antropolojik Bir Yaklaşım.*

(İletişim Yayınları, İstanbul).

Doğan H (2014) Muş- Varto Alevilerinde Dini Anlayış ve Sosyal Yaşantı. *Kelam Araştırmaları* 12:1,61-90.

Erdem İ (2004) Alevilik(Bektaşilik, Kızılbaşlık) ve Onlara Yakın İnançlar. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 32:1-4.

Gölpınarlı A (1995) *Vilâyet-Nâme Manâkıb-ı Hünkâr Hacı Bektaş-ı Veli.* (İnkılâp Yayınları, İstanbul).

Gül İ, Bir Sosyal Sistem Olarak Alevilik. *Hünkâr Alevilik Bektaşilik Akademik Dergisi*,67-82.

Gülten S (2012)Baba Mansur'dan Şeyh Harun'a: Bir Alevi Ocağının Tarihsel Kökenine Dair Bazı Gözlemler. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 63.139-150.

Güven K (1991) *Tabiat Güzellikleri ve Kültürel Değerleri ile Tunceli* (Atatürk Kültür Merkezi Yayını: 52, Ankara).

Hacıgökmen M H (2016) Ahi Zaviyeleri- Cemevi Benzerliği Üzerine Bir Çalışma. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 78:81-90.

Kardaş D (2012) Buyruk. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 64.285-288.

Kaya A (2008) *Alevilikte İnanç Sohbetleri.* (Can Yayınları: İstanbul).

Kocadağ B (1998) *Alevi- Bektaşî Tarihi.* (Can Yayınları, İstanbul).

Korkmaz E (2008) *Anadolu Aleviliği.*(Berfin Yayınları, İstanbul).

Kutlu S (2008) *Alevîlik-Bektaşîlik Yazıları Aleviliğin Yazılı Kaynakları Buyruk, Tezkire-i Şeyh Safî.*(Ankara Okulları Yayınları, Ankara).

Melikoff I (2010) Bektaşilik/ Kızılbaşlık: Tarihsel Bölünme ve Sonuçları, çev.Bilge Kurt Torun, Hayati Torun (Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul).

Ocak A Y (2011) *Popüler İslam'ın Balkanlar'daki Destanî Öncüsü (XIII. Yüzyıl)* (TTK Yayınları, Ankara).

Ocak A Y (2000) *Alevi ve Bektaşî İnançlarının İslam Öncesi Temelleri* (İletişim Yayınları, İstanbul).

Ocak A Y(2003) *Türkler, Türkiye ve İslâm (Yaklaşım, Yöntem ve Yorum Denemeleri)* (İletişim Yayınları, İstanbul).

Özcan H, Sosyo-Kültürel Boyutlarıyla Alevilik *Abant Platformu'nda Bildiri.* İstanbul, 2007,1-13.

Saltık V (2009) Tunceli’de Alevi Ocakları. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 52:145-177.

Sarıkaya M S (2017) Alevilik-Bektaşiliğin Tasavvufi Boyutu Üzerine. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 82:9-23.

Sevin S (2014) Adaklı İlçesi / Karer Bölgesi’ndeki Sütlüce Köyü Baba Mansur Kür Hüseyin Dergâhının Postnişi Pir Selçuk Sevin Dede’nin Sunum Bildirisi. *Geçmişten Günümüze Alevilik I.Uluslararası Sempozyumu (3-5 Ekim 2013)* (Bingöl Üniversitesi Yayınları, Bingöl)38-58.

Sezgin A (1998) Alevilik Çalışmalarında Usul ve Osmanlı Arşiv Belgeleri. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 6: 49-56

Shankland D (2010) Antropoloji ve Etnisite: Yeni Alevi Hareketinde Etnografyanın Yeri. *Alevi Kimliği*, çev. Bilge Kurt Torun, Hayti Torun(Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul).

Şahin H (2007) Ocak. *İslâm Ansiklopedisi* 33 (TDV, İstanbul).

Tatar HC, Tatar T (2014) Toplumsal Bir Kurum Olarak Ocaklar ve İşlevleri. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 69.61-80.

Tee C (2010)Holy Lineages, Migration and Reformulation of Alevi Tradition: A Study of the Derviş Cemal Ocak from Erzincan, *British Journal of Middle Eastern Studies*, 37: 3, 335-392.

Tuğrul T (2006) Tunceli Aleviliğinde İnanç ve İbadet (Sarı Saltık Ocağı Örneği) Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlahiyat Anabilim Dalı, İslam Mezhepleri Tarihi Bilim Dalı, İstanbul.

Tuncel M (1994) Tunceli. *İslam Ansiklopedisi* 41 (TDV, İstanbul)

Üçer C (2005) Geleneksel Alevilikte İbadet Hayatı ve Alevilerin Temel İslâmi İbadetlere Yaklaşımları. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* V,Sayı 2:161-189.

Üzüm İ (2013) *Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla Alevilik* (İsam Yayınları, İstanbul).

Wakamatsu H (2014) *Geçmişten Günümüze Alevilik I.Uluslararası Sempozyumu (3-5 Ekim 2013)* (Bingöl Üniversitesi Yayınları, Bingöl) 95-111.

Yalçın H (2010) *Seyyid Cemal Evlatları ve Derviş Cemal Torunları*.(Karahan Kitabevi, Adana).

Yalçın

A,

Yılmaz H (2002) Kureyşan Ocağı Hakkında Bazı Yeni Bilgiler. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 23.1-12.

Yaman A (2006) *Kızılbaş Alevi Ocakları* (Elips Yayınları, Ankara)

Yaman A (2011) Alevilikte Ocak Kavramı: Anlam ve Tarihsel Arka Plan. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 60.43-64.

Yaman A, *Kızılbaş Alevi Dedeleri* (Alevilik- Bektaşilik Cep Kitapları Dizisi- 1).

Yaman A (2012) *Alevilik ve Kızılbaşlık Tarihi* (Nokta Kitap, İstanbul).

Yaman A (2012) Geçmişten Günümüze Alevi Ocaklarında Değişime Dair Sosyo-Antropolojik Gözlemler. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 63.17-38.

Yaman M (2001) *Alevilik İnanç- Edeb- Erkân* (Ufuk Matbaacılık, İstanbul).

Yıldız H (2011) Amasya Yöresi Alevi Ocakları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 19/4: 228-242.

Yılmazçelik İ, Erdoğan S K (2012) Alevilikte Dedelik Kurumu ve Mustafa Dede Örneği. *Alevilik Araştırmaları Dergisi* 4: 1-34.

Yılmazçelik İ (2012) Osmanlı Döneminde Dersim'de Sosyal Yapı ve Dersim Aleviliği. *Alevilik Araştırmaları Dergisi*3: 1-34.

Yılmaz H (2011) Geleneksel Cem Uygulamaları ve Cem Uygulamalarının Kentsel Dönüşümünde Rol Alan Aktörler: Dernek ve Vakıflar. *Alevilik Araştırmaları Dergisi* 2: 197-213

3.İnternet Kaynakları

Pakalın M Z ,Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü 2 (M.E.B) <http://tarihvedenedeniyet.org/> (12.06.2017)

<https://konya.academia.edu/AhmetTa%C5%9F%C4%9F%C4%B1n>

4.Sözlü Tarih Kaynakları

Abdullah Tayyaroğulları, 1947 doğumlu, ilkokul mezunu,2014.

Dünya Toprak, 1971 doğumlu, ilkokul mezunu, 2017.

Hayri Şaylı, 1947 doğumlu, ilkokul mezunu, 2017.

EKLER

Ek 1. Hozat Bargini köyünde Ağuiçen Türbesi

Ek 2.Seyyid Cemal Sultanla ilgili fotoğraflar

Ek 3. Seyyid Cemal Sultan'ın oğlu Asildoğan Türbesi Simav/Behice¹⁴²

¹⁴² Caroline Tee, Holy Lineages, Migration and Reformulation of Alevi Tradition: A Study of the Derviş Cemal Ocak from Erzincan, **British Journal of Middle Eastern Studies**, 37: 3, 2010,342.

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı-Soyadı: Filiz KÜÇÜK

Uyruğu: T.C

Doğum Yeri ve Tarihi: Tunceli/ 1989

Tel: 0553 066 23 64

E-Posta: filiz_kusluca@ hotmail.com

Yazışma Adresi: Kandolar Mah. Ali Ekber Çiçek Cad. No:2/1 Ovacık/TUNCELİ

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet
Lise	Çamlıca Kız Lisesi	2007
Lisans	Hacettepe Üniversitesi	2012

YABANCI DİL

İngilizce